



# TÁNC TUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK



2020/2.

A Magyar Táncművészeti Egyetem folyóirata XII. évfolyam 2. szám

Eörsi István

# Kedvesemről, kedvesemnek

Mióta táncos nem lehet,  
gyakorta sír és fél,  
annak készült, mint kisgyerek,  
perdült a szoknyácska, toppant a láb...  
most fél, hogy ember sem lehet.

Fél, hogy nem állja meg helyét  
másutt sem, nem, sehol...  
ó ha táncos lehetne még –  
de azt mondták neki:  
keresse máshol meg helyét!

Szívében annyi akarat  
és vágy és szeretet,  
ma mégis láttam két tavat,  
ahogy kicsordult, könnyezett:  
»hiába vágy és akarat?«

– Ó, nincs hiába kedvesem,  
hisz még minden lehetsz,  
azért nevel az egyetem  
és hazád s minden, mit szeretsz,  
hogy boldog legyél, kedvesem.

Épp ily emberek kellene,  
ily táncos-szívűek,  
ily perdülősek, lelkesek,  
ne félj, ne sírj,  
ily fiatalok kellene!

Az életünk sebesvonal  
és munkánk fűti mozdonyát...  
táncolni is fogsz még sokat  
minden gazdag, gyors nap után,  
s én nézem majd a táncodat.

Szerkesztőség:

**Tóvay Nagy Péter** főszerkesztő  
**Bolvári-Takács Gábor** felelős kiadó  
**Lőrinc Katalin**  
**Macher Szilárd**  
**Major Rita**

Arculatterv:  
Telling András  
Tördelés:  
Szélpál-Bajtai Éva

A borítón Johann Georg Ziegler  
*Terpszikhoré* című szobra látható.  
(Bayreuth, Órgrófsági Operaház,  
1749 előtt).

## Táncstudományi Közlemények

A Magyar Táncművészeti  
Egyetem lektorált, tudományos  
folyóirata

A szerkesztőség címe:  
MTE Vályi Rózsi Könyvtár, Levéltár  
és Táncstudományi Kutatóközpont,  
1145 Budapest, Columbus u. 87-89.  
E épület.

Tel.: 273-3430, fax: 273-3433  
e-mail: [ttk@mte.eu](mailto:ttk@mte.eu)

[www.mte.eu](http://www.mte.eu)  
ISSN 2060-7148

Lapnyilvántartási szám:  
CE/14319-3/2016.

Megjelenik évente kétszer, a  
Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és  
Innovációs Hivatal támogatásával  
(NKFIH K115676).

A folyóirat terjesztése ingyenes,  
további példányok korlátozott  
számban a szerkesztőségtől  
kérhetők.



## **Forrásközlés**

Tóvay Nagy Péter: Magyar Csupajáték – Újságkivágatok Paulini Béla hagyatékában III. 4

---

## **Tanulmány**

Major Rita: Én-arc a tükörben. Szövegkonstruálás egy koreográfus önéletrajzaiban 40

---

## **Évforduló – MTE 70**

Tóvay Nagy Péter: Jubileumra készülve...Válogatás hét évtized fotóanyagából II. 50

---

## **Szakdolgozat**

Haller Dorisz: A táncról írásban. A magyar táncművészeti folyóiratok kialakulásának előzménye és bemutatása 64

---

## **Beszámoló**

Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja ötödik kutatási évének eredményeiről (2019–2020) 74

A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai 2.  
Zárójelentés a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH (OTKA)  
K115676 számú pályázatának 2015. szeptember 1. és 2020. november 30.  
közötti kutatási eredményeiről 81

---

**Szerzőinknek** 102



forrásközlés



Tóvay Nagy Péter

## Magyar Csupajáték – Újságkivágatok Paulini Béla hagyatékában III.

### Névtelen: Magyar Csupajáték<sup>1</sup>

MAGYAR CSUPAJÁTÉK: A Gyöngyösbokréta a magyar népi művészet fáradhatatlan, örökifjú, lelkes apostola, Paulini Béla szinte néhány hét alatt megteremtette ezt a Magyar Kékmadár-kabarét, mely hosszú évek során kísértett legkülönbözőbb elgondolások alakjában, de amelyet ilyen tökéletesen valóra váltani senki sem tudott. Ez a Csupajáték valóban csupa dal, csupa muzsika, csupa tánc, csupa ötlet és csupa bűbáj. A játék, amely Milloss Aurél vezetésével Bordy Bella és Lya Karina művészetével egy egész sereg névtelen táncossal és táncosnővel, színes tarka ruhák forgatagával, a színpadon kiteljesedik a szemnek gyönyörűség, a szívnek pedig andalító békés derű. Különösen megdicsérjük a parasztlakodalmat, majd Lányi Viktornak egy kis daljátékát, a Rőzseszedőt. Így, ahogy van, ez a Csupajáték elindulhat a nagyvilágba és szerencsésen pótolhatná az ügyis széthulló és halálra ítélt Jusnij Kék Madarát.<sup>2</sup>



Színházi Élet, 1938. 22. szám, 102. oldal

<sup>1</sup> A megjelenés adatai: Hétféli Újság [a szöveg itt is megjelent: Magyar Lapok, 1938. május 25. 9. oldal]. A szöveget jobbra a mai helyesírási szabályok szerint közlöm. A forrásokban sűrűn előforduló idézőjelek többségét (pl. "Csupajáték") elhagytam.

<sup>2</sup> Jusnij Davidovics orosz színészről van szó, aki 1925 és 1929 között többször fellépett hazánkban a Kék Madár Kabaré nevű társulatával.



## Névtelen: Szőnyi István premierje a Művész Színházban<sup>3</sup>

Reggel 9-től este 11-ig folynak a próbák Paulini Magyar Csupajátékából a Művész Színházban. Paulini, a Gyöngyösbokréta lelkes szervezője vezeti a próbákat Milloss Auréllal együtt, aki a táncokat szerezte és tanítja. Eseménye a produkciónak, hogy Szőnyi István, a kiváló festőművész [a] Magyar Csupajáték keretein belül mutatkozik be mint díszlettervező. A kitűnő művész a Hócsalád című groteszkhez tervezett díszletet és ma délelőtt megjelent a színházban, hogy első színpadi művét megtekintse. A Hócsalád havas tájat ábrázol, havas falurészletet a legmelegebb fehér és rózsaszínnel.

## Felkai Ferenc: Csupasiker a Csupajáték vagy Hogy vágta ki Béla bácsi másodszor is a Csuparezet<sup>4</sup>

Paulini Béla, a mi nagybajuszú Béla bácsink, most másodszor vágta ki a csuparezet. Első műve a Csupagyöngyösbokréta volt és ez a második a Csupajáték. Lehetne ez a neve is, hogy Csupabű, vagy Csupabáj, vagy Csupabűbáj, de hát maradjon meg a Csupajátéknak.

Mi már láttunk szerzőt kiállni a rivalda elé meghatottan, vagy snájdig könnyedséggel, de azzal a remegéssel és izgalommal, ahogy Béla bácsi kiállt a második rész elején, hogy egyet-mást megmagyarázzon, ilyen meghatóan szépet még nem láttunk. Ez volt a Csupalelkesedés, Csupatűz, Csupaigazság.

És a munkatársai, írók, zenészek, színészek. Mind Csupacsókolnivaló. Mind Csupaművész, Csupahős, Csupaúttörő. És ami a fő, az egész produkció Csupamagyar és Csupasiker.

## f.i.: Magyar Csupajáték. A Művész Színház bemutatója<sup>5</sup>

Paulini Béla magyar Kékmadara: a Magyar Csupajáték. Csupajáték! Lehet talán így is, de igazabb és találóbbr cím volna a Magyar Csupatehetség. Mert Paulini Béla revüje teli van nagy-szerű tehetséggel, írásban, zenében, díszletekben, tobzódó színekben, kosztümökben és eredetiségben. Dicsérnünk kell nemcsak Paulini Bélát, aki megteremtette ezt a különös, színekben, hangulatokban, a népi kultúra ragyogásában elbűvölő játékot, hanem a kiválasztott pompás tehetségű zeneszerzőket, Farkas Ferencet, Veress Sándort, Pongrácz Zoltánt, Lisznyai Szabót, Vincze Ottót, Kenessey Jenőt, Lányi Viktort, Antos Kálmánt, Ránki Györgyöt és a díszlettervezőket: Molnár C. Pált, Büky Bélát, Mallász Gittát, Fáy Lorántot, Varga Mátyást, Fülöp Zoltánt, Pekáry Istvánt és Szőnyi Istvánt is. A Bartók és Kodály ihletén felnevelkedett magyar zeneszerzői gárda új utakat, színeket és hangulatokat keresve lendületesen váltja valója Paulini Béla álmait. A tervezők egészen eredeti színdús, ízig-vérig tehetséges díszletei színekben és újszerűségben tobzódó keretet adnak az egyes kis daraboknak.

Nem igen lehet részletezni az egyes képeket, de ezt az előadást meg kell nézni, együtt kell nevetni a nevetőkkel, könnyezni a könnyezőkkal, gyönyörködni a gyönyörködőkkel. A szereplők kitűnőek. Az együttes élén Bordy Bella, az Operaház kedves arcú, pompás termetű prima-balerinája áll, aki három kis darabban virtuóz lendülettel, hódítóan táncol, aranyosan mondja

<sup>3</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság [a szöveg itt is megjelent: Magyar Lapok, 1938. május 15. 10. oldal]

<sup>4</sup> A megjelenés adatai: Az Ojság, [1938.] május 29. [5. old.]

<sup>5</sup> A megjelenés adatai: Pesti Napló, [1938.] május 22. [? old.]



forrásközlés



XXVIII. évf.

Budapest, 1938. május 28.

23. szám

# SZÍNHÁZI ÉLET

SZÍNHÁZI, FILM, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI SZAKLAP  
SZERKESZTI: INCZE SÁNDOR



*Bordy Bella*

Művész Színház: Magyar Csopajáték

(Foto Angelo)

5

Színházi Élet, 1938. 23. szám, címlap



a prózai mondatokat, sőt kedvesen énekel is. Lya Karina táncai elsőrangúak. Milloss Aurél tanította be sok tehetséggel a táncokat, két kép koreográfiáját készítette és remekül táncol. A szép Libertiny Éva tánc- és énekszámait jelentősek. Feltűnően jó Székely Ibolya a Rőzszeszedő című kép anyókéja szerepében. Éneke és játéka nagy hatást vált ki, Szende Mária kedvesen énekel és játszik. A fiatal Pethő Zoltán nagy sikert arat énekével és játékaival, ugyanígy Hoykó Ferenc, Mészöly Tibor, és valamennyi szereplő.

Nagy a siker, megérdemelt és tapsokkal telített. Bizonyosnak látszik, hogy a Művész Színház most, annyi csalódás után, végre a telt házak hosszú sora elé nézhet. A sikerben nagy része van Vincze Ottónak, a jeles tudású karmesternek és a remekül sikerült kosztümök tervezőjének, Tüdős Klárának és Szabó Gabriellának.

## Új magyar Kék Madár<sup>6</sup>

A Paulini Béla zenés, dalos és táncos képsorozata, a Magyar Csupajáték, amely a Művész Színház közönségét lepte meg ötleteinek eredetiségével, finom hangulataival, színpompájával, de elsősorban azzal a felkészültséggel, amely minden egyes képben fellelhető, játékban, zenében és díszletben egyaránt. Paulini Béla a magyar népmese témaköréből vett képeit a modern magyar muzika és piktúra hivatott és nagy tehetségű képviselőinek hatásos közreműködésével varázsolta színpadra és csak tapsolni lehet ennek a minden ízében magyar és minden vonatkozásában művészi produkciónak.

Az egyes képek közül a Csodafurulya, a Patkó Bandi, a Vőlegénytánc, a Rőzszeszedő és a Hócsalád tetszettek legjobban. Veress Sándor, Lányi Viktor, Farkas Ferenc, Vincze Ottó, Kenessey Jenő és Ránki György zeneszámairól, Molnár C. Pál, Mallász Gitta, Vargha Mátyás, Fülöp Zoltán, Pekáry István és Szőnyi István megkapó díszleteiről is csak a legnagyobb elragadtatás hangján írhatunk. A bűbajos Bordy Bella és Lya Karina angyali táncai, Szende Mária, Székely Ibolya, Libertiny Éva, Pethő, Holykó, Mészöly és Losonczy stílusos alakításai érdemelnek meg dicséretet, amelyből az oroszlátnársz Milloss Aurélt illeti a lelkes rendezői munkáért.

**Névtelen: A magyar dal, a magyar tánc, a magyar jókedv játékosága halmozódik abban a 9 változatos színpadi képben, amelyet Paulini Béla a Gyöngyösbokrétá megszervezője állított össze, MAGYAR CSUPAJÁTÉK címmel a MAGYAR SZÍNHÁZ színpadán. Magyar és idegen egyaránt megérti és élvezheti és szeretheti! Előadások 1938. május hó 21-től kezdődően.**

1. A BETLEHEMBE... A magyar parasztkok közt szokásos karácsony táján, hogy házról-házra járnak s eljátsszák Krisztus születését. Egy ilyen betlehemes játék művészi felnagytása ez a 3 képből álló misztérium.
2. CSODAFURULYA. Derűs táncjáték. Egy magyar pásztor kalandja a gyönyörű tündérlányokkal és tündérmenyecskékkal.
3. VÍZDAL. A bordalok persziflázsa, melyben a szamarak a szélmalom alatt, a kút körül a víztől derülnek jókedvre. Táncos groteszk.
4. ÁSPISKÍGYÓ. Legenda dalban és táncban arról, hogy az igaz szerelem az áspiskígyót is aranykígyóvá varázsolja.

<sup>6</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság, [1938.] május 24. [? old.]



## Bethlen Margit grófnő Színházi levele

Ez a hét az Eucharisztikus Kongresszus jegyében folyik le. Ez igen helyesen a színházi előadások stílusán is meglátszik. Csupa misztérium, mennyország, angyal és Jézuska, jó emberek, akik elveszik jószáguk jutalmát és rosszak, akik utolsó pillanatban megtérnek, egy szóval a világ olyan ezekben a darabokban, amilyennek kellene lennie. Lássuk legalább rövid pár órán át, hogy milyen is volna, ha nem emberek, hanem angyalok laknák ezt a rongyos, gonosz és mégis olyan szeretett sárteket.

A Nemzeti és Kamara színházi előadásokról nem írok, mivel azok

ról már a múlt számban emlékezett meg a Színházi Élet. »A nagy világszínház«-at néhány évvel ezelőtt Reinhardt rendezésében láttam Berlinben, felejthetetlen élmény volt.

Először a Belvárosi Színház által előadott egyfelvonásost néztem meg, székely legenda, Orbók Attila írta. Kedves, naiv, a néplélekből fakadó felfogás érzik rajta. A túlvilág, ahogy azt a székely nép fiai elképzelik. Nagy, fekete, sok, fényes rovátkával és csillaggal díszített kapu, mely előtt várakozva, türelmesen, akárcsak a főbírótság épülete előtt, ülnek a meghaltak lelkei, várva azt a pillanatot, amikor feljön értük



»Aspiskigyó«

Selmeczy Margit, Bordy Bella, Székely Ibolya

Művész Színház: Magyar Csupajáték

(Foto Áldor)



5. PATKÓ BANDI. Dalos groteszk a magyar biedermeier-időkből, melynek főszereplői: a betyár, akiről kiderül, hogy igazi gavallér, az uracs, a dáma, a betyár kedvese és a pandúr.
6. ENYÉM A VÖLEGÉNY! Dalos, táncos játék. Magyar parasztlakodalom, melyben épp a menyaszszonytáncot járják, amikor toborzó huszárok érkeznek, és a strázsamester elkapja a vőlegényt: enyém a vőlegény! Nagy ijedelem, de kiderül, hogy a strázsamester csak tréfált.
7. A RÖZSESZEDŐ. Kis daljáték a rőzszeszedő anyóról és a látszólag morcos erdésről, aki azonban végülis maga segíti fel az anyóka vállára a rőzsét.
8. ÉJFÉLKOR... Haláltánc. A test átszellemülésének szimbolikus táncképe.
9. HÓCSALÁD. Természetesen mereven áll a színen, amikor egy kicsit italos legény érkezik, nagy harmonikaszóval. Képzletében a hócsalád meglevenedik és a groteszk hóember táncot jár.

### Névtelen: A kormányzói pár a Magyar Csupajáték előadásán<sup>7</sup>

Paulini Béla Magyar Csupajátéka, amely ízes, népi képeivel, művészi táncjeleneteivel nagy sikert aratott a kongresszusi napok alatt, kétnapos szünet után kedden este folytatta vendégjátékát a Művész Színházban. A keddi előadáson megjelent vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó és hitvese. A kormányzói párt Paulini Béla feketezsínóros, magyar ruhában a színpadról üdvözölte. Az előadás most is, mint a premier óta mindennap, igen nagy sikert aratott.

### Segesdy László: Beszélgetés a csupaszív Paulini Bélával a Magyar Csupajátékról<sup>8</sup>

Idestova tíz esztendeje annak, hogy a magyar népművészet szorgos és melegszívű falukutatója, Paulini Béla világgá roppentett egy azóta már híressé vált gyönyörű magyar szót: gyöngyösbokréta. A szó jelentése azóta fogalommá nőtt úgy itthon, mint a művelt Nyugat előtt s a színpadi csokorba, bokrétába szedett magyar népi művészet jelzőjeként rögződött meg az emberekben.

A magyar rádió színes, érdekes és tanulságos néprajzi közvetítései Paulini vezetésével már hosszú idő óta abbamaradtak, de ez nem azt jelenti, hogy Paulini Béla talán elfáradt vagy nem dolgozik. Ellenkezőleg. Az egyik fővárosi színház transzparensén és plakátjain keresztül Paulini most, az eucharisztikus kongresszus nagy idegenjárása idején, egy új magyar kifejezést dobott a köztudatba. Ez a: magyar csupajáték.

Fölkerestük Paulini Bélát, hogy beszéljen nekünk a rádión keresztül már régi, jó ismerősnek, a magyar csupajáték lényegről.

–Sokan, talán jóhiszeműen, azt hihetik, hogy ez a Csupajáték részben azonos a Gyöngyösbokrétával. Igaz ez?

– Nem. Szó sincs róla! A Csupajáték nem népművészet; itt én a magam írói kitalálásaira támaszkodom. A népi szokásokat és táncokat mindig az ötlethez alkalmazom s mindig egy-egy ötleten át csillantatom meg. Ez a Csupajáték s mint ilyen, nemcsak cím, hanem műfaj is. Egy új, magyar színjátszási műfaj.

– Volt már ilyenfajta kísérlet...

– Volt... de nem volt benne köszönet. Bizonyos, hogy a népművészeti kultusszal egyidejűen megindultak bizonyos magyar jellegű szándékok. Ilyen volt például a magyaros ruhamozgalom, amely azóta is komoly formát mutat. Természetesen a professzionista színpad is átvette ezt a

<sup>7</sup> A megjelenés adatai: Függetlenség, [1938.] június 1. [? old]

<sup>8</sup> A megjelenés adatai: nem beazonosítható.

valaki a földről, aki őket ott lent nagyon szerette és azzal aztán kézenfogva bemehetnek az üdvösség fénylő kapuján át a mennyországba, ahol az öreg Szent Péter, az örök kertész, jóságosan mosolyogva fogadja őket. Egyedül bemenni nem lehet, magányos ember számára nincsen hely az örök boldogság országában, ezért igyekezék mindenki itt lent szeretetet gyűjteni, ha nem akar kint-rekedni a külső sötétségben. Szép gondolat és mélyégesen igaz. A holtak lelkei nyugodtan ülnek, furulyáznak, a gyermek játszik, az öreg ember visszaemlékezik, csak az, aki földi életében rossz volt, esik kétségbe és veri a mellét. Egyszerre csak megjelenik közöttük a falu bolondja, akit mindenki nevetett és csúfolt, akinek nem volt sem otthona, sem családja. Jön és biztos ösztönnel kopog a kibédiek kapuján. Ezer kapu is van a mennyország falán,

mind egyik város és falu számára egy, de a gyámoltalan, együgyű bolond mégis odatalált ahhoz, amelyen az ő falujának népei járnak be. A várakozók nevetnek rajta, ép úgy, mint ahogy ott lent tették: nem rosszaságból, de hogy, hiszen naponta más-más ember házában vagy istállójában hált meg. Szegény bolond, azt hiszi, hogy ő érette kifárad az ér?

De a kapu nyílik, belátunk a szépen tartott virágoskertbe és Szent



»Csodafurulya«  
Lya Karina, Miloss Aurél, Bordy Bella  
Művész Színház: Magyar Csopajáték (Foto Angulo)

Péter jóságos szóval megmagyarázza neki, hogy legyen türelemmel, amíg feljön érte valaki, aki őt szerette. Am ki legyen az? Rosszat nem tett soha, de hol gyűjtötte volna a szeretet gyöngéd virágjait? De lám, jön a nyomorék, sánta, vak koldus, akivel együtt rótt a falu utcáit és egymást kézenfogva, a két társatalan, látó szemmel és tisztult aggyal lép be az örök üdvösségbe. Mindenkiért eljön valaki, a kis fiúért az édesanyja, az öreg emberért öreg



törekvést, de itt azzal hibázták el a dolgot, hogy túlságosan a népművészeti eredmények átvételére bázároztak. Ez a számítás elszámítással végződött, mert a népművészetet leutánozni, nem a néphez tartozó művészek részéről, teljes képtelenség. Se annak báját, se annak őseréjét még csak elérni sem lehet, nemhogy felülmúlni. Ha egy parasztasszony hímez, akkor mindig újat költ, sohasé ismétli önmagát a mintákban. Ha egy parasztleány táncol, mindig új és új koreográfiát komponál a muzsikára. Ezt elfelejtették a magyar színpad mesteremberei. Nem tudták, hogy aki a népművészetet leutánozni akarja, az legfeljebb lemásolhat egy hímzést, vagy följegyezhet egy táncot, de ebből még nem lesz költészet – csak másolat. Rendszerint: rossz másolat!

– Szóval: a Csupajáték nem ilyen másolási kísérlete a magyar népművészetnek?

– De nem ám! – mosolyog Paulini – A Csupajáték a népművészet tökéletes ismeretében és szeretetében, sőt, hogy úgy mondjam: a népművészet megmámorosodásában gyökeredzik. Én úgy gondolkozom, mint egy hatvanéves, jólélő parasztember, de a magam elképzeléseit viszem a színpadra. Ez a csupajáték. És nem tudok rá példát a magyar színpad történetében, hogy valaha is ilyen műben játszott volna együtt a szöveg, zene, tánc, díszlet, kellék, színész és instrukció, mint a magyar csupajátékban.

– Igaz-e, hogy ez a stílus az új magyar kabaré alapja lehet?

– Lehet... de én nem nevezném kabarénak. Én csupajátéknak nevezem.

Új kérdésre tereljük a szót.

– Mikor szerepelt utoljára a rádióban?

– Vagy két éve olvastam fel, de azóta se...

– Úgy emlékszünk, hogy a csupajáték témái körül, annak idején, egy-kettő már szerepelt a rádió néprajzi közvetítéseiben. Igaz ez?

– Igaz. Annak idején kifejezetten magyar jellegű játékokat faricskáltunk és én rendeztem ezeket a mikrofon előtt. Ezeknek kétségtelenül jó visszhangjuk volt.

– Most miért nem rendez ilyeneket?

– Nem tudom – feleli elgondolkozva – nem az én hibám és talán a Stúdió hibája sem. Valahogyan elmaradt...

Paulini újból megtömegeti kurta pipáját és lassan pöfékelve fókabajusza alól, maga elé meredve gondolkodik. Talán a régi szép helyszíni közvetítések jutnak eszébe, melyek immár sok esztendeje lekerültek a rádió műsoráról. Holott szerették és sikerük volt.

– Miért? – kérdezzük a Stúdió vezetőitől. – Miért éppen a magyar rádió az a kultúrintézmény, amely nem tartja kötelességének a népművészet istápolását és propagálását?

Majd ha újból lesz egy népszínházunk és annak Paulini lesz a vezetője, akkor nem fogjuk féltetni a magyar népművészet kincses produktumainak elsikkadását, de addig a rádióknak kötelessége a mozgalom mellé állani, holmi dilettáns-ízű és szagú hangjátékok propagálása helyett.

## Névtelen: A kormányzói pár tegnap megjelent a Magyar csupajáték előadásának<sup>9</sup>

Vitéz nagybányai Horthy Miklós Magyarország kormányzója és felesége kedden este megjelent a Művész Színházban és megtekintette a Magyar csupajáték című zenés, táncos képsorozat előadását. A kormányzói párt Paulini Béla, a vendégjáték vezetője, zsinóros magyar ruhában, a színpadról köszöntötte. A Magyar csupajáték ötletes jelenetei, vérpezsdítő táncai, hangulatos muzsikái, és meglepően újszerű színpadai ezen az előadáson is megérdemelt, óriási sikert arattak.

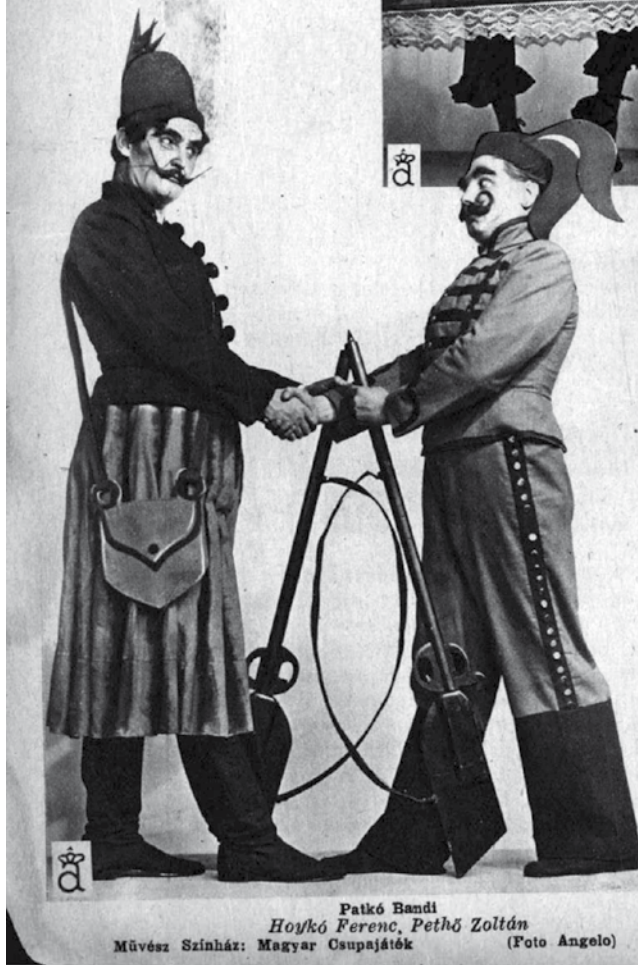
<sup>9</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság, június 1., [8. old.]. Hasonló tartalmú tudósítás: Budapesti Hírlap, június 1., Újság, június 1., Nemzeti Újság, június 1. A következő kivágot egy angol nyelvű címlap, amit nem közlök.



párja, a háborúban küzdőért fiatal kapitánya, akit saját élete veszélyeztetésével hozott el sebesülten a harcterről. A bűnös ember egyedül marad. Senki sem szereti, senki sem szereteti! Örökké kint marad a külső sötétségben! De nem. Felesége, a jó, a tiszta, az akit legtöbbet bántott, akinek a legtöbb fájdalmat okozta, utána halt bánatá-



Patkó Bandi  
Libertiny Evi, Mészöly  
Tibor  
Művész Színház: Magyar  
Csupajáték (Foto Angelo)



Patkó Bandi  
Hoykó Ferenc, Pethő Zoltán  
Művész Színház: Magyar Csupajáték (Foto Angelo)

ban, mert a szerelem nem kérdi, hogy mit kap, csak azt, hogy mit adhat. Utána jött, és a megtért bűnöst kézenfogva magával viszi a kinyíló mennyország kapuján át. Szép, meg-ható és kedves darab. Erdemes megnézni. Különösen jó a kis Rutt-kay Iván.

A Művész Színház, Paulini Bélától »Magyar Csupajáték« címmel, Kékmadárszerű, sok apró darabból álló előadást hozott színre, ahogy a neve is mutatja, magyaros stílusban. Nagyon dícséretes ügye-kezet, mert minden nemzetnek érdeke, hogy ki-domborítsa népi jelle-gét, a miénk pedig oly



## Névtelen: CSUPAJÁTÉK. Paulini Béla bácsi falukutató revüje a Nagymező uccában<sup>10</sup>

A csupabokrétás Paulini Béla afféle magyar kékmadarat röppentett fel a Művész Színházban. A népi művészetnek ez a régi, fáradhatatlan falukutatója most ismét falukutatással próbálkozott. Falukutatás a Nagymező uccában...A dolog mindenki másnál reménytelen lett volna, de Paulini úgy csinálta meg, hogy siker lett belőle. Olyan siker, hogy azóta kékmadarat lehetne fogatni a boldog Béla bácsival. Az édesen naiv, népies revüben minden van: Patkó Bandi, Csodafurulya, s ami a fő, még közönség is.

A Művész Színházban ezt megcsinálni, a legnagyobb művészet.

## Névtelen: Meghosszabbították a Magyar Csupajáték előadásait<sup>11</sup>

Eredetileg úgy volt, hogy Paulini Magyar Csupajátéka kifejezetten a kongresszus ideje alatt vendégszerepel a Művész Színházban, azután néhány nagyobb vidéki városba látogat el a kítőnő együttes. A Csupajáték sikere azonban oly mértékig felfokozódott, hogy Paulini elhatározta egyelőre a Művész Színházban marad a dalos, táncos, magyar játékkal. Hétfőn nem volt előadás, az új ciklus kedden kezdődik.

## Bethlen Margit: Bethlen Margit grófnő színházi levele. (részlet)<sup>12</sup>

A Művész Színház, Paulini Bélától »Magyar Csupajáték« címmel, Kékmadárszerű, sok apró darabból álló előadást hozott színre, ahogy a neve is mutatja, magyaros stílusban. Nagyon dicséretes igyekezet, mert minden nemzetnek érdeke, hogy kidomborítsa népi jellegét, a miénk pedig oly színes és olyannyira bővelkedik művészi motívumokban, hogy hozzáértéssel és igyekezettel magas színvonalra emelhető. A jelmezeket Tüdős Klára tervezte, a táncokat Milloss Aurél; a táncosnők névsorában ott találjuk Bordy Bellát és Lya Karinát, de Szende Mária, Székely Ibolya és a többiek: szintén jól megállják helyüket. Nem tudom a díszleteket ki tervezte, de van közöttük néhány igazán jó, példának okáért a »Rőzseszedő« arany-vörös, egyenes törzsű fák erdeje, s az a stilizált, levágott tetejű, kékes szikla, melynek oldalán, cukorsüveg zöld hegy tetején keresztet kis kápolna áll: aljában fekszik jászolban a Jézuska. Elragadó ötletnek találok úgy a hegyből merőlegesen kiálló két jegenyét (Palesztinában), mint a keresztet a modern kápolna tetején, harminchárom esztendővel mielőtt Jézus urunkat megfeszítették volna.

Kedvesen és népiesen naiv és humoros. Nagyon tetszett »Patkó Bandi« sziluettyszerű előadása. Holdvilágos háttéren mozgó sötét figurák, mintha gyerekkori képeskönyvből vágták volna ki a groteszkül stilizált alakokat. Mulatságos a samaraktól körülzárt kövér szélmalom is.

Egyáltalában sok a kedves, mondhatnám rajzfilmszerű gondolat ezekben a népies kis képekben. Ahogy például a csodafurulyás az ágon ülő kis madár csőrére húzza furulyáját, hogy vígan táncolhasson annak muzsikájára, vagy a három kis madár, mely a rőzseszedő dalára egy-egy más után sétál ki a fából és a vadász jöttére ugyanolyan sorrendben újra visszabúvik odvába. Nagyon jó összeállítás az »Áspis kigyó« kétoldalt ülő leányának zöld, sárga, fehér, ruhája, ámbár

<sup>10</sup> A megjelenés adatai: Borsszem Jankó, [1938.] május [? old]

<sup>11</sup> A megjelenés adatai: [Magyarország, 1938. május 31. 11.]. A következő kivágat egy német nyelvű címlap, amit nem közlök.

<sup>12</sup> A megjelenés adatai: [Színházi Élet, 1938. 23. sz. 8–11.]



színes és olyannyira bővelkedik művészi motívumokban, hogy hozzáértéssel és igyekezettel magas színvonalra emelhető. A jelmezeket Tüdős Klára tervezte, a táncokat Millos Aurél; a táncosnők névsorában ott találjuk Bordy Bellát és Lya Karinát, de Szende Mária, Székely Ibolya és a többiek: szintén jól megállják helyüket. Nem tudom a díszleteket ki tervezte, de van közöttük néhány igazán jó, példának okáért a «Rözszeszedő» arany-vörös, egyenes törzsű fák erdeje, s az a stilizált, levágott tetejű, kékes szikla, melynek oldalán, cukorsüveg zöld hegy tetején kereszties kis kápolna áll: aljában fekszik jószolban a Jézuska. Elragadó ötletnek találok úgy a hegyből merőlegesen kiálló két jegenyét (Palesz-



á

»Csodafurulya«

Lya Karina, Bordy Bella

Művész Színház: Magyar Csupajáték

(Foto Angelo)

tinában), mint a keresztet a modern kápolna tetején, harminchárom esztendővel mielőtt Jézus urunkat megfeszítették volna. Kedvesen és né-



»Rözszeszedő«  
Pethő Zoltán



Három figura a Magyar Csupajátékból:  
»Örömanya«  
Selmeczy Margit



»Ittas logóny«  
Hoyko Ferenc  
(Angelo fotók)



mindjárt tudtam, hogy a közbelső lesz a kiválasztott, mert annak rózsaszínkékje nőiesebb, meg leányosabb is, bár, nekem legalább, kevésbé originális. No nem kaphat meg mindenki mindent egyszerre. Övé lett az arany kígyó vőlegényestül, elégedjek meg ezzel. Azt hiszem, hogy a »Csupajátéknak« igen nagy sikere lesz.

### Névtelen: Magyar csupajáték<sup>13</sup>

címmel mutatta be a Művész Színház Paulini Béla 9 részből álló zenés, dalos, táncos játékát. Örömmel üdvözöljük a kísérletet, mely ezen a sok vihart és semmi jót nem látott deszkákon végre magyar levegőt áraszt. Paulini Béla nyilvánvalóan a Gyöngyösbokrétá nagy sikerén felbuzdulva vitte színpadra ezt a stilizált magyar játékot, mely a magyar népélet elemeit művészi ruhába öltöztetve viszi a nézők elé.

Voltak hibák, de hogyan is ne lennének hibák, mikor ez a produkció csak az első, jóindulatú szárnycsattogtatás. A néző mindenestire, örömtől kitégult szemmel függ a színpadon, ahol még soha nem látott figurák, a magyar képzelet alakjai kergetőznek hol pajkos jókedvvel, hol pedig a lélek mélyén szántó elmélyüléssel.

A kilenc szám közül ki kell emelnünk az Enyém a vőlegény! című táncos játékot, mely színpompás magyar dekorációjával és érdekes koreográfiájával, valamint Kenessey Jenő újszerű zenéjével kétségkívül az első helyet foglalja el a nagysikerű számok között. Az Áspiskígyó zenés legendája ugyancsak nagy tetszést aratott, mind az elgondolás eredetiségével, mind a megoldás érdekességével. Külön dicséret illeti Fáy Lóránt díszleteit.

Az Éjfélkor című haláltánc Milloss Aurél tudását dicséri, egyetlen hibája, hogy kissé kirítt a többi számok hangulatából. A hócsalád című groteszk a közönség körében élénk tetszést aratott sajátos hangulatával.

A szereplők közül mindenk előtt ki kell emelnünk Bordy Bellát, aki mind tánctudásával, mind finom mimikájával és kedves megjelenésével a színpad legelső tényezőjévé vált. Milloss Aurél, aki a koreográfiákat összeállította és egyes számokat maga is táncolt, nagy felkészültségről és tudásról tett tanúbizonyságot. Kár, hogy a magyar tánc szellemének mélyére még nem jutott el kellőképpen és így néha kissé puha, balettszerű mozdulatai elütöttek a többiek tisztán magyar stílusától. Lya Karina, az emigrált orosz táncosnő mozdulatainak szépségével emelkedett ki az együttesből.

A jelmezek – az első szám ruháitól eltekintve – kifogástalanok és izlasesek voltak. A zenekart Vincze Ottó vezényelte aprólékos gondnal, amit a modernül stilizált magyar zenei motívumok meg is érdemeltek.

A magunk részéről üdvözöljük az előadást és kívánjuk, hogy az első kísérletet mihamarább folytatás kövesse.

### Egyed István: Reggeli levél Eucharisztikus darabok és a Magyar csupajáték<sup>14</sup>

Jól tudjuk, hogy színházainknak az Eucharisztikus Kongresszus ünnepi alkalmából műsorra tűzött darabjai nem sandítanak a kasszaraport rubrikái felé, de mégsem hallgathatjuk el, hogy

<sup>13</sup> A megjelenés adatai: Új Harc, [?]

<sup>14</sup> A megjelenés adatai: A Reggel, 1938. május 23. [? old]



A Magyar Csupajáték néven szereplő magyar táncsoport óriási sikert aratott Londonban. A bemutatóelőadáson megjelentek az angol társadalmi élet előkelőségei. Az angol lapok a legnagyobb elragadtatás hangján írnak a magyar táncművészek nagy sikeréről. — A táncsoport tagjai Londonban, középen Bordy Bella balettáncosnő, aki számtalan nyíltszíni tapstot kapott.

Tolnai Világlapja, 1939. 19. sz. 5. old. A fotó újságvágata egy külföldi lapból származik (N. Chronicle, 1939. ápr.)

az alkalmi vallásos tárgyú darabok minden fényes bensőségünk dacára – nem éppen szívderítő! Előljárt ebben az unalomban a Pesti Színház Strindberg darabja s ügetve követi lépteit e tekintetben két Nemzeti Színházunk. A Világszínház a Nemzeti Színház főünnepi darabja még csak hagyján, – Az ember tragédiájához hasonló keretei és gondolatmenete bizonyos érdeklődést ébresztenek és ébren is tartanak bennünk – de már a Nemzeti Kamaraszínházban előadott [T. S.] Eliot-dráma, a Murder in the cathedral [Gyilkosság a székesegyházban], a második rész gyilkossági jelenetéig mondanivalójának folytonos ismétlődésében olyannyira egyhangú, hogy őszinte csodálatunk azé az angol közönségé, amely előtt egy magánszínházi társaság ezernél is többször játszotta el a canterbury-i éresek minisztériumát. Aztán, meg őszintén szólva, azzal sem vagyunk túlságosan kibékülve, hogy a magasztos alkalomból (eucharisztia: ez a szó, az Úr bennünket megváltó kegyelme feletti szintiszta örömet jelenti), csupa ravatalt, halált, gyilkosságot látunk a színre hozott drámákban, minden csupa komor drapéria, katafalk, kaszasuhintás a csontváztrikós halál kezéből. Miért? És miért éppen a kötelességszerűen az élen haladó Nemzeti Színház vezet komorság és vigasztalanság tekintetében?

Üdülésként pedig adjunk igaz örömünknek kifejezést afelett, amit a Művész Színházban látunk. A Paulini Béla és Milloss Aurél által rendezett magyar Csupajáték a legszebb, legédesebb, legtisztább gyönyörűség, amit valaha is minden ilyenfajta Kékmadár-produkcióban láttunk!

Mindjárt az első szám Betlehem-játéka, amely különösen Molnár C. Pál szeniális díszletével már az első pillanatban szívünkön talál, olyan intonálását adja az egész estének, amelyet a programnak egy-két későbbi tévedése sem tud felajzott lelkükben lerombolni.

A Csodafurulya című táncjáték például, – a magyar pásztor kalandja a gyönyörű tündérlányokkal, – olyan andalítóan, mesészépen színes, hogy szívesen végignézzük elejétől a végéig még egyszer az egészet. Itt mindjárt meg akarjuk jegyezni, hogy az élvezetes est valósággal



társ szerzője Szunyoghné Tüdős Klára, aki a magyar néplélek és mesevilág minden hímét, selymét, bársonyát, virágos képzeletét terítette elénk valamennyi képben, szerzők, színház, nézőtér hódolatát és köszönetét érdemelvén ki magának.

Ebben a képben különösen Milloss Aurél tánczenijétől voltunk elragadtatva, fantasztikus, hogy a dereka hajlásával hogyan karakírozza [sic!] a csárdás hetykeségét egyáltalán: táncban benne van a magyar dal minden ismerve, bánata, vidámsága, mélabúja, játékosága, ez a millossi mozdulatművészet, maga az eltáncolt zene. Rendkívül tetszett Vincze Ottó ámulatos árnyképdíszletében a Patkó Bandi című dalos groteszk is, amelynek szövege a rozmárbajszú, áhítatos Paulini Béla szívéből piroslott ki, csupa édes ötlet, elragadó vicc, kedvesség és selymes humor ez a kis magyar biedermeier-szatíra.

Az Enyém a vőlegény már a Gyöngyösbokréta stílusát idézi, a Rőzsessedő viszont kicsit unalmas – az Éjféltor című danse macabre pedig nemcsak el, de ki is üt az egész produkció selyemhímes stílusából. (A zamártáncot is kihagynók a magunk részéről.) Viszont, ami ilyenformán megmarad az, ismételjük, minden úgynevezett Kékmadár-produkcióban a legeragadóbb, a legeredetibb, amit valaha is láttunk.

### **Névtelen: Zsúfolt ház előtt jelentette be Paulini Béla a Magyar Csupajáték helyárainak leszállítását<sup>15</sup>**

A színházi világban teljesen szokatlan eseményre került sor szombaton este a Művész Színházban. A Magyar csupajáték szerepelt műsoron. Vasárnap és hétfőn az együttes nem tartott előadást, kedden folytatják a vendégszereplést.

Eredetileg úgy volt, hogy Paulini Magyar csupajátéka kifejezetten a kongresszus ideje alatt vendégszerepel a Művész Színházban, azután néhány vidéki városba látogat el a kitűnő együttes.

A Csupajáték sikere azonban olyan mértékig fokozódott, hogy Paulini elhatározta egyelőre a Művész Színházban folytatják az előadásokat.

Ezt az elhatározását Paulini Béla szombaton este a Művész Színház zsúfolt nézőtere előtt formális beszédben jelentette be.

– Szíveskedjenek körülnézni, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, – mondta jóízű beszédmódorával a kitűnő Paulini – Ugyebár, ez zsúfolt ház? Biztosíthatok mindenkit hogy, „vattamentes”. Ma, 1938 május 28-án a színházcsinálás világtörténelmében páratlan kijelentést teszek. (Halljuk! Halljuk!)

Tekintettel a tisztelt zsúfolt házra, keddtől kezdve a helyáratat, mintegy huszonöt százalékkal – leszállítjuk. (Taps a „ház” minden oldalán.) Ez azért páratlan elhatározás, mert ilyenkor általában dörgölni szokás a kezét.

Nekem azonban semmi kedvem ötvenhét esztendő koromban meggazdagodni, lehet hogy ez nagy lelki átalakulást idézhetne fel és ettől Isten őrizz! (Derűs helyeslés). Erről a gesztusról pedig le akartak beszélni azzal, hogy majd félreértik. De mivel le akartak beszélni a Csupajáték címről is, hogy majd nem értik meg, valamint arról hogy a Patkó Bandit sziluettnek játszunk és az mégis így a legkedvesebb kép, én tehát nekivágok az újabb tanácsellenes tettnek is. (Zajos derűtség és taps.)

Így várja a főváros közönségét az új magyar színpad. Paulini Béla úgy látszik elhatározta, hogy mindent fordítva csinál mint ahogy „tanácsolják” neki. Csakugyan megérdemelné ha a legújabb „makacs” elhatározás meghozná így, szezon után, az állandó táblás házat is.

<sup>15</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság [1938. május 31. 8. old.]



### **Névtelen: Kapuzárás előtt. Részletes beszámoló a színházak nyári szünetéről (részlet)<sup>16</sup>**

A művész színházban, mint ismeretes, Paulini Béla vendégszerepel a Magyar Csupajáték című revüvel. A színházi világ népszerű Béla bácsija így nyilatkozott legközelebbi terveiről:

– A kis magyar revüt az eucharisztikus kongresszus vendégeinek tiszteletére állítottuk be. Célunkat elértük, mert a legkitűnőbb nemzetközi társaság látogatja az énekes-táncos játékot. Az volt a tervünk hogy a kongresszus befejezése után mi is bezárunk, de most a vendégszereplést pünkösdig meghosszabbítjuk. A korán bezárt téli színházak helyett négy nyári műintézet fogja szórakoztatni júniustól szeptemberig a főváros közönségét.

### **Névtelen: Solveig hat napig utazott Izlandból Budapestre (részlet)<sup>17</sup>**

Az eucharisztikus kongresszusra rengeteg külföldi között egyetlenegy izlandi nő is érkezett. Solveig Guomundsdottir Reykjavíkból. Már öt napja van itt és még öt napig lesz Budapesten. Huszonnyolc éves fiatal leány tanítónő egy izlandi állami népiskolában. Egyes-egyedül tette meg az óriási utat. Nem csoportutazással jött és nem luxusvonaton majdnem hatnapos szakadatlan bumlizás után érkezett Európa legészakibb csúcsáról Budapestre.

– Mi tetszik legjobban Budapesten?

– Még nem tudom, még nem láttam mindent. És jó izlandi alaposággal felsorolja, hogy mit akar még megnézni az Iparművészeti és Népművészeti Múzeumtól kezdve a Paulini Béla Csupajátékig, a Vártól a bugaci pusztáig. Majd aztán nyilatkozik. Addig nem.

### **Névtelen: Meghosszabbították a Csupajáték előadásait<sup>18</sup>**

Eredetileg úgy volt, hogy Paulini Magyar Csupajátéka kifejezetten a kongresszus ideje alatt vendégszerepel a Művész Színházban, azután néhány nagyobb vidéki városba látogat el a kítűnő együttes. A Csupajáték sikere azonban oly mértékig fokozódott, hogy Paulini elhatározta, egyelőre a Művész Színházban marad a dalos, táncos magyar játékkal. Hétfőn nem volt előadás az új kedden este kezdődik.

### **Névtelen: Megnyílik a margitszigeti színház<sup>19</sup>**

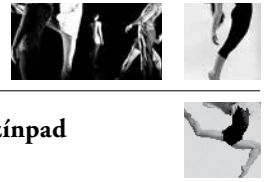
Nemrégiben teljesen elkészült és szombaton a Nemzeti kapuzárása után, már meg is nyílik az új margitszigeti szabadtéri színpad. A színház a régi tejszarnok helyén épült, a víztorony tövében, Arany János tölgyei alatt. Egyelőre a Nemzeti Színház és az Opera kombinált társulata fog itt szerepelni, később alkalmi előadások is lesznek, így többek között néhány napig a Magyar Csupajáték című produkció is fellép néhány napon keresztül. Kedden este mutatják be az új színházat a meghívottaknak.

<sup>16</sup> A megjelenés adatai: Magyarország, 1938. május 28. [8. old.]

<sup>17</sup> A megjelenés adatai: Magyarország, 1938. június 1. [4. old.]. A következő kivágat egy francia nyelvű címlap, amit nem közlök.

<sup>18</sup> A megjelenés adatai: Nemzeti Újság, 1938. május 31. [? old.]. Hasonló tartalmú tudósítások: Budapesti Hírlap, Az Újság hasábjain (1938. május 31.).

<sup>19</sup> A megjelenés adatai: Újság, 1938. június 14. [? old.].



## Névtelen: Kiepura és Eggerth Márta próbálja ki ma este a szigeti szabadtéri színpad akusztikáját (részlet)<sup>20</sup>

A szigeti tervek között szerepel Paulini Béla Magyar Csopajátékának felújítása néhány képpel kibővíve és teljesen átdolgozva.

## Névtelen: Ma este már nem játsszák a Magyar Csopajátékot<sup>21</sup>

A Művész Színház igazgatósága elhatározta, hogy befejezi a színházi évadot. A műsoron lévő Magyar Csopajáték tegnap este került színre utoljára, mert ma este már nincs előadás.

Az eucharisztikus kongresszus alkalmából játszotta a színház a Magyar Csopajátékot, amely Paulini Béla ötlete volt. A szép színpadok, kedves jelenetek táncok és énekszámok nagy sikert arattak. A közönség és a sajtó megállapítása szerint egyike volt az esztendő legszebb „produkcióinak”. A meleg azonban győzedelmeskedett a szép siker fölött, ezért kellett az előadásokat abbahagyni.

## Névtelen: Magyar Csopajáték<sup>22</sup>

Szívet-lelket üdítő szemet gyönyörködtető „csupa játék” Paulini Béla stilizált kilenc dal- és táncjátéka. Ízig-vérig magyar lélekből fakadt, magyar és nem „magyaros” műsor. Kifogásolni valónk csak annyi lehetne, hogy a szereplők énekhangja nem üti meg azt a mértéket, amelyet egyes szerepek megkívánnak. Enyhíti ezt az a körülmény, hogy jobbára drámai színészek.

Bordy Bella az együttes főerőssége és mint színésznő is elsőrangú produkciót nyújt. Milloss Aurél művésziesen magyar táncoreográfiáit dicséret illeti. A zeneszerzők, úgyszintén a díszlettervezők munkái minden kritikán felül állnak. Vincze Ottó karmesteri pálcája alatt a zenekar kifogástalanul működik. A szerzőnek Paulini Bélának, a magyar népművészet és kultusz kiváló úttörőjének szívből gratulálunk és reméljük hogy hasonló szép műsorról ezentúl sűrűbben fogja megajándékozni a magyar közönséget.

## Névtelen: A Magyar Csopajáték a margitszigeti színpadon<sup>23</sup>

A margitszigeti szabadtéri színpad vezetősége tárgyalásokat folytat Paulini Bélával, hogy a Magyar Csopajáték című énekes és táncos képsorozatot a szigeten is bemutassák. Ezt a képsorozatot a szabadtéri előadásra némileg megváltoztatják. A Magyar Csopajáték stilizált bódéja lófogatú kocsin gördül be a szabadszínpadra és a bódében élőképszerűen tűnnek fel az egyes jelenetek. A szereplők ezután kilépnek az élőkép keretéből és megkezdődik a szabadtéri színpadon a játék. Természetesen sokkal nagyobb személyzetet foglalkoztatnak a szabadtéri előadás keretében mint a zárt színpadon. Hatvantagú művészcsapat játszik és negyventagú zenekar kíséri az előadást. Az egyes számokat zenés konferánszok kötik össze.

<sup>20</sup> A megjelenés adatai: Magyarország, 1938. [június 15. 8. old.]. Megjegyzés: a kivágatban rossz dátum, szerepel.

<sup>21</sup> A megjelenés adatai: Magyarország, 1938. június 4. [? old.].

<sup>22</sup> A megjelenés adatai: Nemzet Szava, 1938. június 5. [? old.].

<sup>23</sup> A megjelenés adatai: Újság, 1938. június 25. [9. old.]. Megjegyzés: a kivágatban rossz dátum, június 24. szerepel.



forrásközlés



Rádióújság,  
1938. május

### Névtelen: Ma tárgyalják a Magyar Csupajáték margitszigeti vendégszereplését<sup>24</sup>

A Szigeti Szabad Színpad vezetői és Paulini Bélával az élén a Magyar Csupajáték együttesének vezetősége ma ül össze, hogy letárgyalja az énekes táncos képsorozat vendégszereplését a Margitszigeten. A Magyar Csupajáték az eddigi tervek szerint július első napjaiban megkezdendő előadásait a Szigeti Szabad Színpadon.

Erre az alkalomra természetesen némi változtatásokra kerül sor. A Magyar Csupajáték megnagyobbított, átdolgozott formában kerül színre a szabad ég alatt.

A színpad pázsitján gördülő kocsin jelenik meg a Magyar Csupajáték stilizált bódéja, s abban élőképszerűen tűnik elő minden jelenet. A szereplők azután kilépnek a keretből, és a szabad színpad egész nagyságát betölti a játék. Sokkal több szereplője lesz a képsorozatnak, mint a művészsínházi bemutatón volt. Hatvan emberre egészítik ki a játszó személyzetet és negyventagú zenekar kíséri majd az előadást. Az egyes képeket zenés konferanzsok kötik össze.

A Csupajáték vezetői már hosszabb ideje dolgoznak a szabadtéri előadás-sorozat előkészítésén és programjuk már készen áll. Ha a mai tárgyalás eredményes lesz, a próbák már holnap megkezdődnek a Szigeti Szabad Színpadon s a jövő hét végén szabadtéren is bemutatóra kerül Paulini Béla Magyar Csupajátéka.

### Névtelen: Júliusban a Magyar Csupajáték kerül a szigeti szabadszínpad műsorára<sup>25</sup>

Péntek estére eredményesen befejeződtek azok a tárgyalások, amelyeket Paulini Béla a Magyar Csupajáték rendezője a margitszigeti szabadszínpadon vezetőségével folytatott. A létrejött előzetes megállapodás szerint július 8-tól kezdve július 19-ig az átdolgozott és kibővített Magyar Csupajáték szerepel a szigeti színház műsorán. Az énekes, táncos képsorozat szereplő személyzetét hatvan főre egészítik ki és a játékot negyventagú zenekar kíséri. Az egyes képeket zenés konferanzsok kötik majd össze és minden kép előtt megjelenik a színpad pázsitján a Magyar Csupajáték stilizált kordéja, amelyből élőképszerűen lépnek ki a szereplők, hogy azután játékkal a szabadszínpad egész nagyságát betöltsék. A tíz képből összeállított sorozat szerzői

<sup>24</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság, 1938. június 25. [8. old.]. Megjegyzés: a kivágatban rossz dátum, június 24. szerepel.

<sup>25</sup> A megjelenés adatai: Új Magyarország, 1938. június 25. [? old.].



az egyes képeket a szabadtéri játék követelményeihez alkalmazkodva dolgozták át. A Magyar Csupajátékot július 3-ika után, amikor a Nemzeti Színház tagjainak margitszigeti szereplése véget ér, új rendezésben fogják próbálni a szabadszínpadon.

### **Névtelen: Érdekes változás várható a nyári margitszigeti műsortervben**<sup>26</sup>

A margitszigeti Szabadtéri Színpad, amely nagy sikerrel játssza a Nemzeti Színház két műsordarabját, a Csongor és Tünde szabadtéri változatait, tervbe vette, hogy a nyáron óriási apparátussal, Oláh Gusztáv rendezésével és Bajor Gizi főszereplésével bemutatja Újházy György, a szigeti színház számára írt Árpádházi Szent Margit legendája című művét, Bárdos Lajos zenéjével, amely szintén a szigeti színpadra készült.

Hír szerint ez a terv megváltozik. Oláh Gusztáv Olaszországba utazik a veronai játékok rendezésére az új szabadtéri dráma pedig csak Oláh visszatérése után kerülhet színre. Addig valószínűleg a Magyar Csupajátékot fogják játszani Paulini Béla vezetésével. Most tárgyalnak a margitszigeti nyári operaelőadások és hangversenyek megrendezéséről.

### **Névtelen: Kibővített szereplőgárdával és zenekarral kerül a Magyar Csupajáték a Szigeti Szabad Színpadra**<sup>27</sup>

Paulini Béla Magyar Csupajátéka a művész színházi előadás-sorozat után a Szigeti Szabad Színpadon folytatja szereplését. Már hosszabb ideje tárgyalja a két vezetőség a vendégszereplés lehetőségeit. A tárgyalások minden bizonnyal még ezen a héten véget érnek s a jövőben a Csupajáték megkezdheti a próbákat.

Hatalmasan kibővítik a szereplőgárdát és a zenekart. Hatvantagegy személyzettel és negyvenes létszámú zenekarral kezdi meg a munkát a magyar képsorozat társulata. Az egyes képeket zenés konferanszok kötik össze, úgyhogy a Csupajáték kilenc zeneszerzője új részleteket is ír az eddigi partitúrákhoz. A Szigeti Színpad pázsitján először, stilizált magyaros vásári bódében, élőképp jelenik meg s csak azután elevenednek meg a szereplők, lépnek ki a bódé keretéből, s töltik meg a hatalmas szabadszínpadot.

A Magyar Csupajáték megnagyobbított, átdolgozott formában kerül színre a szabad ég alatt, így még vonzóbb látványosságot jelent a közönség s a hozzánk látogató külföldiek számára.

### **Névtelen: Ez igazán csupa játék**<sup>28</sup>

Paulini Béla szeniális produkciójának a Magyar Csupajátékának szereplői nemcsak a színpadon nézik csupa játéknak a világot, de az életben is. Egyik napsütéses délelőttön összebeszéltek a primadonnák és mesterüknek, Milloss Aurélnak vezetésével csupa játékból kirándultak a ligetbe. Az eucharisztikus napok színes nemzetközi forgatagában sikerült feltűnést kelteniük; valóságos emberuszály követte őket, találgatva, hogy Magyarországnak melyik vidékéről való a remekül összeválogatott kis ethnographiai gyűjtemény. Ők persze óvakodtak elárulni, hogy szűkebb

<sup>26</sup> A megjelenés adatai: [Magyarország, 1938. június 26. 8. old.].

<sup>27</sup> A megjelenés adatai: Függelenség, 1938. június 26. [?. old.].

<sup>28</sup> A megjelenés adatai: Színházi Élet, 1938. 24. sz. 70–71.



*forrásközlés*



hazájuk a Terézváros, pontosan a Művész Színház. Így aztán úgy bántak velük, mint ahogy a pesti vendégszeretet ezeken a napokon előírta. A körhintán háromszor engedték őket utazni ugyanazzal a jeggyel, s az állatkertben, ahová szintén ellátogattak, még az elefánt is kedvesebben pislogott rájuk apró szemével.

Igazán szép, vidám és játékos délelőtt volt ez. Sör mellett cigányzenét hallgattak, halat dobáltak a fókának, etették a vízilovat és végül betértek a gyorsfotográfus sátrába is. A derék ligeti fényképész csak ezekből a sorokból fogja megtudni, hogy az a kackiás falusi kislány, akinek jóindulatúan megcsípte az arcát, operaházunk balettkarának egyik büszkesége, Bordy Bella s azt a másikat, akire rászólt hogy ne álljon olyan csámpásan, Lya Karinának tisztelik az egész világon. De hát, Istenem, csupa játék volt ez is...

### **Névtelen: Csupajáték**<sup>29</sup>

A Művész Színház május 21-én mutatta be Paulini Béla új munkáját, aminek Magyar Csupajáték a címe. De mi is a Csupajáték elgondolása?

Paulini Béla szerint:

A népművészeti kultusz nyomán elindultak bizonyos magyar jellegű törekvések, a népművészetek területén kívül is. Természetesen a professzionista színpad is hozzálátott, hogy magyar jelleget jobban kidomborítsa. De itt sokszor azzal hibázták el a dolgot, hogy túlságosan gondoltak a népművészeti eredmények átvételére. Ez a számítás elszámítással végződött, mert a népművészetet jól leutánozni teljes képtelenség. Sem annak báját, sem annak őseréjét még csak elérni sem lehet, nemhogy felülmúlni. Másolatok készültek, rendszerint rossz másolatok s ez nem költészet. Helyes, a csupajáték eredményeihez a népművészet tökéletes ismeretének, szeretetének köze van, vagy pontosabban annak, hogy a népművészettől megmámorosodva tudunk alkotni. Én például, hála Istennek olyan cifrán gondolkozom, mint egy hatvan éves jókedvű parasztember, de igenis a magam elképzeléseit viszem a színpadra.

### **A bírálatok**

A Magyar Csupajátékot a magyar sajtó nagy szeretettel fogadta. Néhány idézet:

„Végre egy színházi este, mely nemcsak a nyelvében magyar, hanem a mi vérünkéből, szívéből és lelkünkéből szakadt ki a magam hamisítatlan magyar mivoltában.” (Függetlenség)

„Paulini Béla a magyar Csupajáték elragadó képsorozatával megint valami újjal lepte meg a művészet szerelmeseit.” (Újság)

„Hangok, színek és fények nemes orgiája ez a harmadfélórán át tartó élvezetes és kellemes játék, amely eredetiségével és ízlésével méltán felveheti a versenyt a nemzetközi Kékmadárral... Mit dicsérijünk inkább, a Betlehembe című magyar misztérium elragadóan bájos mesehangulatát, a Csodafurulya érdekes elgondolását, vagy a Patkó Bandi elbűvölő groteszkségét? A díszlettervezőket, a zeneszerzőket?” (Magyarország)

<sup>29</sup> A megjelenés adatai: Béke Lapja?, 1938. június, [?. old.].



„Paulini Béla megint adott valamit, ami értékes, új és magyar.” (Új Nemzedék)

„Bűbajos játék, amelyet felejthetetlené tesz a zene és az a díszletsorozat, amely a népi mozzanatok kincsházából meríti elemeit...” (Esti Kurir)

„Sokat vitatkoznak mostanában a kabaré válságáról. És a vita kellős közepén megszületik az új megoldás, a Magyar Csupajáték, mely hamvasságával, gyönyörűséges színpadjaival, ízes figuráival minden Kék Madárnál szebben repül a siker felé.” (Az Est)

„Ez a Csupajáték valóban csupa dal, csupa muzsika, csupa tánc, csupa ötlet és csupa bűbáj.” (Hétfői Napló)

„...csodát tettél azon a színpadon, amelyen annyi modernet mímelő törekvés után végre valóban újszerű játékban gyönyörködtünk. Felüldültünk, nevettünk, könnyeztünk, gyönyörködtünk... Minden szereplőnek külön-külön szorítsd meg nevünkben a kezét...” (Esti Újság)

„A legkitűnőbb művészegyüttes állott Paulini Béla eszméjének szolgálatába és amit csináltak az minden bizonnyal rendkívüli.” (8 órai újság)

„Paulini Béla a Kékmadárhoz hasonló műfajt igyekezett megteremteni, de minden ritmusában, minden mondatában magyarnak. Színek, hangulatok és táncok stilizált játékaik mögé artisztikusan szép díszletek sorakoznak.” (Magyar Hírlap)

„Mert Paulin, aki szervezőnek is kitűnő, muzsikuskok, díszlet és jelmeztervezők, táncosok és színészek olyan gárdáját gyűjtötte maga köré, hogy nem csoda, ha [] játék mindegyike belopta magát a szívekbe.” (Nemzet)

„Üde és tiszta vadvirágokból kötött bokréája mellé most egy műkertészeti gondossággal összeállított csokrot kapunk Paulini Bélától.” (Pesti Hírlap)

„Kifinomodva, magasabb feladatokra éretten a magyar géniusz szólalt meg apró, ötletes játékokban, groteszkben, táncban. Őszintén szívből kell üdvözlőnünk Paulini Bélát ezért a gyönyörű magyar produkcióért.” (Nemzeti Újság)

„Tarka, hímes tavaszi rét... ez Paulini Béla Csupajátékának műsora. Meg kellene dicsérni valamennyit – mint ahogy meg kellene dicsérni a kilenc magyaros remekmű valamennyi színészét, muzsikusát, díszlettervezőjét...” (Magyarság)

„Nem nagyon lehet részletezni az egyes képeket, de ezt az előadást meg kell nézni, együtt kell nevetni a nevetőkkel, együtt könnyezni a könnyezőkkel, gyönyörködni a gyönyörködőkkel.” (Pesti Napló)

„Ez nem »Kékmadár«, nem magyar revü, ez a Magyar Csupajáték, a maga egyedülvalóságában. Paulini Béla körül kilenc magyar muzsikusk, kilenc magyar festő állt össze, hogy megmutassa mi a magyar játék...A valóság élet művészzel csiszolják le, a stilizálást csak megcsilantják és így kerül elénk ez a gazdagon villogó, hol mélytűző, hol szívárványosan szikrázó, hamisítatlan magyar ékkő.” (Budapesti Hírlap)



*forrásközlés*



„Szívet lelket üdítő, szemet gyönyörködtető »csupajáték« Paulini Béla 9 stilizált dal- és táncjátéka. Ízig-vérig magyar lélekből fakadt, magyar és nem »magyaros« műsor.” (Nemzet Szava)

„A Magyar »Csupajáték« a legszebb, legédesebb, legtisztább gyönyörűség, amit valaha is ilyenfajta kékmadár produkcióban láttunk.” (A Reggel)

### **Névtelen: Magyar nóta és 100 cigány a Szigeti Szabad Színpadon (részlet)<sup>30</sup>**

A Nemzeti Színház egyttese a jövő hét végén befejezi vendégjátékát a Szigeti Szabad Színpadon.

Budapest új színházának vezetősége már hosszabb ideje tárgyalásokat folytat, hogy júliusban milyen érdekességgel folytassa az első állandó szabad ég alatti színpad előadásait. Tárgyalások folytak a Magyar Csupajáték vezetőségével is, ezt a tervet szombaton későbbi időre halasztották.

### **Gy. Z.: Magyar Csupajáték<sup>31</sup>**

Magyarságunk ősi, ki nem apadó forrása a magyar falu lelke, a magyar népdalköltészet és a legendák tárháza. Mindig hozzá hajolunk nehéz óráinkban és mindig vigasztalást, erőt nyerünk belőle. És a falu ad, mindig ad, vize tiszta, és aki belenéz sok évszázad fényének és sötét bánatának arcát láthatja benne visszatükröződni. Ilyen csodatükör: Paulini Béla 9 részből álló zenés, dalos táncosjátéka, a Magyar Csupajáték, amely a mesék gyermekien tiszta szimbólumait, a népdalok és népballadák egyszerű mélységeit igyekszik színpadra varázsolni. Megindító, sőt megrázó az egyszerűség, mellyel Paulini a Csupajáték egyes jeleneteit stilizálta. A magyar népléleknek ez a szép és gazdag „gyöngyösbokrétája” megérdemli, hogy az eucharisztikus kongresszus idején hozzánk érkező idegenek elvigyék a híret hazájukba.

A Művész Színházban bemutatott Magyar Csupajátéknak kétségtelenül van egy-két sebezhető pontja, de a Csodafurulya, az Áspiskígyó, a Rőzszeszedő, a Hócsalád és az Éjféلكor című haláltánc átfogó, mindenki számára szóló, gyönyörködtető mesévé válnak. Milloss Aurél gondosan kidolgozott koreográfiái tökéletesen tolmácsolják a játék szellemét. A zeneszerzők: Ránki György, Farkas Ferenc, Veress Sándor, Pongrácz Zoltán, Lisznyay Szabó, Vincze Ottó, Kenessey Jenő, Lányi Viktor, Antos Kálmán. A szereplők: Bordy Bella, Lya Karina, Szende Mária, Székely Ibolya, Libertiny Éva, Selmeczy Margit, Hoykó, Pethő Zoltán, Mészöly, Losonczy ízesen játsszák szerepüket. A zenekart Vincze Ottó vezeti biztos kézzel.<sup>32</sup>

### **Ottó Ferenc: Magyar Csupajáték. Bemutatók a Művész Színházban<sup>33</sup>**

Zenés színházaink annyit törődnek az énekes, a rendező, a díszlettervező, sőt talán még a világosító nevelésével is, csak éppen a zeneszerzőre nem ügyelnek, egvedül tőle várják el, hogy a

<sup>30</sup> A megjelenés adatai: Függetlenség, 1938. június 26. [?. old.].

<sup>31</sup> A megjelenés adatai: Magyarország, 1938. június ? [?. old.].

<sup>32</sup> A Nótaszüret első két előadását elmosta az eső című kivágatot nem közlöm, mert nem tartalmaz információt a Csupajátékkal kapcsolatban.

<sup>33</sup> A megjelenés adatai: A zene, 1938. július 15. [15. sz. 257–260. old.].



színház minden tudományával szülessék meg. S ha a zeneszerző mégsem ért a színpadhoz, ha nincs jó s még jobb magyar opera – ráhárítanak minden felelősséget.

Pedig az új magyar zeneszerzőgárda nem áll távol a színpadtól. Láttuk, hogy milyen fontos művészi eseménnyé nőtt a Paulini-féle Magyar Csupajáték 9 fiatal zeneszerzőjének bemutatkozása. Kilenc fiatalember hite támadt fel a komoly művészi munkában. Mindannyiukat szinte paragon heverő tehetségnek kell neveznünk. Ahányan vannak, annyi színű és annyira különböző jellegű a tehetségük. Az egyik erőteljesen drámai, a másik nagyvonalúan melodikus, a harmadik groteszkre termett, a negyedik izgatóan modern, az ötödik magas színvonalú könnyű zenét tudna legjobban írni és így tovább. Ki gondol velük? Hol az a mai magyar Gyagilev, aki összegyűjtse, sarkallja őket és piacra dobja műveiket? Mind széjjel vannak, halódnak. Néhányan kétes értékű filmzenét vagy a kottatárba kerülő színpadi kísérőzenét kénytelenek írni, hogy úgy ahogy megélhessenek. Az Állam, az Opera, a Város, a Rádió nem érdeklődik eléggé irántuk és csak ritkán ad nekik megbízásokat. Tehát tulajdonképpen nincs is hol fejtsék ki magasabb képességeiket.

Így százszorosán hálásaknak kell lennünk Paulini Bélának, aki – habár csak az Eucharisztikus Kongresszus rövid, de ünnepi alkalmára is – egy magyar Kék Madár keretében egyszerre kilenc fiatal zeneszerzőnek adott alkalmat arra, hogy kiváló tehetségét percoperákban, táncjátékokban és apróbb groteszk jelenetekben bemutassa.

Mielőtt sorra vennénk az új zeneműveket, néhány általános megjegyzést szeretnék tenni. A színlapon szereplő kilenc zeneszerzővel nem merült ki teljesen az új magyar zeneszerzőgárda. Sokan maradtak ki belőle. Akadna még egy másik Csupajáték-sorozatára való zeneszerző az új gárdából. A közeljövőben bizonyára ők is sorra kerülnek.

Ami a tisztán művészi szempontokat illeti, első helyen a szövegekönyvek kérdését kell érintenünk. A szövegekönyveket (a Haláltáncot kivéve) mind maga Paulini Béla írta. Sajnos, majdnem mind táncra, vagy groteszk játékra van beállítva és inkább lírai, mint drámai színezésűek. Így a zeneszerzők drámai tehetségüket alig tudják megmutatni. A szövegekönyvek emellett változatosak és egytől-egyig népi tárgyúak. Az ízesen megírt versek fele tiszta népdal, a többi remek tájnyelven írott próza. Öröm hallgatni.

Biztosan a szűkre szabott anyagi lehetőségek miatt korlátozta Paulini a hangszerelési lehetőségeket és a magánénekeket is, ami nélkül pedig igazi színpadi emelkedettség el sem képzelhető. (A zeneszerzők 2 első-, 2 második hegedűre, 1 brácsára, 1 csellóra, 1 nagybőgőre, továbbá 1 fuvalára, 1 oboára, 1 klarinétára, 1 trombitára, 1 harsonára, hárfára vagy zongorára és néhány ütőhangszerre voltak kénytelenek szorítkozni). A magánének teljesen a háttérbe szorult. Ezzel szemben az egész Csupajátékon uralkodott, sőt eluralkodott a tánc, meg a díszlet. Ez jellemző vonása a mai budapesti színházi kultúrának.

A zeneszerzők munkája sem egészen kifogástalan. Még mindig túl sokan vannak, akik »szó szerint« adják a népdalt. Ez a legkönnyebb megoldás. Néhányan már »mintázzák« a népdalt, de csak a groteszk és a torzító irányba. A legkomolyabb alkotómunkát kétségtelenül Veress Sándor végezte. Ő merített legtöbbet önmagából. Azon kívül némi hevenyészettség is érezhető a zeneszerzők munkáján. Némelyik túl könnyű stílusú, sőt majdnem operettes vagy kabarézú. Lehet, hogy ezért a szövegekönyveket is terheli a felelősség.

A következő művek kerültek előadásra:

1. BETLEHEMBE... (Magyar misztérium) Díszlet: Molnár C. Pál. Zeneszerző: Farkas Ferenc. (A magyar parasztok között szokásos karácsony táján, hogy házról-házra járnak és eljátszák Krisztus születését. Egy ilyen betlehemes játék művészi felnagyítása ez a 3 képből álló misztérium.). Egyike a legteljesebb műveknek. Farkas Ferenc a misztérium csodás elemeit fogta



meg jól zeneileg. Kevés a drámai invenciója. Hangszerelése erősen magán viseli a római iskola bélyegét. Sok a hárfa és mély vonós-ostinato. Kitűnően sikerült a Pásztortánc és a befejezés.

2. CSODAFURULYA. (Derűs táncjáték. Egy magyar pásztor kalandja a gyönyörű tündérlányokkal és tündérmenyecskékkel.) Dízlet: Büky Béla. Zeneszerző: Veress Sándor. Ez a legegényibb mű. Izgatóan modern. Dallamleleménye erősen töredékes, forradalmi. Megvesztegető a ritmikai elevensége. Egyetlen hibája, hogy ritmusképletei túlságosan bonyolultak és óriási feladatot rónak a zenészekre. Ehhez járul még az „áttört” dolgozómód és „rögtönzészertű” hangszerelés. Ő az egyetlen, aki a legegényibb módon tudja feldolgozni a magyar népdalt. Kár, hogy néhol Sztravinszkij hangját halljuk a zenekartól.
3. VÍZ-DAL. (Magyar táncos-groteszk. A bordalok persziflázsa, amelyben a szamarak a szélmalom alatt, a kút körül a víztől derülnek jókedvre.) Dízlet: Jászay Horváth Elemér, Zeneszerző: Pongrácz Zoltán. Kiforratlan stíluskereső zenész, erős groteszk jellemzésre hajló tehetség. Túláságosan ragaszkodik a népdalokhoz. Egyéni erő csak a harmonizálásban mutatkozik. A szamarak bordala nem sikerült. Banális és lapos lett. A szerzőt cserben hagyta a különben eleven és érdekes fantáziája.
4. ÁSPISKÍGYÓ. (Zenés legenda dalban és táncban arról, hogy az igaz szerelem az áspiskígyót is aranykígyóvá változtatja.) Dízlet: Mallász Gitta. Zene: Lisznai Szabó Gábor. Lisznaiiban is erős stílusingadozást lehet érezni. A darab gyönyörű népdallal kezdődik, ami szépen fejlődik felfelé, a drámai fordulóponton azonban egyszerre elhagyja a magyar hangot és mintegy légüres térben ( kissé német stílusban!) oldja meg a kígyómarás jelenetét. Az azonban kétségtelen, hogy ebben a jelenetben Lisznai határozott drámai erőt mutat, sőt a drámai mozgalmasságban felülmúlja minden társát. Bizonyos, hogy hamarosan rá fog jönni, hogy a magyar népdalokban mennyi kiaknázni való drámai motívum van.
5. PATKÓ BANDI. (Dalos groteszk a Biedermeier időkből, melynek főszereplői: a betyár, aki-ről kiderül, hogy igazi gavallér, az uracs, a dáma, a betyár kedvese és a pandúr.) Dízlet: Warga Mátyás. Zeneszerző: Vincze Ottó. Kitűnő könnyű zene a legmagasabb színvonalon. Folyékony, színpadszerű és pazarul hangszerelt. Nagyobb szabású önálló munkát várunk a szerzőtől.
6. ENYIM A VÖLEGÉNY. (Dalos, táncos játék. Magyar parasztlakodalom, melyben éppen a menyasszonytáncot járják, mikor toborzó huszárok érkeznek és a strázsamester elkapja a völegényt: Enyém a völegény! Nagy ijedelem, de kiderül, hogy a strázsamester csak tréfált.) Dízlet: Fülöp Zoltán. Zene: Kenessey Jenő. Kenessey tipikus tánczenetehetség. Szinte rátermett a tánckompozíciókra. Csizmás Jankó-ját ismerjük az Operaházból. Sok szép, tudományosan összegyűjtött néptáncot dolgoz fel ebben a munkájában is. Zenekara ragyogóan szól. Csak a piccolo sikoltoz egy kicsit sokat!
7. A RÖZSESZEDŐ. (Kis daljáték a rőzsessedő asszonyról és a látszólag morcos erdészről, aki azonban végül is maga segíti fel az anyó vállára a rőzsét.) Dízlet: Pekáry István. Zene: Lányi Viktor. A zenén azonnal érezhető egy más nemzedék hangja. Lányi Viktor hangja jellegzetesen századvégi: érzelmes, dallamos, behízélgő. A témához mindenesetre kitűnően simul.
8. ÉJFÉLKOR. Haláltánc. Milloss Aurél koreográfiája és Antos Kálmán zenéje. Nem keltett különösebb benyomásokat. Liszt és Saint-Saens témák is felbukkantak a zavaros modernséggel hangzó zenekarban.
9. A HÓCSALÁD. (Táncos groteszk. Természetesen mereven áll a színen, amikor egy kicsit italos legény érkezik, nagy harmonikaszóval. Képzletében a hócsalád megelevenedik, a groteszk hőember táncot jár.) Dízlet: Szőnyi István. Zeneszerző: Ránki György. A hócsalád a maga nemében egy valóságos kis zenei remekmű. Különösen a megvesztegető hangzásokban bővelkedő hangszerelés fogja meg az embert. A befejezés nagyon szép.



## A STÁDIUM JEGYIRODA

Rendkívül kedvezményes előadásai  
Május hó 1-től május 30-ig, minden-  
nap ESTE és DÉLUTÁN a

## MŰVÉSZ SZINHÁZBAN

PAULINI BÉLA: =====

# MAGYAR CSUPAJÁTÉK

9 zenés-, dalos-, táncos-játék.

- |   |                                    |
|---|------------------------------------|
| 1. Betlehembe . . . (Magyar misztérium) | 6. Enyim a vőlegény (Táncos játék) |
| 2. Csodafurulya (Táncjáték)             | 7. A rőzsessedő (Daijáték)         |
| 3. Viz-dal (Magyar groteszk)            | 8. Éjfélkor . . . (Haláltánc)      |
| 4. Áspiskigyó (Zenés legenda)           | 9. A hócsalád (Táncos groteszk)    |
| 5. Patkó Bandi (Dalos groteszk)         |                                    |

JÁTSSZÁK : Bordy Bella, Lya Karina, Milloss Aurél,

Szende Mária, Székely Ibolya, Libertini Éva, Hollón Adrienne,  
Selmeczy Margit, Hoykó, Pethő, Mészöly, Losonczy, stb.

### KEDVEZMÉNYES HELYÁRAK:

	ESTE	D. U.		ESTE	D. U.
Erkély póholy . . .	15.—	11.—	Támlásszék I—IV. sor	2.20	1.60
Emeleti póholy . . .	8.—	6.—	V—VII. "	1.70	1.30
Clubülés . . . . .	4.40	3.30	Zártszék I—II. "	1.10	—,80
Zenekari ülés . . .	3.90	3.—	Középerkely I—II. "	2.50	1.90
Fldszti szőllye I—III. sor	3.50	2.80	III. "	2.20	1.60
IV—VI. "	3.10	2.20	Emeleti táml. I. "	1.90	1.40
VII—IX. "	2.80	2.10	II. "	1.40	1.—
X—XI. "	2.50	1.90			

Ezekre az előadásokra fenti helyárák mellett jegyek kizárólag a

STÁDIUM JEGYIRODÁBAN József-körut 5. Telefonrendelés: 140-000, 144-401. kaphatók elővételben



*forrásközlés*



Az egész Csupajátékot úgy ahogy volt, csak egy igazán lelkes fiatalokból álló művészgárda valósíthatta meg. Sztár nélkül játszottak! Mindenki egyenlő erővel vett részt a munkában. Mint főrendezőt ki kell emelnünk Milloss Aurélt, aki nemcsak mint koreográfus nyomta rá bélyegét az egész előadásra, hanem mint rendező is derekas munkát végzett. Ugyancsak művészetük legjavát nyújtották a nagynevű festőművészek is, akik gyönyörű díszleteikkel segítettek elő a társaság sikerét. Egy-egy díszletet, tüntetően megtapsolt a közönség. Különösen sikerült Wurga Mátyás sziluett-díszlete ( Patkó Bandi). A zenekart Vincze Ottó vezényelte odaadással.

Fáradt napi sajtónk sajnos nem tanúsított elég nagy figyelmet a Csupajáték irányában. Még reklámmal sem sietett a fontos művészi megmozdulás segítségére. Reméljük, hogy a nagyszerű fiatal gárda nem vesztette el a kedvét és a jövő színházi évad elején felfrissülve és megújulva újra vizsvont fogjuk látni a Csupajátékot.

### **Névtelen: Az Opera balettkara Londonban<sup>34</sup>**

London, április 6. (Az Esti Kurir tudósítójától.) Times és Daily Telegraph ma megjelent száma jelenti, hogy a magyar kir. Operaház balettkara április 27-én kezdi meg vendégszereplését a londoni Covent Garden-Operaházban. A Magyar Rapszódia című sorozat, amelyet a balettkar előad, nyolc vagy kilenc magyar népi tárgyú magyar tánckölteményből fog állni. Az előadások ötven tagú magyar tánc-, zene-, és balettkar szerepel.

### **Névtelen: Megcáfolja az Operaház a londoni vendégszerepléséről szóló hírt<sup>35</sup>**

Az Operaház igazgatósága az alábbi sorok közlésére kért meg bennünket:

Egyes londoni lapok közlése alapján a magyar sajtóban a budapesti Operaház balettjének ottani vendégszerepléséről jelentek meg híradások. Ez nyilvánvalóan tévedés, mert ebben az évadban az Operaház sem balettjével, sem énekes személyzetével nem szerepel külföldön. Április második felében Csajkovszkij Romeo és Júlia című nagy tánckölteményét mutatja be az Operaház, május 1-jén pedig Győrött vendégszerepel a balett. Ebből is nyilvánvaló, hogy erre az időre londoni utazásról még tárgyalások sem folyhattak.

### **Névtelen: Bordy Bella és a Magyar Csupajáték londoni vendégszereplésre indul<sup>36</sup>**

Tavaly tavasszal különlegesen érdekes produkcióval lepte meg a pesti közönséget Paulini Béla. Fialat színészekből és színiiskolai hallgatókból társulatot állított össze, amely zenés, táncos magyar képek füzereit mutatta be Magyar Csupajáték címmel a volt Művész Színházban.

A kísérlet nagy sikerrel végződött, a közönség szeretettel fogadta a kis képeket, amelyeknek díszleteit és artisztikus jelmezeit a legkiválóbb festőművészek sora készítette. A kilenc kép mu-

<sup>34</sup> A megjelenés adatai: Esti Kurír, 1939. április [old.]. Hasonló tartalmú tudósítások megjelentek a Pesti Napló (1939. április 7. 15. old.), az Ujság (1939. április 7. 12. old.), a Magyar Nemzet (1939. április 7. 13. old.), az Est hasábjain (1939. április 7. 13. old.).

<sup>35</sup> A megjelenés adatai: Pesti Napló, [1939. április 9. 21.]. Megjegyzés: ugyanez a hír ugyanebben a számban egy másik helyen is olvasható. (14. old.).

<sup>36</sup> A megjelenés adatai: Esti Újság, 1939. március 29. [6. old.].



szikáját, kilenc fiatal jónevű zeneszerző írta. Az együttes rendezője, Paulini Béla, zenei vezetője pedig Vincze Ottó volt.

A külföld már a tavaszi bemutató alkalmával érdeklődött a Magyar Csupajáték iránt. Most, a közeljövőben megvalósul Paulini Béla vállalkozásának első külföldi vendégjátéka.

Hosszabb ideje folynak már a tárgyalások s már le is fixírozták a vendégjáték részleteit. Bordy Bella, a Magyar Csupajáték táncos-primadonnája, amint értesülünk, szabadságot kap az Operaháztól és Londonba utazik a Csupajáték együttesével.

Egy magyar származású londoni menedzser viszi ki vendégszerepelni a magyar együttest. Az angol főváros egyik színházát már kibérelték a Csupajáték céljaira. Egyelőre négy hétre. Ha a produkció sikert arat, természetesen továbbra is játsszák Londonban az érdekes színházi különlegességet. Pontosán ugyanazt a műsort mutatja be a Csupajáték, mint tavaly tavasszal Budapesten. Sor kerül a Lakodalmas jelenetre, a bakonyi erdőben játszódó betyár-duellumra, a Patkó Bandira, a csodafurulya balett játéokra és a többi nagysikerű kis képre.

A próbák a londoni vendégjátéokra máris folynak egy ismert tánciskola nagytermében.

### **Névtelen: Londonban vendégszerepel a Magyar Csupajáték<sup>37</sup>**

Paulini Béla kezdeményezésére és rendezésében tavaly tavasszal a Művész Színházban Magyar Csupajáték címmel zenés, táncos magyaros képek sorozatát mutatták be. A műsor kilenc képből állott, a díszleteket a legkiválóbb festőművészek készítették, a hangulatos képekhez a muzsikát tehetséges, fiatal zeneszerzők írták, a szerepeket pedig fiatal, tehetséges színészek játszották. Mint emlékeztet, a Csupajátéknak igen szép sikere volt.

Paulini Béla Magyar Kékmadara most külföldi vendégszereplésre indul. Egy londoni menedzserrel már hosszabb ideje folyó tárgyalások befejeződtek és a társulat a közeljövőben kiutazik Londonba, ahol már egy színházat is béreltek számukra. Bordy Bella, az Operaház kitűnő táncosnője szabadságot fog kapni az Operától a londoni szereplésre, hogy mint a Magyar Csupajáték táncos primadonnája léphessen fel az angol közönség előtt. A londoni vendégjáték műsora ugyanaz lesz, mint amelyet Pesten bemutattak. A próbákat már megkezdték.

### **George W. Bishop: . . . for the Lyric: Walter Greenwood's . . . Hungarian Ballet at the Adelphi<sup>38</sup>**

Under the title of Hungarian Rhapsody the ballet company from the Royal Opera House, Budapest is to appear at the Adelphi from April 27. The production includes eight or nine ballets. Each tells a story based on Hungarian folklore: included are a Pastoral, in which fairyland is evoked by a shepherd's pipe, a peasant wedding in a village on the plains interrupted by the arrival of a recruiting party, and a legend about the transforming power of love.

The company numbers 50 dancers, actors, singers and musicians, headed by Bella Bardy [sic!], the beautiful 21-year-old premiere danseuse.

<sup>37</sup> Függelenség, [1939.], március 29. [?. old.].

<sup>38</sup> The Daily Telegraph, 1939. április 6. [?. old.].



*forrásközlés*



### **Névtelen: Cím nélkül<sup>39</sup>**

Next show for the Adelphi is to be a Hungarian ballet – first time in England an all that sort of thing. Behind its production is a subtle Anglo-Hungarian move to give you and you and you – the great British public – an insight into life out there... (no offence Mr. Maschwitz).

Part of the money for the show has been found by the Hungarian Government and the company of 50 comes straight from the Royal Opera House, Budapest. Hungarian Rhapsody contains nine ballets based on Hungarian folklore and we take the opportunity to present its 21-year-old premiere danseuse – Bella Bardy [sic!] – above.

Sorry but that's as near as you'll get to her till April 27th.

### **Névtelen: Hungarian Ballet for London<sup>40</sup>**

A season of ballet by the company of the Royal Opera House, Budapest will open at the Adelphi Theatre on Thursday, April 27. The company will come to London direct from Budapest after playing in Rome and Milan.

The programme will be made up of ballets based on Hungarian folklore. In one of them fairyland is brought into being by the notes of a shepherd's flute: a peasant's wedding in a village on the Magyar Plains which is interrupted by the arrival of a recruiting sergeant is the subject of another ballet, and a third is concerned with the romantic notion that true love transforms everything. The company of 50 dancers will be supported by Hungarian singers and an orchestra assembled in London. The premiere danseuse is Fraulein Bella Bardy [sic!]. The programme will be presented under the title of Hungarian Rhapsody.

### **Névtelen: Bordy Bella lesz csak London vendége, a balett idehaza marad<sup>41</sup>**

Londoni híradás nyomán a budapesti lapokban hír jelent meg: A magyar királyi Operaház balettkara április 27-én kezdi meg vendégszereplését a londoni Covent Garden Operaházban. A Magyar Rapszódia című sorozat, amelyet a balettkar előad, nyolc vagy kilenc magyar népi tárgyú táncművekből fog állani. Az előadásokon ötven tagú tánc-, zene- és énekkar szerepel.

Ezt a hírt, mely a londoni Times-ban és a Daily Telegraph-ban feltűnő helyen jelent meg, Márkus László, a budapesti magyar királyi Operaház igazgatója a következőkben megcáfolja: Egyes londoni lapok közlése alapján a magyar sajtóban a magyar királyi Operaház balettjének ottani vendégszerepléséről jelentek meg híradások. Ez nyilvánvalóan tévedés, mert ebben az évadban a magyar királyi Operaház sem balettjével, sem énekes személyzetével nem szerepel külföldön. Április második felében Csajkovszkij Rómeo és Júlia című nagy táncműve nyitja meg az Operaház, május elsején pedig Győrben vendégszerepel a balett. Ebből is nyilvánvaló, hogy erre az időre londoni utazásról még tárgyalások sem folyhattak.

A két közlemény tartalma, bár egymással szemben állónak látszik, mégis fedi a valóságot – legalább részben. Az Operaház balettkara valóban nem szerepel Londonban, viszont Bordy

<sup>39</sup> Daily Sketch, [1939.], április 6. [?. old.].

<sup>40</sup> The Times, 1939. április 6. [?. old.].

<sup>41</sup> Esti Kurír [?].



Bella, az Operaház prímabalerinája a kultuszminisztériumtól, valamint az Operaház igazgatóságától engedélyt kapott londoni vendégszereplésre.

Néhány nap múlva ugyanis az angol fővárosba Paulini Béla, az elmúlt szezonban nagy sikerrel bemutatott Csupajátéka, amelyet a londoni Adelphi Theatre-ben mutatnak be Hungarian Play of Plays címmel és Magyar dalok és táncok rapszódijával címmel.

Ennek a Csupajátéknak lesz a primadonnája Bordy Bella, míg a társulat többi tagja kiváló magyar táncosokból áll majd.

A bemutatót április 27-én tartják meg ünnepi keretek között Londonban.

### **Névtelen: Bibliai balett százezres nézőtér előtt Rómában<sup>42</sup>**

A Nemzeti Színház egykori balettmestere, Milloss Aurél, egyre jelentősebb szerepet kap Európa tánckultúrájában. A római királyi Operaház újból meghosszabbította szerződését és így a jövő évadot ismét ott tölti. Nemrég párhetes tartózkodásra Budapestre érkezett, hogy Paulini Béla Csupajáték című gyöngyösbokrétás előadásának táncait betanítsa. Húsvét hétfőre Franciaországba utazott, hogy beállítsa azt a balettet, amelyik az amerikai vilákiállításon a francia táncművészetet képviseli. Ezután a firenzei májusi ünnepségekre utazik. Utána Colonna herceg meghívására Rómába utazik, ahol Caracalla termáinak grandiózus méretűvé átalakított termeiben rendezendő bibliai balett táncszámait tanítja be.

### **Névtelen: Csupajáték – Play of Plays<sup>43</sup>**

Néhány nap múlva indul Londonba Paulini Béla művészexpedíciója. A tavaly nagy sikerrel bemutatott Csupajáték kerül a londoni közönség elé ezen a címen: Hungarian Play of Plays. Alcím: Magyar dalok és táncok rapszódijája.

Tizenkét képből áll a műsor, amelyet harmincnégy tagú társulat ad elő. Pompás jelmezeket és díszletkészleteket visznek magukkal Pauliniék, többek között óriási nagyságú függönyöket, amelyek a legszebb magyar hímzések, szöttesek és népi csipkék felnagyobbított mintáit ábrázolják. Április 27-én tartják meg a bemutatót az Adelphi színházban. Barcza György londoni magyar követ hosszú ideje szervezi a legelőkelőbb angol társaságot a Paulini-premierre, úgyhogy az érdekes színházi esemény előreláthatólag nagy propagandája lesz a magyar színházi kultúrának.

### **Névtelen: Nem az operaházi tánckar, hanem egy alkalmi magyar táncos társulat utazik angliai vendégszereplésre<sup>44</sup>**

Néhány héttel ezelőtt érdekes tárgyalások indultak meg London és Budapest között. Mint testvérlapjaink, a Függetlenség és az Esti Újság jelentették a múlt esztendőben Magyar Csupajáték néven alakult alkalmi társulat a hónap végén mutatkozik be az egyik londoni színházban. Tavaly a Művész Színházban Paulini Béla verbuválta össze ezt a társulatot, amely két héten ke-

<sup>42</sup> Pesti Hírlap, [1939.], [?. old.]. Ezt követően egy német nyelvű kivágot szerepel a Pester Lloyd hasábjairól (1939. április 13.).

<sup>43</sup> Hétfő Reggel, [1939.], április 11. [10. old.].

<sup>44</sup> Esti Kurír, [1939.], április [10.] [9. old.].



resztül játszott. Kilenc képből állt a Magyar Csupajáték produkciója, minden képnek más volt a zeneszerzője és díszlettervezője. A londoni vendégjátéknak kétségtelenül komoly jelentősége van magyar művészi szempontból, a produkció reklámirozása körül azonban hiba történt. Londoni lapokban úgy jelent meg a vendégszereplés híre, mintha az operaházi együttes turnéjáról lenne szó. Amilyen céltudatos propagandát jelent a londoni szereplés, ugyanúgy árt az ilyen ok nélküli idegen tollakkal való ékeskedés.

Nyilvánvaló ugyanis, hogy a turné rendezősége helyezte el ezeket a cikkeket, hogy ezzel is nagyobb érdeklődést keltsenek. A Magyar Csupajáték turnéjának egyik rendezője ismert tagja a pesti művészvilágnak, neki kellett volna legjobban tudni, hogy a magyar királyi Operaház nevét a reklámba bedobni annál kevésbé lehet, mivel összesen egy operaházi tag: Bordy Bella szerepel az együttesben – ő is csak három estén át, mert több szabadságot nem kapott. Rajta kívül egyébként, mint értesülünk, Barabás Sári, Szondy Biri, Linder Magda, Somogyi Edith, valamint néhány férfi és nő táncos utaznak Londonba. A vendégszereplés április végén lesz.

### **Névtelen: A Magyar Csupajáték próbáin a Művész Színházban. A karádi bokréta brüsszeli vendégszereplésre indul<sup>45</sup>**

A Magyar Csupajáték ének- és táncpróbái éjjel-nappal folynak a Művész Színház színpadán, amelyet a próbák céljaira béreltek ki. Mint hírt adtunk róla, a színmagyar népi művészeteknek ez a színpompás, élő kincsestára – a Gyöngyösbokréta sikerének hatása alatt – vendégszerepleni fog Londonban és ez a vendégjáték igen nagy jelentőségű nemzetközi művészeti eseménynek, de egyben a magyar jellegű művészet értékes propagandaünnepének ígérkezik. A Magyar Csupajáték londoni bemutatóestje április 27-én lesz, míg néhány nappal később, május elején Belgiumban a Magyar Bokréta lép fel, hasonló nemes célzattal. Az Országos Magyar Bokréta Szövetség egyik legszebb bokkrétája, a karádi megbízást kapott a brüsszeli nemzetközi táncverseny-ünnepségre és a bokkrétások eleget tesznek a meghívásnak.

A karádi bokréta színpompás, nagyszerű együttese az eredeti magyar népművészet legreprezentánsabb számaival – a női körtáncsal, az üvegsárdással, a kanásztáncsal és dalokkal – vesz részt a brüsszeli nemzetközi táncversenyen, ahol minden bizonnyal igen nagy sikerük lesz. A karádi bokréta, amelyet 180 bokrétaegyüttes közül választottak ki, már négy évvel ezelőtt nagy sikerrel szerepelt Londonban. Nagyszerű, hangulatos népi táncaikon kívül különlegesen nagy dalkincsekkel is rendelkeznek és ezzel kapcsolatban Bárdos Lajos igazgatónak az a terve, hogy Brüsszelen kívül más külföldi városokban is szerepelteti a karádiakat, oly módon, hogy kitűnő kórusa, a Cecília-kórus szereplése előtt a karádiakkal dalolhatja el a karádi dalokat.

A Magyar Csupajáték rendezői még ennél is nehezebb fajsúlyú és komolyabb feladatra vállalkoznak Londonban, ahol meg akarják mutatni, hogy a mai magyar művészet – az író, zeneszerző, festő és koreográfus – miként értelmezi a magyar népművészet felfrissítő erejű beolvasztását – s nem leutánzását – a modern színpadon. A Magyar Csupajátékot egy e célra alakult angol-magyar társaság mutatja be és szerepelteti tíz napon át London egyik legelőkelőbb színházában, az Adelphi Theater-ben, míg a bokkrétások Bárdos Lajos a Zeneművészeti Főiskola tanárának vezetésével mennek Brüsszelbe. A Magyar Csupajáték Budapesten bemutatott műsorán erős változások és bővítések történtek tavaly óta. A londoni vendégjátékon 28 szereplő vesz részt – hivatalos táncosok, táncosnők, énekes és alakító művészek – közöttük Bordy Bella és Csányi László, akiket az Operaház igazgatósága vendégként engedett át. Új számok

<sup>45</sup> Magyar Nemzet, [1939. április 22. 13. old.].



a következők: Kodály Hány János című operája közzenéjére készült Anno 1800 című életkép. Bárdos Lajos tréfás kórusa: Az elcsábított szólam. Rajter Lajos táncjátéka, ami az „Egyszer egy királyfi...” kezdetű néprománóból készült. Farkass Ferenc Csupaszív Bálint címen egy XIV. századbeli lantos játékot állított össze. A főváros zenei ösztöndíjának legutóbbi nyertese, Pongrácz Zoltán szerezte a gazdag melódiájú nyitányt. Tizenegy új, igen szép díszlet készült, amelynek terveit Varga Mátyás, Pekáry István, Büky Béla, Molnár C. Pál, Fáy Loránd, Szőnyi István és Fülöp Zoltán, a színmagyar festőművészet legrepresentánsabb élharcosai készítették. Kosztümöket tervezett Szabó Gabi, míg az angol muzikusokból álló zenekart Endre Béla tanítja be és vezényli. A londoni bemutatóest igen előkelő társadalmi eseménynek ígérkezik, amelyen Mary angol anyakirálynő és a királyi család több tagja is megjelenik.

A Paulini Béla irányítása alatt álló, magyar jellegű, szép célú művészegyütteseknek e két nemzetközi, jelentős nyugati kiállása elé büszke bizakodással és felcsigázott érdeklődéssel tekinthet a magyar társadalom.

### Névtelen: Vasárnap indul a magyar Csupajáték Londonba<sup>46</sup>

Kora hajnaltól késő éjszakáig próbálnak a Művész Színházban a Londonba készülő magyar »Csupajáték« szereplői. A »Csupajáték« – a magyar Kék Madár – vasárnap reggel indul el Budapestről Londonba. Megérkezésük után Londonban három napig fognak próbálni és azután kerül sor közel egy hónapos vendéjátékukra.

A játék próbáit itthon Paulini Béla vezeti, a táncok betanítására az Operaház kitűnő szó-lótáncosát, Brada Rezsőt szerződtették. A »Csupajáték« sztárja az Operaház nagyszerű fiatal szólótáncosnője, Bordy Bella, aki utazásáról a következőket mondja:

– Most már rettenetesen örülök az útnak, pedig az utolsó napokban már azt hittem, hogy nem bírom tovább a fáradtságot. De megérte a munka, mert kitűnő, amit itt az összes szereplők produkálnak. Mindenki a legjavát adja tehetségének és elképesztő, hogy milyen rövid idő alatt sikerült ezt a nagy és nehéz műsort betanulni. Gyönyörűek a ruhák. Nagyszerűek a díszletek. Azt hiszem, sikerült lesz. Mi legalábbis ezzel a hittel utazunk Londonba.

Bordy Bella »Csupajáték«-beli partnere az Operaház szólótáncosa, Csányi László. Az ő táncszámai képezik a műsor egyes jeleneteinek gerincét.

### L. L.: Bordy Bella vezeti Angliába a Magyar Csupajátékot<sup>47</sup>

Az Operaház cáfolja, hogy külföldi turnéra indulna. Alábbi röpké villám-interjú megmagyarázza, hogyan terjedhetett el az álhír.

– Igen, április végén, körülbelül 22-én indulunk az angliai turnéra, – mondta nekünk Bordy Bella, az Operaház szólótáncosnője. – Utazásunkat egy hónapra tervezte a rendezőség. A turné központja London s innen végiglátogatunk több nagyobb várost.

– Ki rendezi a turnét?

– Paulini Béla.

<sup>46</sup> [Az Est, 1939. április 23. 9. old.]. Előtte egy Köztünk maradjon című kivágot szerepel, amelyet nem tudok közölni, mert a fotója rosszul sikerült és így a szövege olvashatatlan. Az eredeti sajnós az OSZMI Táncarchívumában nem tudtam megtekinteni a Covid-19 járvány alatt bevezetett korlátozások miatt.

<sup>47</sup> 8 órás újság, 1939. április 13. [? old.].



A legendássá vált Gyöngyösbokréta megteremtője, a magyar föld féltett kincsének, a nép eredeti ősi táncainak napfényre hozója, szakértője, ő hozta be először a vidéket, a falut a maga eredeti érintetlenségében a színházi deszkákra, ő vezeti most Angliába a Magyar Csupajátékturnét is.

– Hányán mennek a turnéra?

– Körülbelül 40 tagú a csoport, amely eredeti magyar népies énekes-táncos jeleneteket ad elő. A csoport szólistája én vagyok s természetesen csak a táncos jelenetekben szerepelek. A turné egy hónapig tart, de én csak 10-12 napra tudok elutazni, mert operaházi kötelezettségeim visszaszólítanak.

– Mi lesz a külföldi műsor?

– A műsor fejedelmi s tiszta magyar. A magyar föld ősi kincsét, a falu táncait szedjük csokorba s mutatjuk be a külföldnek. Mintegy 12 számunk van, amelyekből azután felváltva adunk elő.

– Milyen zenére?

– Kodály Hányjának intermezzója van feldolgozva, azután Rajter Lajos, Kenessey Jenő, Lisznyai Szabó Gábor és Veress Sándor fiatal magyar zeneszerzőink feldolgozásai különböző népies zenére.

– Kedves művésznő, – fejeztük be a villáminterjút, – művészetén úgy kiérzik a magyar föld zamata. Bizonyára vidéki származású és hol tanult táncolni?

– Igen, vidéki vagyok, – hangzott a válasz. – Debrecenben nevelkedtem. Már gyermekkorom óta táncolok, majd idekerültem Pestre és Bradánál tanultam, azután kint Párizsban folytattam a tánctanulmányaimat.

A turné programjáról a próbák benyomásai és a rendező szavain keresztül még beszámolunk, de már most meg kell állapítanunk, – ismervé Bordy Bella művészetét, – hogy nem véletlen folytán esett órá a választás. Művészetén keresztül azt adja, amit nem lehet iskolában megtanulni – sajátos egyéniségét. Tűzrőlpattant magyar temperamentuma párosulva kedves és megnyerő előadómódozával, a leghivatottabb tolmácsolója a mi féltett magyar nemzeti kincsünknek, a táncnak. Magyaros egyéniségével élénk tárja a magyar föld őseréjét. Ősi kincsünk s művészetünk szószólója ő s ezt a féltett kincsünket bizalommal engedhetjük az ő egyéniségén – mint a leghivatottabb tolmácsolón – keresztül a külföld szemé elé. A Magyar Csupajáték a magyar népi művészet gazdag fegyvertárával indul békés offenzívára Anglia „ellen“.

### **Névtelen: A Magyar Csupajáték Londonban – bokkrétások Brüsszelben<sup>48</sup>**

Paulini Béla munkájának, amit a magyar jellegű művészetek irányában folytat, nemzetközi vonatkozásban is érdekesnek ígérkező próbatételei lesznek a közeli napokban. A Magyar Csupajáték április 27-én mutatkozik be Londonban, míg az Országos Magyar Bokréta Szövetség karádi bokkrétája május elején Brüsszelben lezajló nemzetközi táncverseny ünnepségein vesz részt. A bokkrétások az eredeti magyar népművészetnek csinálnak propagandát Brüsszelben Bárdos Lajos közbenjöttével, míg a Magyar Csupajáték azt mutatja meg Londonban, hogy a magyar művészek a magyar népművészetén át való felfrissülést — miként értelmezik. A Magyar Csupajáték Budapesten bemutatott műsorán az a változás történt, hogy két kép kimaradt, míg három új – derűs – táncoskép került be, meg két függöny előtti szám, miknek zenéjét Kodály

<sup>48</sup> Függetlenség, 1939. április 22. [?. old.]. Ugyanez a cikk megjelent a Pesti Hírlapban is (Pesti Hírlap, 1939. április 22. 12. old.)



Zoltán, Bárdos Lajos, Rajter Lajos, Pongrácz Zoltán és Farkass Ferenc szerzették. Bárdosnak az a szándéka, hogy a táncversenyt megelőzően egy külön magyar esten kitűnő kórusának, a Cecília kórusának szereplése előtt, magukkal a karádiakkal daloltatja el a karádi dalokat.



### Névtelen: A Magyar Csupajáték Londonban – bokrétások Brüsszelben<sup>49</sup>

Paulini Béla munkájának, amelyet a magyar jellegű művészetek érdekében folytat, nemzetközi vonatkozásban is érdekes próbatétele lesz a közeli napokban. A Magyar Csupajáték április 27-én mutatkozik be Londonban, a bokréta-szövetség karádi csoportja pedig május elején Brüsszelben a nemzetközi táncverseny ünnepségein vesz részt. A bokrétások az eredeti magyar népművészetnek csinálnak propagandát a belga fővárosban, a Magyar Csupajáték pedig azt mutatja meg Londonban, hogy a magyar művészek: zeneszerzők, festők, koreográfusok hogyan értelmezik népművészetünk átérzését, s az egyetemes magyar művészetnek a népen keresztül való megújítását. Tíz napon keresztül az angol főváros egyik legelőkelőbb színházában, az Adelphi Theaterben lépnek fel, a bokrétásokat pedig a zeneművészeti főiskola tanára, Bárdos Lajos közvetítésével hívták meg Brüsszelbe. A Magyar Csupajáték Budapesten ismert műsorán mindössze az a változás történt, hogy két kép kimaradt, de három új derűs jelenetet vettek fel a programba, meg két függöny előtti számot, amelyeknek zenéjét Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Rajter Lajos, Pongrácz Zoltán és Farkas Ferenc szerezte.

### Névtelen: Cím nélkül<sup>50</sup>

Vasárnap reggel Londonba utazott a Magyar Csupajáték társulata, amely az Adelphi színházban kezdi meg angliai vendégszereplését. A társulat főtáncosa, Csányi László, vasárnap este még fellépett az Operaházban, a Romeo és Júlia balettben. Ma repülőgépen utazik a társulat után. Bordy Bella babákat is vitt magával Londonba. A félméteres gyönyörű babákat Purjesz Lajosné tervezte. Az angol királykisasszonyok és Chamberlain miniszterelnök gyermeke kapják ezeket a babákat.

### Névtelen: Bokrétások Brüsszelben. A Csupajáték Londonban<sup>51</sup>

Az amit tíz esztendeje csináltunk a magyar jellegű művészetekért – az kétségtelenül nemzetközi viszonylatban is „valami”. Most április végén Brüsszelben egy nemzetközi táncünnepségen vesznek részt a bokrétások – a Karádi Bokréta – míg a Magyar Csupajáték, ami korántsem a magyar népművészet leutánzása, de amelyik a népművészet elemeit itt-ott átköltve megálmodta az új magyar, erősen stilizáló színpadot, Londonba kerül bemutatóra.

A karádi Bokréta kétségtelenül egyformán jó énekben is, táncban is, hiszen Kodály Zoltán két esztendővel ezelőtt még mindig talált Karádon mintegy 60 olyan népdalt, amit ő sem ismert és most módjukban is lesz a karádiaknak ezt a gazdagságot is jól érvényesíteni, hisz a táncünnepségek előtt részt vesznek egy kifejezetten magyar esten, amit a Bárdos Lajos zeneművészeti főiskolai tanár vezetése alatt álló híres Cecília kórus nyugat-európai körútja alkalmából

<sup>49</sup> Új Magyarság, 1939. április 22. [6. old.]. Hasonló cikk: Nemzeti Újság, 1939. április 22. 13. old.

<sup>50</sup> Az Est, 1939. április 25. [9. old.].

<sup>51</sup> Forrás: nem beazonosítható.



*forrásközlés*



Brüsszelben rendez: a karádiak ennek bevezetőjeként éneklék el eredeti formájukban dalaikat. A táncünnepségeken egy körtáncot, az üvegszárdat, a kanasztáncot, meg a rezgős-csárdást mutatják be.

A londoni Csupajáték 12 jelenetből áll, ezek java része derűs, táncos játék, részben dalos is, – de van három olyan jelenete is, amelyben nem csak énekelnek, táncolnak, de beszélnek is, természetesen magyarul. Magyar nyelvű színház Londonban, kétségtelenül merész próba, de mi követtünk már el merészségeket. És kétségtelen, hogy a rendezés a szöveg megértését azzal segíti elő, hogy a mondatokat kifejező mozgásokhoz kapcsolja. Íme egy táncjáték, meg két prózai jelenet...

### **Kv.: Így készül Londonba a Csupajáték<sup>52</sup>**

A körúti tánciskola helyisége énekszótól, tánczenétől hangos. Egész sereg fiatal lány és ifjú próbál reggeltől estig. Az érdeklődőt felvilágosítják: Paulini Béla Csupajáték együttese próbál. A művészi gonddal összeállított társulat kis táncdarabokat, apró énekes jeleneteket, kóruszámokat és dalokat próbál. Paulini máris nagy népszerűségnek örvendő játékos színháza komoly feladat előtt áll. London közönsége előtt vizsgázik.

Paulinit hallgatva elámulunk a rengeteg finom ötleten, mind a népi művészet varázsában született. Hamisítatlan népi báj tartja itt kézfogóját nemes, fejlett formaművészettel. A táncosok élén Bordy Bella, az Operaház primabalerinája, ő köré csoportosulnak fiatal táncosaink.

First players play  
Hungarian Rapsody

Ezen a néven kerül Paulini kis színháza az előkelő londoni színház színpadára. A műsor magyar jellegét legkitűnőbb fiatal magyar zeneköltőink biztosítják, Veörös, Bárdos, Reuter és még sokan mások. Külön előkelő helye lesz a programban egy kis Kodály-játéknak, melynek »Anno 1800« a címe. Művészi meglepetéseknek ígérkeznek a díszletek. Láttunk néhány színpadfüggönyét Varga Mátyásnak, elragadó. Házi Szóttos és Magyar Csipke függönye nálunk is meglepetés lesz, hát még Londonban. A társulat karmestere Endre Béla. A vezér Paulini Béla, a Gyöngyösbokréta fanatikus vezére, aki a Gyöngyösbokréta szerepeltetésének szorgalmazásával megtermékenyítette a nemzetközi táncművészetet s aki változatlanul lelkes szószólója s lélekben legifjabb művésze minden sajátos, minden művészien ízes magyar megnyilatkozásnak.

### **Lázár László: Holnap indul Londonba a Magyar Csupajáték. A magyar szív, művészet, fiatalság utolsó, „kofferes” próbáján<sup>53</sup>**

*– A 8 órai Újság tudósítása –*

Alföldi gyerek vagyok, de azért rég nem hallottam olyan töményen kacskaringós, cifra jó magyar odamondogatásokat, mint amilyenekkel Paulini Béla, a Magyar Csupajáték vezetője csiszolgatja, simogatja Londonba készülő művészcsapatát.

Holnap, vasárnap indulnak az angol fővárosba, ahol az Adelphy Theatre-ben két héten át mutatja be... Mit? A Magyar Csupajátékot. Mi e? Hát, – megpróbálom elmondani, úgy, aho-

<sup>52</sup> Magyarország, 1939. április 14. [?. old.].

<sup>53</sup> 8 órai Újság, 1939. április 23. [6. old.].



gyan az utolsó, a legutolsó próbán, a Művész Színházban tartott „kofferes“-próbát láttam. (A poggyász legnagyobb része ugyanis már becsomagolva útra készen áll.)

Oldalt, a kulisszák mögött, illetve csak azok helyéről nézem a próbát, mert már a díszletek is útban vannak London felé. A színen éppen Bordy Belláék próbálják az Áspiskígyót s Bordy Bella úgy átadja magát a játéknak, hogy a reggeli álmos hangulatból egy csapásra felébreszti az embert. Lisznyai Szabó Gábor zenéje és Fáy Lóránd díszletei mesélik el szemnek és fülnek a régi népmese áspiskígyójának történetét.

Most Paulini ül a zongorához. Farkas Ferenc fiatal zeneszerző Betlehembem című énekesjátékot próbálják s ennek a zenéjét ő szerezte. A jelmezek külön érdekessége, hogy a három király közül egyik – magyar. Díszleteit Molnár C. Pál tervezte. Míg a következő számot elkezdik, megkérem dr. Pintért, aki a Vince Ottó zenéjére készült Patkó Bandi groteszk hangulatkép főszereplője, hogy vezessen fel a kosztümterembe. Szabó Gabriella, a kosztümök művészi tervezője, hatalmas útibőröndök közt leltározza kincseit.

– Igazán sajnálhatja, hogy nem láthatja díszletekkel a próbát, úgy azután teljes képet kapna, – mondja, de azért ízelítőül innen is, onnan is egy-egy pompás, színdús, stilizált magyar ruhát vesz elő az agilis művésznő. Hogy agilis-e? Miközben nekem magyaráz, kétféle leltárt diktál és a szomszéd teremben 12 varrónőnek ad gyors utasítást.

De lent a színpadon már megkezdték a Csodafurulya próbáját. Együtt megyünk le s közben elmondja, hogy ezt a kosztümtárat, amit itt látok, öt nap alatt készítették el.

Lent a színpadon 10-12 fiatal leány valami egészen különös ruhákban táncol.

– Ez a Csodafurulya, – mondja Szabó Gizella, – népies balett, Veress Sándor zenéjére, Büki Béla hangulatos díszleteivel. Mit szól a kosztümkökhöz?

Mielőtt szóhoz jutnék, megpróbálom leírni ámulatom tárgyait. Karcsú lányokon szárnyas lepkejelmez, de a karcsú derék alatt, a harangalakú kis tüllszoknya alól, térdig érő, hétfodros csipkés, élethű falusi menyecskebugyogó táru elém.

– Hát izé... – mondom, – ez aztán élethű. Ki az a szegény fiú, aki ott a kör közepén még mer furulyázni ennyi papucs és bugyogó közt?

– Az a merész és tehetséges fiú Orbán Gábor. Már megy is feléje két menyecske: Szondy Biri és Kovács Éva.

Most elfogom Brada Rezsőt, hogy vele a koreográfjáról beszélgessek.

– Az összes szám koreográfiáját Milloss Aurél tervezte – mondja Brada – a táncokat azután én tanítottam be, amiben Bordy Bella volt segítségemre. Mellettünk felcsendül Paulini Béla bácsi hangja, aki már a következő számhoz, az Enyém a vőlegényhez állítja fel a szereplőket. Ez egy lakodalmas tánc Kenessey Jenő zenéjére és Fülöp Zoltán díszleteivel. A kosztümjeiről csak annyit, hogy mikor Bordy Bella lejön közénk pompás ruhájában mindenki önkéntelenül tapsolni kezd.

Partnere Csányi László, az Operaház szólótáncosa alakítja a falusi legényt. Csányi különben most, ebben a szerepben debütál, mert mint balett-táncos, először beszél színpadon.

– Ez már nem a falu a maga eredetiségében. – mélázik mellettem a Csupajáték vezetője. – Amit itt csinálunk, új irányzat. Lehetne úgy mondani, hogy a népi művészettől megittasodott fiatal magyar művészet, mely a merevségtől felszabadultan indul hódító körútra.

De már készen áll a következő kép, az Egyszer egy királyfi és Béla bácsi újra rendezővé alakul s adja utasításait. Ennek a képnek szövegét ő írta, zenéjét Rajter Lajos szerezte. Közben elfogom Varga Mátyást, mondjon pár szót a díszletekről, hiszen öt szám díszleteit ő festette.

– Két számot kell kiemelnem, az Elcserélt szólámat, ez Bárdos Lajos kórusa, melyből tréfásan egy szólám eltűnik. Ennél a számnál egy hatalmas függöny a háttér, melyen különböző magyar vidékek szöftös motívumai szerepelnek.



*forrásközlés*



27/4/39  
**POST OFFICE**  
**OVERSEAS TELEGRAM**  
 Official procedure, including Office of Origin  
 2592  
 Office Stamp  
**C.T.O.**  
 27 APR 39  
 To \_\_\_\_\_  
 From \_\_\_\_\_  
 RESCOB 221 FIRENZE 9 27 1720 =  
 HUNGARIAN BALLET ADEPHY THEATRE LDN =  
 ORIASI SIKERT SZIVBOEL = MILLOSS +

**Bokretások Brüsszelben. A „Csupajáték“**  
**Londonban**

Az amit tíz esztendője rendezgattunk a magyar jellegű művészetekért — az kétségtelenül nemzetközi viszonylatban is „valami”. Most aprilis végén Brüsszelben egy nemzetközi táncünnepségen vettek részt bokretások — a Karádi Bokreta, — még a Magyar Csupajáték, ami korábban a magyar népművészet befuttatása, de amelyik a népművészet elemeit ill-érett átköltés megújította az új magyar, erősen stílusos színdarabot, Londonba került bemutatásra.

A Karádi Bokreta kétségtelenül egyforma jó zenében is, táncban is, hiszen Kodály Zoltán két esztendővel ezelőtt még mindig talált Karádon mintegy öt olyan népdalt, amit ő sem ismert és most módjukban is lesz a karádieknak est a gondnagságot is jól érvényesíteni, hisz a táncünnepségek előtt részt vesznek egy kifejezetten magyar estén, amit a Bardos Lajos népművészeti főiskola tanár vezetése alatt álló híres Cecilia kórus araguteurópai körútja alkalmából Brüsszelben rendez: a karádiek ennek bevezetőjeként éneklék el eredeti formájukban dalaikat. A táncünnepségen egy körtáncot, az üvegesárdást, a kánásit is, meg a regös-estárdást mutatják be.

A londoni Csupajáték 12 jelenetből áll, ezek javarésze derűs, táncos játékok, részben dalos is, — de van három olyan jelenet is, amelyben nem csak énekelnek, táncolnak, de beszélnek is, természetesen magyarul. Magyar nyelvű színház Londonban, kétségtelenül merész próba, de mi követtünk már el merészégeket. És kétségtelen, hogy a rendezés a szöveg megértését azzal segíti elő, hogy a mondatokat kifejező mozgásokkal kapcsolja. Ime egy táncjáték, meg két „próza” jelenet...

Milloss Aurél távirata a Londonban turnézó Csupajáték társulatnak.

– A másik a Csupaszív Bandi. Ez egy regös jelenet, melyben Járay József énekel XVII. századbéli magyar dalokat. Itt pedig különböző vidékek csipketípusait mutatja a függöny. Ilyen látványos kép az Anno 1880: egy régi acélmetszet színes felnagyítása, Kodály: Hány intermezzójának zenei aláfestésével. Hatásos még a Hőember Ránki György zenéjével és Szőnyi István díszzleteivel. Itt a részeg parasztot alakítja nagyszerűen Fülöp Sándor.

Frissen, jókedvűen dolgozik a trupp. A többiek nevét nem jegyeztem. fel. Hiába, nincs annyi helyünk. Vigasztalásul: az óriási angol újságledölkön több a hely, a brit kollégák majd pótolhatják a mulasztásomat. Mert, reméljük, a Csupajáték – csupasiker lesz Londonban.



## Holnap reggel utazik a Magyar Csupajáték Londonba<sup>54</sup>

A Magyar Csupajáték – mint ismeretes – e hónap 27-étől kezdődően Paulini Béla vezetésével Londonban vendégszerepel. A társulat az előadáshoz szükséges legkisebb kelléket is Budapestről viszi magával az angol fővárosba, amelynek nagy lapjai már hetek óta rendkívül meleg hangon emlékeznek meg a magyar társulat angliai vendégjátékáról.

A Magyar Csupajáték holnap, vasárnap reggel 7 órakor utazik el Budapestről. Több mint hatvan személy számára váltottak vasúti jegyet. Ebből pontosan negyven a művész utas, míg a többiek részint a vállalkozás vezetői, részint a művészek családtagjai.

A magyar játék primadonnája Bordy Bella, az Operaház kiváló táncosnője, akivel ma délelőtt alkalmunk volt beszélni. Bordy Bella a következőket mondotta munkatársunknak:

– Lázás izgalommal készülök az útra, amely egészen bizonyos, nagyon nagy sikert fog hozni nekünk, „csupajátékosoknak” A játék elragadóan gyönyörű. Bízom benne hogy az angoloknak éppen úgy tetszeni fog a játék, mint nekünk, szereplőknek, akik talán soha ennyi lelkesedéssel még nem készültünk bemutatkozásra. Magyar színt, magyar hangulatot, magyar szívet, viszünk ki magunkkal Londonba.

Én két hétig leszek az angol fővárosban. Az Operaháztól két hét szabadságot kaptam. A többiek lehetséges hogy továbbra is ott maradnak.

## A Magyar Csupajáték Londonban – bokrétások Brüsszelben<sup>55</sup>

Paulini Béla munkájának, amit a magyar jellegű művészetek irányában folytat, nemzetközi vonatkozásban is érdekesnek ígérkező próbatételei lesznek a közeli napokban. A Magyar Csupajáték április 27-én mutatkozik be Londonban, míg az Országos Magyar Bokréta Szövetség karádi bokrétája a május elején Brüsszelben lezajló nemzetközi táncverseny ünnepségein vesz részt. A bokrétások az eredeti magyar népművészetnek csinálnak propagandát Brüsszelben Bárdos Lajos közbenjöttével, míg a Magyar Csupajáték azt mutatja meg Londonban, hogy a magyar művészek a magyar népművészetten át való felfrissülést — miként értelmezik.

<sup>54</sup> Nem beazonosítható. E. Temesvár?

<sup>55</sup> Felvidéki Magyar Hírlap, 1938. április 22. [? old.].



Major Rita

## Én-arc a tükörben Szövegkonstruálás egy koreográfus önéletrajzaiban

A tánc szakirodalomban előkelő helyet foglalnak el a táncosok, koreográfusok önéletrajzai, naplói, emlékiratai. Például: Isadora Duncan: *Életem*, August Bournonville: *Színházi életem*, Marius Petipa: *A cári színházak balettmesterének emlékezései*, Tamara Karsavina: *Színház utca, Életem*, Cléo De Mérode: *Cléo de Mérode*, Loie Fuller: *Életem tizenöt éve*, Leonide Massine: *Életem*, Maja Pliszeckaja: *Életem a táncban*, Valeska Gert: *Boszorkány vagyok*, vagy Martha Graham: *Táncos emlékek*. És említsünk néhány frissebbet is: Natalia Makarova: *A tánc, az életem*, Agnès Letestu: *Étoile*, Marie-Claude Pietragalla: *A nő, aki táncol*, Rudolf Nurejev: *Kiadatlan vallomások*, Ghislaine Thesmar: *Egy élet spiccen*, Judith Jamison: *Táncoló lélek*, Bill T. Jones: *Történelem vagyok*, Ushio Amagatsu: *Ushio Amagatsu, a gyermekkor partjaitól a Sankai Juku butó-ig stb.*

A címadások több tanulsággal is szolgálnak. Van, aki félreérthetetlenül megadja a műve lényegét az „*Életem*” címmel, de olyan szerző is akad, aki távolítja a címmel a művet önmagától: „egy táncosnő”, „egy csillag”, stb. és olyan művésszel is találkozunk, aki a bensőségességet ígérő „vallomások” címet adta önmagáról szóló könyvének.

Maurice Béjart, a 20. század egyik jelentős koreográfusa életéről és munkásságáról szóló visszaemlékezéseit két kötetben jelentette meg. Az *Un Instant dans la vie d'autrui. Mémoires*<sup>1</sup> 1979-ben készült el, ebből magyar nyelvű fordítás is született 1985-ben, *Maurice Béjart: Életem: a Tánc (Emlékezések)*<sup>2</sup> címmel. A második kötet tizenhét évvel később, 1996-ban jelent meg (*Mémoires, tome 2: La Vie de qui?*)<sup>3</sup>. Ennek magyar fordítása most vár kiadásra.

Az első memoár-kötet magyar fordításának címe sajnos nem adta vissza mindazt, ami az eredeti francia címben benne foglaltatik (szó szerint: *egy pillanat más életében/valaki más életében...*). Sőt, megnehezíti a második kötet fordítójának dolgát, hiszen ez utóbbi címe – Béjart koncepciójának megfelelően – valójában folytatja az első kötet címadásának gondolatait: „*kinek az élete?*”. Vagyis, kiről szólnak ezek a könyvek valójában?

A két kötet – bár különböző módokon – mégis együtt tükrözi vissza, mutatja be Béjart alakját, alkotói személyiségét (tánc- és szövegkonstruálásban egyaránt) és ezeken keresztül életútját, életművét, alkotásait, kapcsolatait, élményeit, véleményeit, gondolatait, vívódásait... és azt a szellemi gazdagságot is, amely egy kivételes alkotó művészetét meghatározta. Mégis a szerző mindkét könyvben határozottan igyekszik megkérdőjelezni, hogy kinek az életét ismerheti meg a szövegekből az olvasó. És, bár mindkét könyv eredeti francia kiadásának címlapján maga szerző-főszereplő arcképe jelenik meg, a címadásokkal rendre az eseményekkel való kapcsolatát vonja kétségbe a szerző. Mi lehet ennek az oka?

<sup>1</sup> Béjart, 1979.

<sup>2</sup> Béjart, 1985.

<sup>3</sup> Béjart, 1996.



Minden önéletrajz valójában vallomás (Szent Ágostontól, Alfred de Musset-ig bőven találni ilyeneket az irodalomban), a szerző saját (*auto*) életének (*bios*) leírása (*graphein*). Az énről szóló írás (*écriture/récit de moi*) egyben a szerző önmaga kutatását jelenti. Általában ettől is személyesek ezek az írások. A személyességhez pedig olyan fogalmak kapcsolódhatnak, mint individualizmus, sőt akár nárcizmus, és exhibicionizmus is. Mennyire lehet egy ilyen írás őszinte? Mennyire tárulkozik ki a szerző? Mit mutat meg önmagából? Mit lát meg önmagából? Mire emlékszik? Jól emlékszik? Kinek írja a vallomását? Kit érdekelhet a személye, élete? Ha mindezeket a kérdéseket feltesszük az önéletrajzok olvasásakor, akkor a szövegek hordozta történeteken túl, izgalmas vizsgálódások területére jutunk.

Mindenekelőtt érdemes egy kicsit jobban megvizsgálni az önéletrajz műfaji kérdéseit. Philippe Lejeune a 20. századi önéletrajz/önéletrajz-kutatás egyik megújítója, a francia strukturalista nemzedék egyik jelentős képviselője így definiálta az önéletrajz írást: „*Retrospektív elbeszélés prózaformában, amit egy valódi személy ad saját életéről, a hangsúlyt a magánéletére, különösképp személyiségének történetére helyezve.*”<sup>4</sup>

Lejeune elméletét tehát az író személye köré építi fel, abból kiindulva, hogy a szerző hogyan jelenik meg a műben. Visszatekint (az írás aktuálisát megelőzi az leírt esemény - múlt idő), elbeszél (az írás jelen idejű), saját életének narrátoraként. Lejeune szerint létezik egyfajta paktum, amelyet a szerző az olvasóval köt, arról biztosítva őt, hogy a műben a szerző, a narrátor (elbeszélő) és az események főszereplője egy és ugyanazon személy. Az események elbeszélése egyes szám első személyben történik.

Béjart azonban életrajzi könyveinek címében szándékosan megkérdőjelezi, hogy a történetek a saját életének eseményei-e, holott maguk a szövegek ezt egyértelműen alátámasztják. Önmagáról beszél, egyes szám első személyben. Mégis újra és újra felteszi a kérdést: „*Kinek az életéről van szó? (La vie de qui?)*”

Az első kötet címadó mondata a *Hagakuréból*<sup>5</sup>, a samurájok kódexéből, Béjart egyik kedvenc olvasmányából származik: „*La vie humaine ne dure qu'un instant. Un instant dans la vie d'autrui.*” „*Az emberi élet csak egy pillanatig tart. Egy pillanat valaki más életében.*” Ugyanennek az első könyvnek a befejező mondataiban utalást találunk a címben és az idézetben megfogalmazott „én-más/valaki más” kettősségre, hiszen – ahogyan maga Béjart elmondja – François Weyergans<sup>6</sup>, Goncourt-díjas belga író barátja a „másik énje” az, aki rávette az önéletrajz megírására illetve segített is neki ebben. Az a Weyergans, aki 1961-ben filmet is készített Béjart munkásságáról.

„*Magamtól sosem álltam volna rá, hogy egy önéletrajz kedvéért a múltban vájkáljak. François vett rá, előbb ő vágott neki. Je t'aime, tu danses (Én szeretlek, Te meg táncolsz) című filmjét látva (amelyben én játszom a főszerepet), saját magamat nézve a vetítővásznon, az volt a benyomásom, hogy őt ismerem fel...*” (kiemelések tőlem: M.R.)

És újra leírja a Montaigne-től kölcsönzött mottót is, amelyet a kötet elején már használt: „*Mert ő volt, mert én voltam.*”<sup>8</sup> (Eredetiben: „*Parce que c'était lui, Parce que c'était moi*”).

<sup>4</sup> Lejeune, 2003.

<sup>5</sup> Jamamoto, 2007.

<sup>6</sup> François Weyergans (1941–2019), belga író, filmrendező, forgatókönyv író, akadémikus.

<sup>7</sup> „*Je n'aurais jamais pu me résoudre à fouiller le passé pour écrire ma vie. C'est François qui m'y a décidé et qui a pris les devants. Lorsque j'ai vu son film: Je t'aime, tu danses ou je joue le rôle principal, j'avais l'impression en me voyant sur l'écran de le reconnaître...*” – Béjart, 1985. 269. (fordította: Hegedűs Éva, kiemelések tőlem: M. R.)

<sup>8</sup> Béjart, 1985. 268. (fordította: Hegedűs Éva)



Szoros kapcsolatuknak tehát a Michel de Montaigne<sup>9</sup> híres esszéinek a „Barátságáról” szóló könyvéből vett idézettel adózik, ezzel Weyergans-szal való kapcsolatát Montaigne és Étienne de La Boétie<sup>10</sup> titokzatos barátságához hasonlítja, amelyet a lelki és szellemi egység egyedi kölcsönössége jellemzett. „A barátság, amire gondolok, olyan egymásba illesztés, hogy elmosódnak még a varratok is, amivel összeöltötték. (...) Mert ő – ő volt, mert én – én voltam.”<sup>11</sup>

Érdeemes megvizsgálni a Béjart által is használt idézetet a fordítás-értelmezés izgalmas nézőpontjából. Ahogy Csordás Gábor költő, műfordító felveti „ÉN, Ő ÉS AZ, Montaigne és a reneszánsz individuum”<sup>12</sup> című írásában: „... Albert Thibaudet szerint Montaigne akár ezt is írhatta volna: „mert ő – én volt; mert én – ő voltam”.<sup>13</sup> Talán az 1985-ös magyar Béjart-kiadás esetében is megfontolandó lenne a Montaigne-idézetnek az így értelmezett fordítása, különösen a Weyergansról írottak fényében.

Ugyanezt a kérdést feszegeti Horkay Hörcher Ferenc is *Az én tükrői...* című tanulmányában:

„Az egymással való felcserélhetőség, a kölcsönös bizalom, megnyílás és megismerés azért kulcsfontosságú témánk szempontjából, mert jól mutatják, hogy Montaigne számára miért érdekes a barátság az önismeret tekintetében is. Hiszen ha egygé válunk, s megismerem a velem felcserélhető másikat, azzal végső soron magamat fogom megismerni...”<sup>14</sup>

Nézzük csak, mit mond Béjart:

„Az út végére érve lehet, hogy csak egy kis tükröt találok, s végezetül felfedezem, hogy nem hasonlítok ahhoz, akinek látszom.”<sup>15</sup>

Vagyis az írással a szerző önismeret tükrebe pillant és az életrajzi kalandozások „tükrében” az olvasó számára is kibontakozik egyfajta Béjart-arc. De vajon ki az, akit a szerző a tükörben lát? Önmagát, vagy a másik ént? Béjart „paktuma” tehát egyfajta megkettőzés-paktum, vagyis a tükörből visszanező arc önazonosságának keresése.

A tükörbeli önazonosság kérdése hatványozott fontossággal jelentkezik a táncos és a koreográfus vonatkozásában. A táncoló művész számára a tükör állandó „partner”, ebben vizsgálja nap, mint nap teste formálódását, szerepeinek kialakulását. A tükörben figyel és látja, hogyan alakul át azzá a másikká, akivé lenni szeretne. A próbateremben mindig ott van a tükör, a táncos állandó társa, amelyben önmagának művészi valóját látja. Ez a művészi arc vajon azonos-e azzal a személlyel, akiből lett? Vajon az, akit a művész a tükörben lát, valóban önmaga-e?

„Én egy másik vagyok” („Je est un autre.”)<sup>16</sup> –mondta Rimbaud. Ez a mondat egy levélből származik, amelyben a költő a művészi alkotás eredeti koncepciójának kérdését veti fel. Kifejti, hogy a költészet nem az „én” szava, hanem az énben lakozó másiktól származik. Így a művész nem mestere művészi munkájának, alkotásának; a mű az, amely önmagától függetlenül a művész tekintete alatt teremti meg magát. A bennünk lakozó másik én teszi lehetővé, hogy eredeti, rendkívüli, szabad és gazdag műalkotást alkossunk.

Valami ilyesmi jelenik meg Béjart gondolkodásában is, akinél a megkettőzött személyiség, a „Te vagy/és Én” gondolata az alkotásban is rendszeresen visszatérő motívum. Több táncmű-

<sup>9</sup> Michel de Montaigne (1533–1592): francia esszéíró, filozófus.

<sup>10</sup> Étienne de la Boétie (1530–1563): író, politikus, filozófus.

<sup>11</sup> En l'amitié de quoi je parle elles se mêlent et confondent l'une en l'autre, d'un mélange si universel, qu'elles effacent et ne retrouvent plus la couture qui les a jointes. (...) «Parce que c'était lui; parce que c'était moi.» Montaigne, 1588. «De l'Amitié, Livre I, 28.

<sup>12</sup> Csordás, 2010.

<sup>13</sup> Thibaudet, 1963. 147.

<sup>14</sup> Horkay Hörcher, 2015. 217–242.

<sup>15</sup> Maurice Béjart, 1985. 268.

<sup>16</sup> Rimbaud, 2009. 343–344.



vében találunk példát erre: *Egy vándorlegény dalai*, *A diótörő*, stb. Sőt a gondolat nála az alkotótáncos kettősségében is vissza-visszatér. Ki alkotja a művet? A koreográfus vagy a koreográfus eszközeként a táncos?

Az én keresése, a megkettőződés megjelenik más írásában is. Az 1991-ben publikált *La mort subite – Journal intime*<sup>17</sup> (Hirtelen halál – Bizalmas napló) című különleges könyvének utolsó mondataiban ismét arról értekeznek, hogy az ő élete vajon valójában kinek az élete is. Ezúttal saját apjával „kettőződik” meg a személyisége. A kötet saját gondolataiból és életrajzi elemekből épül össze édesapja kiadatlan naplójának részleteivel úgy, hogy a naplórészleteket (vagyis apja gondolatait) a könyv szövegében csak azzal jelzi, hogy kurzívával emeli ki ezeket a részeket. Az említett passzusok leggyakrabban apja filozofikus gondolatait közvetítik, amelyeket úgy válogat össze, hogy azok saját gondolatainak kiegészítői legyenek. Célja, hogy megmutassa (vagy talán kutassa), hogy apja szellemi hagyatéka hogyan épül bele saját gondolatvilágába, hogyan alakította, befolyásolta alkotói egyéniségét. A hatás nem marad el: a filozófus apa és művész fia szellemi közössége, a kapcsolódások világosan mutatják és igazolják azt az örökséget, amely mindvégig meghatározta Maurice Béjart munkásságát. „Sok mindenben szerencsém volt. Például az apámmal.”<sup>18</sup>

Béjart életrajzainak legfontosabb kérdése tehát, hogy hogyan viszonyul a szerző az általa leírtakhoz. Hogyan írja le a valóságot? Vajon a valóságot írja-e le? Illetve az a valóság, amelyet az olvasó elé tár vajon mennyire tényszerű, vagy mennyire az emlékezet szülte? Az önéletrajztól azt várja az olvasó, hogy szerzője a vele megtörtént eseményeket írja le és a benne szereplő alakok is valóságosak legyenek, hogy az írás alkotója életének krónikáját ossza meg az olvasóval. Az azonban már a szerző döntése, hogy leírt valóságokat hogyan mutatja be, milyen gondolatokat, érzéseket fűz a leírtakhoz, egy-egy esemény megidézésekor merre kalandozik tovább.

Béjart életrajzai javarészt valóságos, tényszerű eseményeket írnak le. Az írások ugyanakkor mindkét kötetben meditatív szemléletűek, szubjektív reflexiók saját lényére, létezésére, munkájára, amelyhez életének konkrétan megemlélt eseményei leginkább csak kiindulási pontként szolgálnak. Számos táncdarabjában is ezt a kompozíciós elvet követi, a valós életeseményeket (például édesanyja korai halálát) úgy jeleníti meg a színpadon, hogy hozzáfűzi érzéseit, vagy éppen a konkrét eseményt kitágítja egyetemes problémává. A koreográfus-szerző tehát ugyanazt az alkotói módszert követte biográfiái megírásakor, mint amit színpadi műveiben is gyakran alkalmazott: nincs lineáris témavezetés, nincs szorosan vett kronológiai rend, az események, a találkozások, az utazások, a művek születésének körülményei, mind arra szolgálnak, hogy felidézőjük tovább haladjon egy-egy gondolati szálon és feltárja gazdag érzelmi-gondolati világának asszociációs irányait.

„Egy kupacba hajjgálom az emlékeimet. Nem illenek össze az egyes szakaszok, az életutam cikcakkban rajzolom meg: vonala hol kiugrik, hol meg beszögellik. Az a fontos, hogy kidobjuk a felesleget. Amire már nem emlékszem, végleg kidobtam. A maradékot pedig idehajítom. Amit elhallgatok, vagy amit figyelmetlenségből meg lustaságból ideiglenesen kiküszöbölök, attól a még hátralévő balettjeimben fogok megszabadulni.”<sup>19</sup>

Jól érzékelhető, ahogyan a szerző az emlékeihez viszonyul, illetve hogy valójában balettjeinek nem kis része is az emlékezés lehetőségét nyújtja számára. Ilyen például a 2003-ban készített *Gyakran a zene úgy ragad el, mint a tenger...* (*Souvent la musique me prend comme une mer*) című (Chopin muzsikájára és Charles Trenet sanzonjaira) balettje, amelyben a baudelaire-i verssorrall

<sup>17</sup> Béjart – Berger, 1991.

<sup>18</sup> Béjart – Berger, 1991., fűlszövegben (ford.: M.R.)

<sup>19</sup> Béjart, 1985. 157.



(Baudelaire: *La musique*) gyermekkorába repül vissza. A marseille-i öreg kikötőbe, ahová nagyapja gyakran vitte őt horgászni, jellegzetes trópusi sisakjában. A hawaii gitár is megjelenik a színpadon, amelyen apja oly gyakran játszott a szombati esti mulatságokon. Kései balettjében, az *Egy táncos élete Zig és Puce*<sup>20</sup> által elmesélve (*La vie du danseur racontée par Zig et Puce*)(2006) a tánc-tanulás éveit és néhány korai mesterét, például Madame Roussanne<sup>21</sup> emlékezetes alakját idézi meg.

Béjart azon ritka táncalkotók közé tartozik, akik eltáncolt önéletrajzokat is alkottak. Trip-tichon-formájának szánt táncnaplójának darabjai: Igor és én (1994), Charles és Richard (1995) (Baudelaire-re és Wagnerre utal) és végül a meg nem valósított Pierre és René (Boulez és René Char) című balettek. Ezekben saját életének elemeit kapcsolja a megjelölt személyekhez.

Az önéletrajzi kötetekben leírt élményeket nem feltétlenül kell folyamatosan olvasni, hanem ahogyan szerzőjük is teszi, vissza-vissza lehet térni egy-egy részre, újra és újra lehet/kell olvasni, akár a későbbiek tükrében is, mert csak így részesülhet az olvasó abban az élményben, hogy közelebb jusson Maurice Béjarthoz az emberhez, a művészhez, a világpolgárhoz, a táncalkotóhoz.

„Nem léteznek olyan kulcsok, amelyekkel beléphetünk Maurice Béjart univerzumába” – írta Gérard Mannoni francia újságíró, tánckritikus 2000 decemberében, a Béjart-interjúkat tartalmazó CD-gyűjteményhez mellékelt tanulmányában.<sup>22</sup> „Ha meg akarjuk ismerni Béjart-t, ellenkezés nélkül kell elfogadnunk a meghívását egy olyan utazásra, amely időközön, kultúrákon és a saját életén vezet keresztül. Olyan ez az utazás, mint a kocsját húzó vándormutatványos útja, akinek kordéja tele van emlékekkel, amelyeket olykor mintha figyelmetlenségéből elveszítene, mivel egyszerre fontosak és közömbösek ezek számára...”

Béjart saját életének eseményeiből elsősorban a meghatározó személyeket ragadja ki (például édesanyja, akinek korai halála meghatározta egész életét, édesapja Gaston Berger, Pierre Boulez zeneszerző, Jean Vilar rendező, André Malraux író, Jorge Donn, szerelme és műzsája), akik éppen olyan fontosak, mint balettjeinek alakjai (olykor azonosak is velük). Leírja a jelentős találkozásokat (például Salvador Dalival, Maria Casarès-szel, Frederico Fellinivel), illetve a munkával, egy-egy balett születésével kapcsolatos élményeiről tudósít. Az események, a történések tehát nem alkotnak kronologikus láncot, minden tényszerűen leírt történéshez Béjart asszociációs kitérőket tesz, az időben előre és vissza is „ugrálva”. Táncműveinek dramaturgiája is ezt az elvet követi, nincs egyenes vonalú történetmesélés, a táncjelenetek egy-egy mozaikdarabkáját adják a műnek, amelyből végül összeáll az alkotó mondanivalója.

Az életrajzok írójuk munkájához, a koreográfusi léthez kapcsolódnak. „A tánc az otthonom. Egyetlen otthonom a próbaterem. – szokta mondani a vendégeinek. Ott otthon vagytok nálam...”<sup>23</sup> Az interjúsorozatban elmondott gondolat visszatér majd a második életrajzi kötetben is, ahol majd ismét használja a próbaterem-otthon hasonlatot.

Visszatérve a huszonhárom fejezetből álló, 1979-es életrajzi kötetre, a mű olyan reflexiókat tartalmaz a megemlített művekről, munkafolyamatokról, amelyeket az alkotó saját nézőpontjából ír le. Fontosak a munkatársaihoz, számára fontos emberekhez fűződő érzelmeiről, viszonyairól szóló részek. Mesél a gyermekkoráról, arról, hogy hogyan született meg benne a hivatás ér-

<sup>20</sup> Zig és Puce közismert francia képregény figurák

<sup>21</sup> Madame Rousanne (Rousanne (1894–1958) (eredetileg Rousanne Sarkisian): orosz balettmester, 1928-tól haláláig Párizsban tanított.

<sup>22</sup> „Il n'existe pas de clés pour entrer dans l'univers de Maurice Béjart. Si l'on veut Connaitre Béjart, il faut accepter d'emblée son invitation au voyage à travers le temps, à travers les civilisations, à travers sa propre vie, un voyage de forain tirant sa charette pleine de souvenirs qui perdurent comme par inadvertance, qu'il considère à la fois avec tendresse et indifférence...” Béjart, 2001. (ford.: Major Rita)

<sup>23</sup> „La danse est mon pays.” „Mon seul pays, c'est le studio de répétition, dit-il à ses visiteurs. Vous êtes donc dans mon pays.” Béjart, 2001. (ford.: Major Rita)



zése, vall a sikerekről, szerelemről, hitről és a félelméről is. Megidézi a fontosabb turnékat (New York, Japán, Dél-Amerika), találkozását Jorge Donn-nal, aki meghatározó táncosa és társa volt az életében. Sokat tudhatunk meg alkotói módszereiről és azokról az élményekről, amelyek a műveit ihlették. Ezek azok a részek, amelyekben úgy barangolhatunk Bėjart gondolatvilágának „mellékösvényein”, mint egy labirintusban. Nem kell félnünk attól, hogy eltévedünk, hiszen az események valahogy mégis követik egymást, és az élmény ott vár ránk minden titkos kitérőnél. A valódi és képzeletbeli találkozásokat át- meg átszövik a személyes élmények, visszacsatolások és az a széleskörű kultúra, amely minden gondolat mögött megvillan. *„Megpróbáltam felidézni az emlékeimet. Mennyi, de mennyi emléket fedeztem fel! Mind ott voltak és vártak rám.”*<sup>24</sup> – írja.

A második kötetben találunk egy olyan fontos megjegyzést, amely visszaül arra is, hogy az elsőben leírtak és a valóság viszonyában Bėjart milyen álláspontot képviselt.

*„Beszéltem már a hetvenes évekről egy másik könyvben, a kiadó azt a szó nyomtatta a borítóra: „Emlékek/memoárok.” Jobban örültem volna a „fantázia”, vagy a „mese” szónak, tisztelegve kedves Hoffmannom előtt. Ugyanakkor természetesen az egyetlen megfelelő cím az ilyen könyveknek az, amit Malraux talált ki, az a cím, amelyet mindig irigyeltem: Ellenemlékiratok. Malraux Ellenemlékiratai volt az egyik kedvenc könyvem, amit a neki szentelt balett készítésekor forgattam...”*<sup>25</sup>

A be nem tartott kronológiai rend ellenére a kötetben az első művektől a hetvenes évek elején születettekig jut el a szerző, természetesen önkényesen említve a számára fontos darabokat: *Le Sacre du Printemps*, a *Kilencedik szimfónia*, *Nizsinszkij*, az *Isten bohóca*, *Mise a jelen időért*, *Heliogabalus*. Az utolsó lapokon pedig egyfajta számvetést csinál: *„Én ma halok meg. Az imént olvastam el az eddig leírt oldalakat. Úgy olvastam el őket, mintha nem én, hanem valaki más rőtta volna őket. /.../ „Még kértem a környezetemben levőket, ellenőrizték a dátumokat, még az útlevelmet is elővettem, hogy megnézzem benne a születésem időpontját.” /.../ „Mire kell ez a könyv?” /.../ „Nekem ez a könyv arra való, hogy megszabaduljak a múltamtól, mert ezután mások gondolnak rá helyettem. Úgy adom oda ezt a könyvet, ahogy néha a könyvtárból adtam könyveket ajándékba: hogy több legyen a hely.” /.../ „A múltamból akarok újjászülni.”*<sup>26</sup>

A megkettőzött, megkérdőjelezett személyiség képzele tehát itt is visszatér, sőt Bėjart írói stílusában is érezhető. A szövegek olykor személyesek, közvetlenek, mintha csak éppen most mesélne szerzőjük, máskor ironikusak vagy patetikusak, sőt kritikusak, mintha valaki más tőlől születtek volna.

A második (magyarul még nem hozzáférhető) életrajzi kötet tehát a *Kinek az élete?* (*La vie de qui?*) címet viseli. Bėjart ismét fűzött megjegyzést a címadáshoz: *„A kérdőjelet külön hangsúlyozom. Ahogyan a jó krimiben, fenn kell tartani a titokzatosságot és végig nyitva kell hagyni a kérdéseket a szereplőt illetően. Jó vagy rossz? Vesztes vagy nyertes? Szorongó, vicces, érzelmes, agilis? Beteg vagy jó egészségnek örvend? Faust-e vagy talán Mefisztó? Kiábrándult vagy lelkes? Mozart ő, vagy Freddy Mercury? Fernandel vagy Marius Petipa? Én volnék, esetleg Ön?”*<sup>27</sup>

<sup>24</sup> Bėjart, 1985. 255.

<sup>25</sup> „J’ai déjà parlé des années soixante-dix dans un autre livre que celui-ci: l’éditeur fir imprimer sur la couverture le mot „Mémoires”. J’aurais préféré le mot ‘fantaisie’ ou ‘conte’, en hommage à mon cher Hoffmann, étant bien entendu que le seul titre convenable appartient à André Malraux, ce titre qui n’a pas fini de faire des jaloux: Antimémoires. Les Antimémoires de Malraux furent un de mes livres de chevet lorsque je préparais le ballet que je lui ai dédié...” Bėjart, 1996. 15. (ford.: Major Rita)

<sup>26</sup> Bėjart, 1985. 264-265.

<sup>27</sup> „J’insiste sur le point d’interrogation. C’est comme dans un roman policier: il faut préserver l’énigme, et se poser Jusqu’au bout des questions sur le personnage. Est-il bon, est-il méchant? Est-il perdant, est-il gagnant? Est-il angoissé, est-il comique, est-il émouvant, est-il actif? Est-il malade, est-il en bonne santé? Est-il Faust, est-il Méphisto? Est-il désabusé, est-il enthousiaste? Est-il Mozart, est-il Freddy Mercury? Est-il Fernandel, est-il Marius Petipa? Est-il moi, est-il vous?” Bėjart, 1996. 213.(ford.: Major Rita)



Újra szembe találjuk magunkat a kérdéssel: kinek az életéről beszél a tizenhét évvel később ismét tollat ragadó író? Természetesen önmagáról vall, de ezúttal is rendre megkérdőjelezi ezt: „Természetesen, időnként tudatában vagyok önmagamnak, de ez nem tart sokáig / nem tartós és vannak pillanatok, amikor nem értem, hogy miért kellene, hogy érdekeljen engem az a másik, aki állítólag én vagyok.”<sup>28</sup> (Ford.: M.R.)

Belépve a hetvenedik életévébe, Béjart már más dolgoknak tanúsít fontosságot. Gyakran emlegeti a halált, amely amúgy is fontos motívuma volt és maradt művészetének, de ugyanakkor elfojthatatlan szomjjal kapaszkodik a jövőbe. A kötet műfajilag még eklektikusabb, az önéletrajzi részek inkább naplószerűek, amelyet az idő kezelésével is alátámaszt. Ez a kötet sokkal személyesebb hangvételű, mint az első, mégis szerzője a fenti sorokkal ismét távolítani igyekszik könyvét önmagától.

A kötetet négy fő részre tagolja és – szokatlan módon – a függelékben két korábban már publikált írását is újra közli. Ez utóbbi esszék csak részben kapcsolódnak az előző részekhez és Béjart magyarázatot ad a döntésére: „Két olyan szövegről van szó, amely fontos nekem, amely két olyan koreográfusról szól, akiknek a neve B betűvel kezdődik.”<sup>29</sup> Az első szöveg (1972-ben született) saját életrajzának egy rövid, mesészerű összefoglalása, amelyben a valódi tények álmai alakjaiban öltenek testet. Beleszövi a történetébe a városokat, amerre járt és azokat a művészeket, akikért rajongott Tolsztojtól, Wagneren vagy Novalison keresztül Harpo Marxig.

A második függelék-szöveg (1988) George Balanchine-ről szól, aki a 20. század másik nagy koreográfus egyéniségeként írta bele magát a tánc történetbe. Két nagy kortárs alkotó, akik teljesen más utakon jártak. És Béjart fejet hajt Balanchine előtt!

A második életrajzi kötetben sem lineáris az időrend, de mégis konkrét dátumok jelölik ki a tartalom határait. A szerző 1995 karácsonya utáni napokban indítja emlékezéseit. Az utolsó fejezetben pedig 1996 januárjának eseményeivel kapcsolódik vissza az ünnepek utáni munkába, hogy azután 1996 júliusáig kövesse nyomon saját tevékenységének aktualitásait.

„Ma reggel elhagytam az odúmat.

Miután napokig be voltam zárva, otthon tengve-lengve egy régi jukatában, most megorotválkoztam, felöltöztem és megérkeztem a próbaterembe. A társulat visszatért. Összehívtam a táncosaimat és azt mondtam nekik: „Meg ne kérdezzétek, hogy jól töltöttem-e a vakációt!”<sup>30</sup>

Az emlékezések hol múlt, hol jelen idejűek, szakítva az önéletrajzi szövegek szokásos egységesen múltbeliségével. A jelen idő (Le temps présent), ez a negyedik rész címe, a MA, amelynek Béjart szentelt már korábban egy „misét” alkotásai sorában, *Mise a jelen időért* (*Messe pour le temps présent*) (1967, Avignon).

A könyv kerete a karácsony környéki munkaszünet közepette rátörő emlékeket és a következő időszak tényszerű eseményeit fogja közre. Béjart munkamániás, számára az ünnepek semmittevése keserves, ráadásul orrmelléküreg gyulladással küszködik. Kint hideg van, szobája tehát az egyetlen menedék, ahol átvészeli ezeket az időket. Ráadásul a születésnapja is erre az időszakra esik (január 1.), ilyenkor különösen hajlamos az ember a visszatekintésre, összegzésre...

<sup>28</sup> „Bien sûr, parfois j'ai conscience d'être moi, mais ça ne dure pas, et il y a des moments où je ne comprends pas pourquoi cet autre, qui est censé être moi, devrait m'intéresser.” Béjart, 1996. 28. (ford.: Major Rita)

<sup>29</sup> „Il s'agit de deux textes auxquels je tiens, qui sont consacrés à deux chorégraphes dont le nom commence par B.” Béjart, 1996. 267. (ford.: Major Rita)

<sup>30</sup> „Ce matin, j'ai quitté mon terrier. Après être enrhumé pendant des jours, a traîner chez moi avec un vieux yukata sur le dos, j'eme suis rasé, j'eme suis habillé, je suis arrivé au studio: la compagnie est rentrée. J'ai réuni mes danseurs et je leur ai dit: 'Ne me demandez pas si j'ai passé de bonnes vacances!'” Béjart, 1996. 227. (Ford.: Major Rita)



Részletesen leírja a környezetét és rendre visszatér az őt körülvevő valóságához. Mint egy operatőr kamerája, úgy járhatja körbe tekintetét a szobán, aprólékosan írja le a szobrokat, tárgyakat, a szamuráj kardjait, gyógyszereit. Pontosan bemutatja melyik helyiség, hol található a lakásban. Majd mégis felteszi a kérdést: Hol vagyok? Ezután pedig hosszan értekezik arról, hogy az ember sohasem ott van, ahol éppen létezik. „*Sohasem ott vagyunk, ahol éppen vagyunk, erről meg vagyok győződve. És csak azokról a helyekről álmodunk, ahol nem vagyunk ott. Így nem valami könnyű élni. Jómagam azt a megoldást választom erre a problémára, hogy baletteket készítek!*”<sup>31</sup>

És felidézi az emlékeit, a balettjeit, a munkafolyamatokat. Ebben a „Nuit Obscure” (Sötét éjszaka) című, első részben olyan darabjaira emlékezik, mint a *Malraux, avagy az istenek metamorfózisa*, a *Nuit obscure*, *Sissi, avagy az anarchista császárné*, *A csodálatos mandarin*. Mindez csak töredéke annak a közel nyolcvan balettnak, amelyet a két könyv születése közötti időszakban koreografált. „*Lehetetlen, hogy mindezt én hoztam létre?*”

„*La nuit obscure*”, ismét egy referenciákkal teli címadás. Keresztes Szent János: *A Kármel hegyére vezető út* (A lélek sötét éjszakája) című költeményéből származik, amelyből balett is született 1968-ban. Béjart olvasta apja Gaston Berger 1943-as tanulmányát (*Az éjszaka ismerete*, *Connaissance de la nuit*), amelyben a filozófus apa arról értekezik, összegeyzethető-e a tudomány és a miszticizmus. „*A sötét éjszakalaz éjszaka sötétje a megtisztulás legfőbb pillanata.*” – írja Gaston Berger.<sup>32</sup> Nem véletlen, hogy ezt az állapotot érzi közel magához a hideg, téli lausanne-i éjszakában a számadásra, emlékezésre készülő beteg alkotó.

A továbbiakban a könyvekkel való találkozásairól beszél, szinte láttató erővel tallózik a könyvtárban, egy-egy könyv ürügyén pedig megint csak szellemi kalandozásokra indul. Emlékezik, képeket, eseményeket idéz fel életéből. Nagyon jellemző – ismerjük ezt műveiből is – ahogyan összeköti, az első látásra nem összetartozónak tűnő dolgokat, hogy végül megértsük, mi mivel, ki kivel tartozhat össze Béjart szellemi univerzumában: egy szufi mester II. Lajos bajor királlyal, Fritz Lang Gyagilevvel, Mishima Pasolinivel.

Könyvének második részéhez nem ad meg egy konkrét címet, inkább tömondatokban pontosan megadja a témákat. „Több lehetséges befejezés...., Egy újabb magányos év..., Földrengés Kobéban..., XIV. Lajos, Molière és apám..., Egy Boulez-szöveg..., stb. Ezekben a részekben az öregség foglalkoztatja, őszintén vall a lankadó erőtlől való félelmeiről, felidézi apja és immár halott barátai alakját. Közben továbbra is „cikk-cakkban halad” premierek, turnék, próbafolyamatok között. Emlékezik Pierre Boulez-re és Manos Hadzidakis-ra, a velük végzett közös munkára, és különleges helyet szentel Jean Vilar rendezőnek, a francia théâtre populaire (népszínház) megeremtőjének.

A könyv harmadik része ismét egy másfajta gondolkodást és írásmódot jelenít meg. A „Kedvenc jegyzetek, dolgok, amelyek boldoggá tesznek” címet viseli. Mintául ehhez Szei Sónagon<sup>33</sup>, japán udvarhölgy naplója, a Párnakönyv szolgált. Rövidebb-hosszabb mondatok, egy-egy bekezdésnyi részek sorakoznak a következő lapokon, amelyek megint csak emlékeket idéznek, családról, szülőkről, balettekről, zenékről, színészekről, társulatokról, a háborúról. Cserepek, mozaikok, dirib-darabok mindarról, amit szerzőjük szeret a világból vagy gondol a világról, amelyek ugyanakkor mind adnak valamit a Béjart-képhez. Nem is mindig csak azzal, amiről ír, de a megfogalmazás stílusával is. Aforizma sűrűségű például az a mondat, amelybe életének

<sup>31</sup> „On n'est jamais là où on est, j'en suis convaincu. Et on ne rêve que d'endroits où on n'est pas. Ce n'est pas commode à vivre. Ma solution à ce problème, c'est de faire des ballets!” Béjart, 1996. 19. (Ford.: Major Rita)

<sup>32</sup> Gaston Berger: *Connaissance de la nuit*. dans *Les Études philosophiques 1943-1944*. pp. 422-426. <https://www.jstor.org/stable/20840912?seq=1>

<sup>33</sup> Szei Sónagon (996-1025): japán udvarhölgy, író. Párnakönyv című naplója az egyik legrégebből fennmaradt, prózában írott japán irodalmi alkotás.



tevékenységét foglalja: „*Dolgozom, kutatok, találok, tévedek, újrakezdem, folytatom. Ma, tegnap, holnap*”<sup>34</sup> A következő kép ugyancsak jól jellemzi a szerző gondolkodását és látásmódját: Szeretem a felhőket, mint Baudelaire prózaversének *titokzatos idegenje. /.../ Szeretném, ha lennének zene-felhők, ha lenne Mozart-felhő, Wagner-felhő...*<sup>35</sup>

Ezen a helyen érdemes talán megjegyezni, hogy Béjart mindig – szóban és írásban és táncban egyaránt – igyekezett nagyon pontosan fogalmazni. Számára fontos a nyelv, a beszélt színház (théâtre parlé), a „csinálni” (le faire), és a mondani (le dire) egy töről fakad, az artikuláció a mozdulatban és beszédben azonos jelentőségű és értékű.

A kötet harmadik része végül – meglepő módon – egy napi feljegyzések-résszel (agenda) zárul. Az *'agenda'* kifejezés az istentisztelet állandó szövegrészleteit tartalmazó könyvet is jelenti. 1969-es esztendő körülbelül első felének töredékes feljegyzései ezek, amelyeket Béjart – saját bevallása szerint – korábban „soha nem vállalta volna, hogy ezt a 'dokumentumot' bárkinek megmutassa”<sup>36</sup>. Nemcsak találkozások és események villannak fel benne, hanem ezekhez kapcsolódóan az író lelkiállapotai, lelki változásai jelennek meg benne. Szavak, „szűk” szavak sorakoznak egymás mellett, alatt, amelyek keverednek a buddhista mantrákkal, meditációs feljegyzésekkel, hangokkal. Béjart ugyanis mindennapjaiban élte és „használta” a buddhista vallás meditációs gyakorlatait, jógázott is. Más írásaiban is rendszeresen visszaköszönnek a buddhista tanok, szimbólumok, képek.

Végül könyvének utolsó, negyedik részével az író visszavezeti olvasóját a jelenbe: a „Le temps présent” (Jelenidő) című fejezetben ismét Lausanne-ban vagyunk 1996 januárjában, ahol Béjart számára újra kezdődik a munka. A munka, amely a jövőt jelenti: próbák, turnék, utazások, városok. Egészen 1996 júliusáig írja le turnéit, teendőit. Lausanne, Palermo, Tokió, Ferrara, Trieszt, Amszterdam... A részletek mind hangsúlyozottan jelen időben vannak leírva, holott a szerző nyilván visszatekint ezekre a történésekre. Megszaporodnak benne a környezeti-természeti leírások: az ég, a kihalt tengerpart, a forgalmas utcák, a zuhogó eső, a misztrál...

Az utolsó oldalakon a jelen időből a szerző a jövőbe tekint: „...a jövőre gondolok. Szeretem a jövőmet. Beszélek hozzá és azt mondom neki: „szeretlek”. Tudom, hol vár rám: egy próbateremben. A rúd és a tükör. A rúd, a tükör és a táncosok. Minden igazi marseille-i ismeri a dalocskát: „Az a kis házikó, az az egész életünk...” Minden marseille-inek megvolt a maga kis házikója. Az én házikóm a próbatermem, amit nagyon szeretek.”<sup>37</sup>

A próbaterem, a társulat, a növendékek, mindez jelenti a családot, az otthont, az biztonságot, az életet Béjart számára. Gyermekkorá óta nézte arcát a tükörben. Gyermekkorá óta kapaskodott a balettrúdba, amelyet haláláig nem tudott elengedni...

<sup>34</sup> „Je travaille, je cherche, je trouve, je rate, je recommence, je continue. Aujourd'hui, hier, demain.” Béjart, 1996. 210. (Ford.: Major Rita)

<sup>35</sup> „J'aime les nuages, comme l'énigmatique étranger du poème en prose de Baudelaire. /.../ J'aimerais qu'il existe des nuages musicaux. Il y aurait un nuage Mozart, un nuage Wagner...” Béjart, 1996. 190.

<sup>36</sup> „...je n'aurais jamais consenti à montrer ce 'document' à qui que ce soit.” Béjart, 1996. 216. (Ford.: Major Rita)

<sup>37</sup> „...je pense à l'avenir. J'aime mon avenir. Je lui parle, je lui dis: 'Je t'aime.' Je sais où il m'attend: dans un studio de danse. La barre et le miroir. La barre, le miroir et des danseurs. Les vrais Marseillais connaissent cette chanson: 'Le cabanon, c'est toute notre vie...' Chaque Marseillais avait son cabanon. Mon cabanon, c'est mon studio, et mon studio, je l'aime.” Béjart, 1996. 263. (Ford.: Major Rita)



## Irodalomjegyzék:

- Béjart, Maurice (1979): *Un Instant dans la vie d'autrui: mémoires*, Párizs: Flammarion.
- Béjart, Maurice (1996): *La vie de qui?*, Párizs: Flammarion.
- Béjart, Maurice; Robert, Michel (2000): *Conversations avec Maurice Béjart*, Brüsszel: Renaissance du Livre.
- Béjart, Maurice; Berger, Gaston (1991): *La mort subite*, Párizs: Séguier.
- Béjart, Maurice (2001): *Les rêves en mouvement*, Párizs: INA/Radio France.
- Dollfus, Ariane (2017): *Béjart: Le démiurge*, h. n.: Éditions Arthaud.
- Garaudy, Roger (1973): *Danser sa vie*, Párizs: Éditions du Seuil.
- Grell, Isabelle (2014): *L'autofiction*, h. n.: Armand Colin.
- Lejeune, Philippe (2003): *Önéletírás, élettörténet, napló, Válogatott tanulmányok*, Budapest: L'Harmattan.
- Pastori, Jean-Pierre (2017): *Maurice Béjart: L'univers d'un chorégraphe*, Lausanne: Presses polytechniques et universitaires romandes.
- Robert, Michel (2009): *Béjart, une vie*, Brüsszel: Editions Luc Pire.



*Tóvay Nagy Péter*  
**Jubileumra készülve...**  
**Válogatás hét évtized fotóanyagából II.**

**A publikációk adatai:**

Csizmadia György-Féner Tamás: Vizsgára készülnek a balett növendékek. Film-Színház-Muzsika, 1961. 06. 30. 16–17.

Ráthonyi János: Jeles jelöltek. Magyarország, 1967. 06. 25. 26. sz. 20. old.

Rajk András: Gondolatok egy évfordulóhoz. A tánc húszéves iskolája. Népszava, 1970. 06. 21. 9. old.

B. N. E.: Táncművészetünk virágoskertje az Állami Balett Intézet. Szabad Föld, 1970. 10. 25. 43. szám. 9. old.

Regős István: Tánc, diplomával. Magyarország, 1970. 11. 15. 46. sz. 27. old.

Demeter Imre: Táncköltő az igazgatói szobában. Film-Színház-Muzsika, 1972. 10. 14. 42. sz. 8-9. old.

Szóke Sándor: Minden tizedik. Magyarország, 1973. 10. 07. 40. sz. 27. old.

Névtelen: Huszonöt éves az Állami Balett Intézet. Népszava, 1975. 06. 18. 5. old.

Sebes Erzsébet: Jubilál a balettgyetem. Hétfői Hírek, 1975. 04. 28. 17. sz. [oldalszám jelölése nélkül]

Ágh Tihamér: Bemutatjuk az Állami Balett Intézetet. Veszprémi Napló, 1978. 05. 13. 8. old.  
= Á. T. : Bemutatjuk az Állami Balett Intézetet. Vas Népe, 1978. 07. 02. 154. sz. 15. old.

Kaán Zsuzsa: Az Állami Balett Intézet. Fejér Megyei Hírlap, 1984. 07. 27., 175. sz. 5. old.





A címlapon: Vizgára készülnek a végzős balettnövendékek. (Képriport a 16–17. oldalon.)



A hátsó borítón: Törőcsik Mari és Sztankay István „Az ígéret földje” című most elkészült új magyar filmben. (Képriport a 24–25. oldalon.)



1961. június 30.  
V. évfolyam, 26. szám  
Ara: 2,50 Ft.

2



A négy Torres humoros tengerészszáma  
(Komlós Lili felv.)

## Színek szimfóniája

Budal Imre, a Magyar Cirkusz és Varieté igazgatója jelen volt a román–magyar koprodukció keretében bemutatott „Színek szimfóniája” című cirkuszrevü premierjén.

— Rimnicul Sarat nevű városban tartották a bemutatót. A mieink közül nagy sikere volt Pécsi Gizi „Harc a kígyóval” című táncszámának, a Seregély-fivérek humoros zeneszámainak, Tihanyi Magda magyar és román nyelven előadott énekszámainak és a tánczenekarnak. Nagyszerűek a román táncművészek és a plasztikus akrobaták. A műsorban részt vettek még magyar részről a két Ciáki, excentrikusok, a négy Torres, humoros parterakrobaták. A modern cirkuszműsor nagy sikert aratott. Mindez tulajdonképpen előjátéka az igazi bemutatónak, amelyet július első napjaiban tartanak meg Bukarestben az újonnan épült, egyedülállóan modern berendezésű cirkuszban. Az együttes novemberben Magyarországra jön, itt egy hónapig játsszák a műsort.

A KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ „Mákvirágok”-előadásán Sivó Mária ugrott be Somogyi Erzszi szerepébe, és nagy sikerrel alakította Szerváry Kamillát.

(Rékai felv.)



Táncművészet

# Jeles jelöltek

**Korán kell kezdeni 120 pár balettcipő**

Tizenhat év alatt a magyar színpadnak 120 rangos táncművészt adott az Állami Balett Intézet. Az Operaház szízlátáinak és balettkárikának háromnegyede innen kerül ki; az itt végzett növendékekből rekrutálódott a modern táncművészet új útjait kereső Pécsi Balett éppúgy, ahogy a Pévárosi Operettszínház meg a Szegei Nemzeti Színház táncára tagjainak többsége is belőlük került ki.

Az intézetben olyan jeles táncművészek tanultak, mint a Kossuth-díjas Orozsz Adél és Róna Viktor, valamint Kékési Mária, Gombkötő Erzsébet, Dévényi Edit, Sipéki Levente, Dézsa István, az Operaház szízlátái: Bretz Mária, Arva Eszter, Utrik Dóra, Tóth Sándor, Fodor Antal, a Pécsi Balett táncosai; Farkasházi Klára, Horváth Pál, Sárosi György, a Fővárosi Operettszínház szízlátáncosai.

**Östethetségek**

Májusban jelentkeznek felvételre az új növendékek, 10-14 éves fiúk és 10-12 éves lányok, akiket négy általános iskolai osztály elvégzése után vesznek fel.

Négyféle vizsgán szűrik a jelentkezőket. Első követelmény a megfelelő fizikai alkot, adottság, hajlékonyság; a második: gyakorlatok megoldásán mérik a jelölt felépítőképességét és formázhatóságát, a végül egyik adott zenei témára improvizálni kell. A sok száz jelentkező közül általában 25-30 jut az intézetbe. (Legjobbja étehetőség, aki még nem jár gyermektánc-fanfolyamokra, vagy akit a túlzott szülői ambíció nem hajszol a sok időzotot követelő művészi pályára).

Esténként, amikor szótmegey a függöny, vonzóznak és varázslatosnak tűnik a „tűtűben”, his túlszoknyácskában és selyempellőben pörgő libbenő és szökellő balerina élete, ám, hogy e mögött mennyi gyakorlati, milyen komoly tanulmányok rejlenek, azt csak kevesen tudják.

A balettnövendék már az iskolában is hivatásának éli, szellemileg, fizikailag — áldozatos lemondással. (Egyetlen hétköznapi életűből: 8-tól fél 11-ig szakmai óra, délután 2-től fél 6-ig általános iskolai, illetve gimnáziumi előadások. Közben a kifüggesztett próbarend szerint: fél 12-kor Tannhäuser főpróba, 12-től 12:30-ig Don Juan próba, 12:30-tól 13-ig Diótörő próba az összes kijelölt szereplőkkel. Este fél 8-kor Don Juan előadás.)

Az Állami Balett Intézet döntő változást hozott a táncművészképzés módszertanában. Addig az Opera-



RÓNA VIKTOR ÉS GOMBKÖTŐ ERZSÉBET: „DAPHNIS ÉS CHLOE” Esténként varázslatosnak tűnik a „tűtűben”

háznak saját balettszínháza volt, amelyet mint a gyerekek, és nem korlátolt fellépések színiát sem. Az ilyen tanulókból származó hátrányokat előléptet a szovjet balettmesterek ismerték fel, és függetlenítették balettszínházakat az Operaházról.

Világhírű szovjet táncművészek és pedagógusok indították el nálunk is ezt a folyamatot. Vojnonon és felesége, Klavdija Armaszavszkaja ismertette meg a magyar szakembereket a szovjet balettszínház tantervét, A. Vaganova híres szovjet mester munkásságát a klasszikus balett alapelveiről. Biztos és szilárd alapot nyújtott az új művészközpont létesítéséhez a hazai balettpedagógia kiváló mestere, Nádasi Ferenc.

**A tananyag világa**

A Balett Intézetben szerzett érettség a művészi képesség, bármelyik egyetemen lehet felvételre jelentkezni, bár alig fordul elő, hogy a balettnövendék más pályát válasszon. (Egyetlen növendék irratkozott be érettség után az orvosi egyetemre; Menyhárt és Jacqueline pedig operaházi tagként az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója.) Több gond okoz az, hogy ha a serdülőkorú változások miatt egy-egy növendék esetleg alkalmatlanná válik a balettszínpadra, milyen pályát válasszon.

Sokrétű a szakmai képzés: a növendékek mindent meg kell tanulni, amire a színpadon szüksége lehet. Előszörben a klasszikus tánc

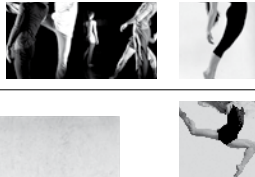
„nyelvét”, emelést, színpadi hatékony régi korok ball táncait, történelmi társastáncokat, néptáncot, karkartáncot, mindezt ugyanis előfordul a balettképzésben. De tanulni víviást, akrobatikát, szolfézt, zongorát, táncírást, sőt maszkírást is. A tananyag terjedelmes és szerteágazó. A legtöbb tárgy anyagát az intézet tanári munkaközösségben dolgozzák ki. Ez merőben újszerű feladat, hiszen azelőtt a mesterek általában felfűzött művészetük titkát. Am a tananyag egységét, állandó fejlesztését csak ezzel a módszerrel lehet biztosítani. (A munka érdekében biztossá, hogy az Állami Balett Intézet tanárai által lejegyzett és lektorált teljes tananyag világhírű a berlini Henschel Verlag vásárolta meg és adta ki díszes kiadásban, hogy a világ minden hasonló intézménye számára elérhető legyen.)

Evázasodó gyakorlat, hogy a balettnövendékek rendszeresen részt vesznek az Operaház előadásain. A színpadi gyakorlat ugyanis szakmai képességek kiegészítője. Ez persze azal a veszéllyel jár, hogy elvonja a fiatalokat a szakmai és iskolai tanulástól, túlságosan megterheli őket, egészségüket is veszélyezteti. Az Intézet ezért havi tíz alkalomra korlátozza a növendékek fellépéseinek a számát.

A rendszeres, szigorú orvosi ellenőrzés megállapítja: az Intézet növendékei egészségesebbek, teherbíróbbak, fogékonyabbak más iskolák tanulóinál és hangulatuk is jobb, a művészi pályá iránti rajongás miatt is. Az Intézet tanárai természetesen ügyelnek arra, hogy milyen tényezők befolyásolják a gyermekek fejlődését, nemcsak a szülői ház és az iskola viszonyát, de a gyermekek étkezési rendjét, otthoni elfoglaltságait, alvást és pihenőidejét is figyelmeztet kísérel.

Az intézetnek külföldi növendékei is vannak: három bolgár, két német tanuló itt végzett, továbbképzésben pedig részt vettek mexikói és ausztráliai balettművészek is. Nemrégiben huzamosabb ideig vendégtanárként működött az intézetben Olga Lepesinszkaja, a Szovjetunión népszerűes Állami-díjas balettmesterőné, aki felbecsülhetetlen értékű irányítást nyújtott a tanári karnak, részt vett a

évforduló



gyakorlati oktatásban és az intézet minden megmozdulásában. (Azóta is szoros a kapcsolat Lepesinszkaja és a magyar balettművészek között. Legutóbb a Pécsi Balett moszkvai előadásait izgulta végig. Buzdított az előadásban, tapasztalt a nézőtérre, és nagy újságikkben ismertette a moszkvaiakkal a pécsiek új, művészi törekvéseit.)

**Átmeneti tantermek**

Az Intézet az évek során kinőtte helyiségeit, amelyeket eredetileg is csupán szükségmegoldásként kapott a Népköztársaság útján, az egykori Opera kávéház és az egykori Drechsler palota volt kávéházi és söröző helyiségeiben. Nagyvezényelvényes diákközhöz is van a Gelérthegy lábánál.

„Tudom, hogy valósággal öszönlenek a gyerekek, akik szeretnék az iskolába kerülni — írja Lepesinszkaja az intézet jubiláris évkönyvében —, de az iskola helyiségek tekintetében sralmas helyzetben van. Kivánatos lenne, hogy Magyarországnak is olyan nagyszériű balettszínház legyen, mint amilyenek most Lengyelországban, Csehszlovákiában és Bulgáriában épültek, annál is inkább, mert Magyarország olyan nagy erettségűt ért el a klasszikus balettművészetben.”

Valóban, a helyiségek „sralmasak”. A folytonos átalakításokra évről évre komoly összegeket áldoznak, de a szellőztetés, világítás és a padlózat átálakítását korszerűen az épület adottságai miatt nem lehet megoldani. Országos szintűre csak a forgalmas utcán levő zövezetnek a gyerekek, a próbák alkalmával, fűrdő és zuhany után az utcán át kell szaladniuk az átellenben levő iskolatermekbe. Az évi végi koncertre, képesti vizsgákra az Operaház gyakorlati részei kell legyőznie a zövezet, mert az alkalmatlan létesítmény parketten nem tudnak felkészülni. (110-120 balettszínházal növendékekről van szó, de idejár iskolai oktatásra 70 tanuló az Artistaoktató Iskolából is.)

Néhány évvel ezelőt a Pévárosi Tanács már kijelölte az építendő új balettelintézet helyét az Operaház közvetlen közelében, a Zichy Jenő utca és a Nagymező utca sarkán, de több azóta sem történt. Tervező beszélés szerint ötevenmillió forintba kerülne a modern balettelintézet megépítése, ahol a szakmai és közismereti oktatást jól és korszerűen lehet folytatni a növendékek kollégiumi elhelyezését is kaphatnának.

RÁTHONYI JÁNOS

Igy pihen egy párizsi család Magyarul beszéző francia filmvígjáték Korhatár nélkül megtekinthető

Bemutató: június 29.

Budapestben június 22-től a Vörösmarty kertműző műsórán



# FELHÍVÁS

A kilánci „Béke”, a polgári „Vörös Csillag” és a szabadbattyáni „Magyar–Szovjet Barátság” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet vezetése és pártbizs. szervezete az MSZMP P.K. Hírszolg. határozatának végrehajtására és a X. pártkongresszus szellemében a közművelődési munka feltételeinek és hatásának növelésére elhatározta, hogy vállalkozzon azoknak a csoportos foglalkozásoknak a közzétételére, amelyek a közművelődési és a térszervezők tovbátrólani szándékú gyermekei számára, általános művelődési, világszemléti, etikai, esztétikai ismeretek bővítésére szerveződnek. Ezen kívül a könyvtárak átlományát a negyedik ötvenes terv idején minden tag után egy könyvvel gyarapítjuk. Vállalkozunk a könyvtárakkal kötött szociális szerződésben rögzítettkel. A gyarapításra évente ötszázkelet – 30 forintos átlagárú számvitva — évről évről arányosan a könyvtárak rendelkezésére bocsátjuk.

Felhívjuk a székesfehérvári járás, Fejér megye és az ország valamennyi termelőszövetkezetét, hogy támogatás a közművelődésnek azt a főtevényt, amely az ifjúságot jóvá feladatának jobb ellátására segít felkészíteni. Támogatás a könyvtárak működési feltételeinek javítását, hatékonyságának növelését. Ezrel is segítjük a termelőszövetkezetek és a fiatalok közötti szociális, gazdasági és erkölcsi színvonalú közegoldásokat, a szocialista embertípus kialakítását” az „Olvasó népért” mozgalom kiteljesedését.

- |  |   |
|--|---|
| Horváth György,<br>a kilánci mezőgazdasági<br>tézés elnöke | polgári tézés<br>párttitkára  |
| Kilma István,<br>a kilánci tézés<br>párttitkára            | Mészáros Emil,<br>a szabadbattyáni<br>mezőgazdasági tézés<br>elnöke |
| Schulmann István,<br>a polgári mezőgazdasági tézés elnöke  | Molnár József,<br>a szabadbattyáni<br>tézés párttitkára             |

## Búcsú a búcsúktól

apovót, a Petőfi utkában  
egy Székely János. Szomoly  
je legrövidebb búcsúhelye-  
tuladása. A napnya és az  
után a fá, Sír, Sír, Sír, Sír  
egyet feljuttatja a babón-  
neserget. Erével kikéret-  
ez egykori városok, búcsúk  
ésve ajándékait, a túsok hu-

szárokat, szivokat, meg a többi  
jellegzetes művelődési-furakab.  
Az címűt napoknál az ódon  
mühely falai között utolsó búcsú-  
táncot a fá, Sír, Sír, Sír, Sír  
egy vasárnapi Magyarországon  
búcsú fel társát, s ezzel a vég-  
díjazása utolsó nagja vég-  
tötte volt a búcsúktól.

általán jánshatók. Két évvel  
plán előtt Achilles-in-skrólás  
szett. Felgyógyult, amin újra  
pátrú. Megperülték, és fut-  
berkeben elterjedt, hogy  
és Seelernek vége. Maga is be-  
edődött, hogy talán soha többé  
létez újra teljesen ép jé-  
zám megis az lett. Sőt, igen  
sz mérőléssel tilt éppen új-  
világított. A védők ellen —  
dorszagban. Nem akármilyen  
ismeretlen-recesen sem! Vilá-  
jónak. A két az angliai rosz-  
t. Nyugat-Németország, az  
lai Vb-n. Gyökösökkel, az  
2.0 lett az eredmény. Ugy  
ter léte a második gólt. „Cris-  
tos pillanet volt, hiszen jé-  
n — vezetők, játékosok, néz-  
— bízogatók, hogy kéz-  
ve Seeler! mindeközött a  
eddig meg igazán odób volt.  
Plán csatáit követően vezet-  
táit, mind játékosait, mind  
társaságjegyit eregítve hirté-  
Ki vána egy ilyen alkalmú jé-  
tőlő ilyen gyorsasággal? Erre  
utalok. Orkán, át felélteti  
gyorsaságot, s fejében is a  
obák közt tartozik. Csak, az  
nem lenne megkérdés, ha kö-  
pályásként fejében a pályá-  
sát, annyira tud mindent,  
ez egy karmentésnek szöb-  
n. Ha egyszer nála a baba,  
bők néznek mint a moziban.  
jára húzza az egész védelem,  
s hazajelentésen kivámbí-  
mál helye mégis a kapu elő-  
Szenvedtem a kitalálhat-  
bő helyzetekből is gőve-  
bí teremt.

Z a bizonyos évfordulóig gő  
lúsi minden volt, csak az új  
Seeler persze ez érdekel a  
vevőit. Gő volt a megváltó  
póbb nem számít. Elhárít-  
t a megfelelő helyen kell len-  
a megfelelő pillanathoz. O  
szertent ez ott van.  
portörziségekben nem fér  
gő. vezető szerepét az an-  
nator bizonyította. Tulajdon-

szárolt, az érdekel meg a többi  
jellegzetes művelődési-furakab.  
Az címűt napoknál az ódon  
mühely falai között utolsó búcsú-  
táncot a fá, Sír, Sír, Sír, Sír  
egy vasárnapi Magyarországon  
búcsú fel társát, s ezzel a vég-  
díjazása utolsó nagja vég-  
tötte volt a búcsúktól.

A pályán kívül is érdekel a  
foctiban, egy sportipógráf ké-  
pnyeség. Ez órákig tart, egy ré-  
gő problémáit. Játék közben  
ugyanis állandó lázadásra pa-  
neszedtet. Különböző vég-  
tök után kiderítették, hogy lá-  
bal nem egyforma mérésük. Az-  
óta kévenc mérési cipőben ját-  
szik Persze a mai szörők már  
többnyire mért mérésű kesz-  
tők cipőit használnak.  
A pályán kívül Ugy Seeler  
nagy konyoláért. Nem szá-  
ra a beosztás, bár úgy illé-  
kább telegregorák valók. „Jó-  
bára szeretem az operettet”. Tár-  
sasz nékűl is mevan, nem sze-  
relt a meghökélt dítvárdón-  
közösök ritkú szökeket, ez nincs  
egy véleményen azoknak, akik  
ezt mondják: köllözés a Hol-  
ter. Talán azért, mert úgy volt

# Táncművészetünk virágoskertje az Állami Balett Intézet

Hány éves korában választan-  
lyát az ember? Száz megkérdés  
szett közül kilencvenkiléte lenne  
választ ad a kérdésre: „Tizen-  
négy vagy tizenötéve, esteendő-  
sem dönt a legtöbb fiatal.”

**Jelenlétek ezrei**  
Itt van hivatal, melynek jö-  
venő művelői már tízeveken  
döntenek. A balett-intézet foglal-  
kodik ez. Ez hogy mit vállalkoz  
apó honfoglalásnak, arra is fele-  
lélet ad az Állami Balett Inté-  
zet felmérésének hátsóve Jár-  
bleuma alkalmából most kiadott  
évkönyv.

Nem is hinné az ember, hogy  
hány száz szerencsés baletttan-  
pósnál látni gyermekét. Még  
komolyra fogva a szék: a tízeves  
gyermek évtőlben nem magá-  
dönt e kérdésben, s az iskolai  
felvételt való jelentésében fő-  
ként a szülői előzártnak van sze-  
repe.)

Az 1961-es felvételi vizsgákra  
1700 vidéki és 2000 budapesti  
kiad, kilány jelentésüket, közt-  
lők 25-en kerültek be az iskolá-  
ba. 1960-ban összesen még mind-  
gő 2300 volt a pályázók száma,  
s mindössze 20 kis diák jutott be  
az intézet tagjai közé. Azóta  
írások tájékoztató küldenek a  
jelentésüknek arról, hogy mik

a vizsgakövetelmények, s ez is-  
merőben már kevesebben is-  
válnak meg a bejutást. De még így  
is 1200 gyermek jelentkezett va-  
lók férfékek. Hogy többségük  
700 vidéki) a bejutottók 30 ba-  
le-  
felvételi vizsgán eregek  
között: balettközösök, rugal-  
magszámok, táncokozók, mo-  
zgasztárszólók adnak ma-  
most a kis jöttek. Aki megfe-  
lélt, az is csak háromvegy pró-  
baidőre kerül az intézet falai  
közé. Annak elhatározása felvételi  
szórvizsgára kerül most. Aki ne-  
gyed év alatt nem tanáriót ter-  
mészt kellő tanulmányi előm-  
rettel és készséggel, az nem ma-  
radhat a növendékek sorában.  
Evente 25–30 új gyermek vá-  
lik új módon balettközösök-  
vá vállala a kilenc-éves társó  
képzés nem kevés fáradsámt.

## A szovjet kultúra napjai

Oktober 24-én kezdődnek, no-  
venber 3-án záródnak Magyar-  
országban a szovjet kultúra nap-  
jai. Az ünnepprogramot progra-  
mokban gazdag Budapest és  
vidéki városok tartják meg.  
A főváros központi, s a rádió,  
televízió is közvetítéssel  
követi művészek eseményeiket  
től országwide fellépnek a  
szovjet kultúra hasznáka lő-  
gatók követel. Így — mások mel-  
lett — a Szovjetunó Állami  
Akadémia: Vagyok: a  
Szovjetkör körsz október 26-án  
Kecskeméten, 27-én Szolnok-  
on, november 2-án Zalauzer-  
szegen tart koncertet. A nyolc-  
ven tagú Belorusz Állami Tán-  
cgyűjtés művészei október 26-án  
az eriek, 27-én a salgótarjáni  
ak, 28-án a debreceniek, 30-án  
a miskolcok, 31-én az údiak  
léthaják. (Az együttesről szóló

írásunk lapunk 10. oldalán.) A  
gyűjtőművészek szerkezet  
október 23-án Győrött, október  
27-én Sopronban Árvad Ján-  
czos vezetésével állított alk-  
lommal közönműködő Jakos  
Zak zenekarukkal.

Leányi Herman zenegom-  
vész szövegét október 26-án  
rendezik Sopronban, október 28-  
án Szegeden Gábor Krémer he-  
godművészt október 31-én hall-  
halják a pécsi szeretők. No-  
venber 3-án Debrecenben az  
Igor hereg előadásának ven-  
dégközöke a lengyelről Kirov  
opera vezető basszistájának, Jev-  
nyij Nyaszterenko.

Éljünk sokszor személték  
november 3-án új szovjet  
konkultúráit, mint  
ahogy a szovjet egyetemisták  
szeretettel várják október 27-én  
az íróvali eszt tartó Zsuz-  
szepet és a Kapszult és  
Muldapaliet. A vidéki min-  
hárak szívet drámtól, költés-  
zéstől, Győrött Szent  
Az ezredes órák. Miskolcon  
Zorin a Karrier, Pécsen Morák  
Béla, a Szolnokon Zsambó-  
vicski a del'in hátán előadása-  
kat kapott majd a közönség.  
A szovjet kultúra napjai elő-  
szaka alatt bemutatásuk kerü-  
ő felhívást sem csupán a budá-  
peki léthaják. A List Fe-  
renc előtérő szók, szovjet-ma-  
gar koprodukción készült  
Szereim díkokat vetitek Mi-  
skolcon, Debrecenben, Pécsen,  
Szegeden, Kecskeméten, Töl-  
csában, Tatabányán, Veszpre-  
menben Szekszárdon, Miskolcban,  
Nyíregyházán, Pápán, Bonyhá-  
don.

Dortovesszjűk klasszikus re-  
gényeinek, a Ház és hánd-  
gek kétrészes filmváltozatát m-  
sorra títik a miskolci, pécsi,  
szombathelyi, bódmonvárdi-  
lyi, bajai, kidjevillasi, török-  
szentmiklósi, győri, makói, ka-  
locsai, soproni, jászberényi, ké-  
szegi iskolák. Az úzbérszánti,  
taszkenti fiatalok konfliktusát  
ábrázoló kalandos, szerelmes  
Nagykorösgöt játsszák Debre-  
cenben, Győrött, Sárosvajd-  
lyen, Kapovárt, Orosházon,  
Gyulán, Kecskeméten, Miskol-  
con, Békéscsabán, Baján, Me-  
sonnagyarvárt, Mezőköves-  
den és Marcalban.

Lentis a szovjet programban  
émmel tartás nyílik október 27-  
én Szegeden, október 28-  
án Debrecen, 29-én Mór-  
ban belorusz népi íparművészei  
között vagy az előadókól.  
Oktober 29-ét a szekszárdi  
a legjobb hírvésztől főtémé-  
kötésben ismerethetnek a  
A felsorolás közel sem teljes.  
A különböző városok, falvak  
közönségei otthonukban, köny-  
váraiban köny-... fotó és do-  
kumentációs kiállításokban ismer-  
tőleg rendezik Budapestben. Ze-  
neakadémia. A gálaesten szin-  
te valamennyi szovjet művés-  
művész fellép.

## Napirend

Mit tanulnak a táncos palán-  
lók? Például klasszikus balettel,  
emlékű művelődési előadás-  
okkal, magyar és idegen népd-  
táncokkal, színpadi játékok, akro-  
bátával, vívással, táncszínhá-  
val, fészt, zongorával, Azonkívül az  
általános iskolák majd a gimnázium  
közöke a művészközép tanter-  
vén.

Reggel nyolcvol már munkára  
kényszerítik a tanulókat. A  
buzgalommal teljes, jó a je-  
lölés, egy névvelük napirend-  
jé.  
Reggel nyolcvol már munkára  
kényszerítik a tanulókat. A  
buzgalommal teljes, jó a je-  
lölés, egy névvelük napirend-  
jé.  
Reggel nyolcvol már munkára  
kényszerítik a tanulókat. A  
buzgalommal teljes, jó a je-  
lölés, egy névvelük napirend-  
jé.

## Róna történe

Kétszáz és százötven évvel  
pöndöknek arról, hogy csak azok  
maradhassanak a pályán, akik-  
nek reményük lehet a szakmai  
bábolgásra. Így történt, hogy  
1928-ban, tavéve az intézet 121  
növendéke közül 16-ot, 1944/45-  
ben 20-at szakmai okból el-  
tárazták. A 20 év alatt ez az  
intézet 78 balettművészt adott az  
Operaháznak, 12-öt, a Fővárosi  
Operaszínháznak, 24-et a Pécsi  
Balettnél, 18-at a Szegedi Nem-  
zeti Színháznak.

Itt szerzett olvételvet többek  
között Orosz Adél, Szemrük Ve-  
re, Mengyér Jacqueline, Keszés  
Iliták, Székely Levente, Dózsa  
Imre, Csáfo Ferenc és a szá-  
rosok közül is kíméltek Róna  
Viktor.

Róna egyébként már tanára is  
az intézetnek. Előzőkétől, mint  
érez a tíz-tizenöt éves balett-  
művészek, amikor a sikernek és  
a művésztársak és a kivá-  
lasztottja monja neki: „Igy  
élni fiam, én is így etedtem.”  
„Olyan ez mint arany! Így tisz-  
jelöltet oktolt olyan marssal, aki  
eddig meggyert minden nagy-  
cát.”

És akkor a kemény munkával  
készték az életről, főbárvit-  
meg gyermekek. Ki gondná,  
hogy az úttörőkaputakulá-  
án egyen csapattólól volt mint  
Orosz Adél? Hogy számkúra Tel-  
án-émművészeket, magátólértel-  
mésű, versenyt, a főbárvit-  
pedig Hővágástól rendeznek?  
Lehető-e azelőt gyerekek, ha  
már a Szovjetunó elhívást.  
Odettet és Babutündért a hol-  
nap Spartacus, Mandarint és  
fő hercege kéri föl, hogy  
táncoljon már vele egy csúrdást,  
vagy esetleg egy csúrdást.  
E. N. E.

Kévkészlet:  
AZ GIMESZÉLO  
Giacinto Facetti, Olaszország



Hát így járta be útját a kis  
dundi rothorbanai fickó — a vá-  
logatottságtól éppen a közö-  
mlétség visszavonását — de még  
csak évekkel ekkor, hogy akár  
éppon, akár jeltőlőn népe-  
relt, nem állt költségek akádon-  
gát.



Sok-sok pályakezdő táncművész taníthatja: milyen kemény, kitartó küzdelem szükséges ahhoz, hogy valaki az első lépésektől eljusson az első főszerepig. Gyakran esztendőket telnek el, amíg ez a pillanat eléri. Így történt ez Pártay Lillával is. Karrierjében voltaképpen semmi rendhagyó nincs. Várt (ígaz, estéről estére kitartó, szorgalmas munkával) a nagy pillanatra. Hat évig várt, miután a baletintézetet is elvégezte és esztendőön át lelkiismeretesen dolgozott a tánckarban. Közben a főszerepről álmodott.

Három évet díjat nyert a várnai baletfesztiválon. A győztesek tiszteletére adott fogadáson kapta kézhez az NDK Kömische Oper-jének meghívását, hogy jöjjen Berlinbe. A próbátánc sikerült; három hónapot töltött ott. Közben eltáncolta a Hattyúk tava kettős főszerepét, Borisz Blacher Otello című baletjében a lírai Desdemona és a karakter Bianca szerepét. Mindez még az itthoni felfedezés előtt történt. Aztán titkon is befutott. Egymás után kapta a jelentős feladatokat a Spartacusban, a Hattyúk tavában, nemrégiben pedig a Csodálatos mandarinban. Pártay Lilla pályafutása egy a sok, mostanában indult táncosé közül. Még az elején tart, de máris követik a még fiatalabbak, akik az idén végeztek vagy csak jövőre kapnak diplomát az Állami Balet Intézetben.

**Nehéz napok**

Az ifjú táncművészek és — nevezük egyelőre így — táncosok számára három színtér adódik, hogy elkezdjék pályafutásukat. Az opera — az operett-színpadokon kívül, ahol nyitott kapuk várják a diplomás művészeket, az amatőr és a hivatásos népi táncgyűjtések is ezeknek nyújtanak lehetőséget, hogy kibontakoztassák tudásukat. De foglalkoztatnak táncosokat a lokálók és a revügyűjtések is.

Az Állami Operaházzal szemben, a Népközértesség útján talált otthonot hátrébb helyezte az Állami Balet Intézet. Alig két évtizede tehát, hogy Magyarországon államilag szervezett és dotált balettművészképzés folyik. Előtte az Operaház maga nevelte utánpótlását, de néhány magán-balettdiódó is kikerülhetett a fiatal táncosok. A képzés új formája örösi lehetőségeket tárt fel, eredménye máris mérhető: ezt a mostohán került művészetet elindította a fellendülés útján. Ugrászerűen megnőtt a balettrajongók tábora is, bár még jelentős azoknak a száma, akik nem értenek a táncművészethez, tehát elvezni sem tudják.

Ma megszerezte hat, kisebb-nagyobb balettgűjtést is foglalkoztató színház működik. A miskolci és a szegedi Nemzeti Színházban, valamint a debreceni Csokonai Színházban leginkább operák és az operettek táncos betétei irertteljűk. Országos — sőt a határon túl — hírnevet szerzett a Pécsi Balet, amelyek együttese a Balet Intézetből verbuválódt. Budapestben jelenléte a Póvárosi Operettintézet táncára, mindenekeftő azonban az Állami Operaház nemzetközi hírbálettgűjtése.

Amíg egy fiatal eljut odáig, hogy hivatásos, rangos színpadon szerepeljen, hihetetlen mennyiségű munka áll mögötte. (Hidas Hedvig, az Állami Balet Intézet igazgatója: „Mi már gyermekkorban



A CSODÁLATOS MANDARINBAN  
Megcsoport az érdeklődés

kezdjük a képzést. A felvételi korhatár fiúknál 10—14 év, a lányoknál 10—12. Valljuk, hogy a mozdulat, a zene és a tánc egysebére forrasztáshoz, szinte szerzett tulajdonsággá váláshoz sok-sok esztendő szükséges. S a gyermekkor fogékonysága éppen ezért elengedhetetlen.”)

A növekedék a kilencéves oktatás alatt értségi bizonyítványt is szerznek a diploma mellé. Hat éven át rendszeres szűrővizsgákon esnek át. Azt mondják, akik az utolsó három év művészképzésig eljutnak, azok már bátran sorompóba állhatnak a művészi desegséért vívott harcban. Egy nap munkarendje: reggel 8-tól déli 1 óráig szakmai oktatás az Intézetben; próba az opera- és az operett-színház színpadán; délután 2-től fél 6-ig iskolai oktatás. Este 7 órától színházi munka.

**Amíg valaki befut**

Évenként általában 12—14 diplomás táncművész tömegben az Intézetből, fele fiú, fele lány. Jóval kevesebben vannak, mint ahányra a balettszínpadokon szükség lenne, ezért az Intézet elsősorban csak a legnagyobb színházak táncművészt-utánpótlását vállalhatja. (Érdekes jelenség, hogy a balettpályá iránt is megcsoport az érdeklődés az elmúlt tíz évben. 1981-ben még 3700 jelentkező közül választották ki azt a 24-et, aki felvételt nyert; 1966-ban a jelentkezők száma 2000 volt, a következő évben 1700, 1969-ben pedig 1200.) Az állam nagy terhet vállal magára a táncművészt-utánpótlás kiképzésében. Egy-egy növekedék kilencszetendi nevelése mintegy százszor forintba kerül.

**Pályakezdés**

**Tánc, diplomával**

*Kilenc év az indítástól számítva  
Az eltáncolt első főszerep*

A balet-táncos pályafutása alig hasonlítható össze a rokművészetével. A hatalmas fejlődés elérésére viszonylag még mindig kevés a baletteljárásosok száma (hátrézt mindig a közönség igényeivel alkifilák); stabilak a szereposztások is, tehát nem könnyű „betörni”. A fiatal, pályakezdő balettművészeknek alkalmazkodnia kell az együttes felfogásához, stílusához, fel kell nőnie a feladathoz. Azt bizonyítják a tapasztalatok, hogy legalább 3—4 év szükséges ahhoz, hogy egy fiatal balettművész beérkezék. Ezzel szemben az is tény, hogy a magyar balettszínpadokon a kirobánó tehetségek számára az idő lerövidült, sokkal hamarabb jutnak el az első főszerep.

A Balet Intézet falai közül két évértel alatt sok európai, sőt világhírű táncos került ki. Közülük is kiemelkedik Gross Adél, Kékési Mária, Szumrák Vera, Bóna Viktor, Sípei Levente, Dózsa Imre. De a két-három évet diplomázottak közül is többen kerültek már az élvonalba. Pártay Lillán kívül a közönség megismerhette már Csarnóy Katalint, aki a Fából faragott királyfi tündéret táncója, a fiúk közül pedig Németh Sándort, aki Bartók baletteljének királyfi szerepében mutatkozott be nagy sikerrel. S a legfiatalabbak közül Pongor Lidokét, aki ugyan még növekedék, de az idén már érmet nyert a rangos várnai balettfesztiválon.

Összehasonlíthatatlanul könnyebb tehát egy balettművészt indúlás manapság, mint például két-három évtizeddel ezelőtt. Továbbra is gondot okoz azonban az igen alacsony kezdő fizetés. Ez különösen szembetűnő, ha figyelembe vesszük, hogy milyen gondos és nehéz felkészülést igényel a pálya.

A tömeges táncos: a népi tánc. Magyarországon mintegy 100 kisebb-nagyobb amatőr tánc csoportban és együttesben több mint 30 000 műkedvelő táncol. A négy hivatásos együttesben 150—200 aktív táncos dolgozik.

Az Állami Népi Együttes, a Néphadsereg Művésze együttese, a Budapesti Állami Népi Együttes és a Duna Művésze együttes tömöríti a hivatásos, kezdő népi táncosokat. A kérdés szinte magától adódik: honnan kerülnek az új szakképzett táncosok a népi együttesekbe? Jelenleg nincs szervezett népi táncosképzés, így igen súlyos körülmények között dolgoznak ezek az együttesek. Új tagok az amatőr együttesekből alig-alig jelentkeznek. (1949 és 1951 között az amatőr tánc csoportok gomba módra szaporodtak, ma számuk viszont egyre csökken. Akkoriban csábító ajánlatnak tartotta minden műkedvelő népi táncos, ha a profik közé invitálták. Az induló kereset is elérte, sőt gyakran meg is haladta azt az összeget, amit más pályákon kaphattak volna. Sokat utazhattak stb. Ezzel szemben

van napjainkban? Más pályákon emelkedtek a fizetések, a népi együttesekben viszont alig. Az átlagkereset 1500—1700 forint között mozog. Pedig közben a fizikai igénybevétel, a fellépések száma növekedett. Mi csábítsa tehát a műkedvelőket az átnyergelésre? Az utazás aligha, hiszen az amatőr együttesek ma már szinte gyakraiban járnak külföldön, mint a hivatásosok. Emellett az amatőrök biztonságpadot választott hivatásuk is erősít.)

**Akik többet keresnek**

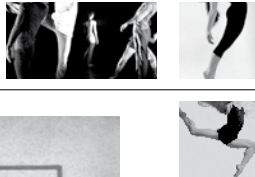
Ezért is jöttek létre az utánpótlás-egyettesek. Az Állami Népi Együttes például már, évek óta önálló stúdiójában neveli az új táncosokat. Pédájját több szakaszvezető amatőr táncgyűjtés is követi. A pálya rendkívül nagy hivatásérzetű és akaratot igényel. Egy-két év telik el, amíg megszerezik a képzettséget és csak ezután léphetnek színpadra. Addig csak hivatászeretéből táncolnak, fizetést nem látnak érte. Vonzó kap közülük tehetséges, azonban kap képzettségének megfelelő feladatot. S a balettszínpadoknál jóval rövidebb ideig tart a várakozás, amek valaki szőlista feladathoz jut. Legmehezebb megfelelő női táncosutánpótlást találni. A probléma végleges megoldását csak az Állami Balet Intézet mellett működő középiskolai táncművészképző iskola jelentheti majd.

Legvégül a táncosok harmadik „felvevőhelyéről” — a revükről, az éjszakai lokálokról, a vendéglátóipari táncos-munkahelyekről. Nemrég zajlott a bártáncosok szűrvizsgálja. Akik jelen voltak, elkészítő képet kaptak. A táncosok közül mindössze 10-en, 12-en mutattak olyan tudást, ami alapkövetelményként egyáltalán elfogadható. A zöm — egyszerűen fizetéstelen. Ez az „utánpótlás” mindenekeftő a magán- vagy a munkaközösségi balettszínházokból kerül ki. Ezekben az iskolákban amatőr szinten oktatják a táncot.

Vizsont kerestük többszöröse a diplomás táncosoknak, vagy azoknak, akik a népi táncgyűjtésekben dolgoznak. Nem meglepő tehát, ha közülük is akadnak néhányan, akik a pénz vonzásitörébe kerülve, feladják művészi hivatásukat és — a vendéglátóipar örémére — ök is jelentkeznek a munkahelyeken.

Tánc, diplomával — nem kis dolog. Aki majdnem egy évtizedet munkával ezt élri, minden dicserélet, megbecsülést megérdemel.

REGÖS ISTVÁN



# MUHELY

DEMETER IMRE:

## Táncköltő az igazgatói szobájában

Nem ül az íróasztalánál. Az még üres. Aláíratlan levelek sorakoznak rajta. Az Állami Balett Intézet új igazgatója, Kun Zsuzsa, könnyű pulóverben, fekete nadrágban, pontosan olyan, mint odaát, a balett-teremben, vagy a színesbűfében, gyakorlati előtt vagy próba után. Amint belepek az igazgatói szobába, s meglátom a primabalerinát, arra gondolok: bizonyára nem Kun Zsuzsa az első költő igazgatói székben? *Hajza* a Nemzetiben, *Heltai* a könyvkiadónál, *Tolnay Klári* a Vigaszínházban — jut eszembe. Bizonyára voltak mások is; miért ne lehetne költő — igazgató is egyben?

Táncosnő, s nem költő — hallom az ellenvetést. Dehogynem! Költő is. Vagy talán nem a mozdulatok, az átélés költője Kun Zsuzsa, ha Giselle-t, Júliát, a *Hattyút* táncolja? Róla először mindig a líra jut eszükbe kivált azoknak, akik a táncot nem egyszerűen nagy ugrások és kis lépések matematikai képletének tartják, hanem a színpad egyfajta kifejezési formájának. Tehát művészetnek. Tehát költészetnek.

### Turné után

Mégsé furcsa, hogy a mozdulatok lírikusa hamarosan hivatalos leveleket ír alá, mint igazgató. Ha nem is megszokott szituáció, mégis természetes. Mozdulataiban ugyan még a *Spartacus* fenségesen emberi lányalakját érzem, meg a kecsesen, nemesen, lányosan lépdelő *Hattyút*. Ő is e színpadi alakokat idézi, amikor a dohányzóasztal mellett ülünk s legutóbbi külföldi turnéjáról beszélgetünk.

— Négy hétig voltam Sidneyben, ahol a *Paszitvál Ballet Company* előadásán léptem fel, Nagy Istánnak, az *American Ballet Theatre* vezető szolótáncosának partnereként. Tizen-

három estén táncoltam a *Giselle*-t, illetve a *Hattyúk* tava második felvonását és *Rachmaninov* Tavasi áradását. Az ilyen turnék megedzik az embert. *Hoi táncolok én itthon egy hónap alatt tizenháromszor? Kiváncsi voltam, bírom-e. Hát birtam. S nagyszerű élmény volt.*

Mutatja a kritikákat. A *sidney-i* lapok rajongó cikkeket közöltek az előadásokról, melyeken Kun Zsuzsa világhírű táncosok között szerepelt. „Csodálatos *Giselle*” — ez az egyöntetű megállapítás; a kritikák árult szakzszerűséggel írnak Kun Zsuzsa megrendítően lírai mozgásáról, kezének különlegesen szép játékáról, táncalkításának tiszta szépségéről.

— Négy nappal hazaérkezésem után már *Flaviát* táncoltam a *Spartacus*-ban — két próbával. Tudja, ha sokat van az ember színpadon, leveletöki a skrupulusait. Rémes annak a táncosnőnek az élete, aki egy héten négy *Hattyút* táncol el, s rémes annak is, aki egy évben csak egyszer táncolhatja el. *Moizgni, szüntelenül alkotni kell, hogy ne szikkadjon ki, ne szürküljön el a művész. Én valahogy ennyi évi munka után — sohasem leszek magabiztos; igaz, nem is akarok ilyen lenni. Én mindig a biztonság monotonóságát akarom elkerülni — mindig, minden szerepet újra élni. A táncos olyan, hogy mire a színpadra bemegy, már szakad róla a víz. Alighanem színházban a közönség körében nem is tudják pontosan, mit jelent ez. Egy évben hat-nyolc repertoár-szerepem van, havonta három-négy ízben táncolok, mégis: egész életemet a balett-teremben töltöm. A *Sylvia*-t a próbák heteiben naponta előadom, ha nem is lépek színpadra. Ezt a szerepet különben a múlt évad végén mindössze négyszer táncoltam előadásban; úgy tudom, a legközelebbi hetekben nem is*

játszák. *Persze* a balettkar mindig jobban van „*leterhelve*”, mint a szolótáncosok. Az ő munkájuk tehát még nehezebb.

Cseng a telefon. Kissé szomorúan veszi fel a kagylót. Kézmozdulatában ez bujkal: még úgyse tudok felélni, csak készül bennem az igazgató.

### A táncosnő új szerepe

Nem az igazgatói, hanem a színpadi szerep. Most erről beszél.

— Dán művészek jönnek hamarosan. A dán balett nagyszerű. Többször láttam őket. Három koppenhágai balettmester tanít be egy háromrészes balett-estét. Az első ezek közül a *Silfid* című — egy *pre-Giselle*, minden romantikus balett elője. Ábszolút nait, csupa óstromantika, történet meg emlékeztet is a *Giselle*-re, Francia koreográfia, a múlt században Párizsban mutatták be, s furcsamód nem *Franciországbán*, hanem a dán balettművészetben maradt meg, mint hagyomány. Én táncolom e kétfelvonásos baletti címszerepét, a *Silfidet*. E romantikus figurában a régi kort, annak légkörét szeretném ábrázolni. Ezt a baletthagyományt a saját félműltja követi a másor végén: *Czerny* zenéjére *Harald Lander* Etűdök című kompozíciója a 30-as évekből, fel emeli balett-terem hangulatát, de nem ironikus, mint a *Sylvia*-ban. A kettő között pedig *Ineseco Lecke* című játéka, egy táncosnőre és balettmesterre írva. Kiváncsian várom a dán vendégeket, gondolom, izgalmas előadás lesz majd, s természetesen a *Silfid*, az én szerepem foglalkoztat leginkább. Ez megint afféle gyereklány szerep lesz. Úgy látszik, minél jobban rohan az idő, annál gyorsabban fiatalodnak a szerepeim. Tizenhét éves koromban *Zarémát* táncoltam, asszony szerep ez. Aztán jöttek az ifjú lányok, sorozatban. Most megint asszonyfigurákra vágyom. Olyanra, mint *Eck Imréné* a *Bartók*-zenére készített koreográfiájában (*Zene* híros-, ütőhangszerekre és cselesztára) a nő; meg *Flavia* — asszony ő, nem gyereklány: életem egyik nagy, felemelő táncélménye. A rosszul örzött lány előadásán arra kellett felelnem: tudok-e komédiázni? Ne csak romantikus, vagy lírai-dramái legyek — ezeket a jelzőket szokták leírni rólam. Olyan sok szín van a világban. A táncban is! *Boldog* vagyok, hogy kipróbálhattam magam, mint vigjátéki színésznő — a *Sylvia* *Seregi László* alkotta új változatát ezért szeretem. Nevetetni jó. S különben is: az, hogy igazgató lettem, táncosnő álmaimat nem gyengíti.

### Az igazgatónő

S máris elérkeztünk az újdonsághoz; már az Állami Balett Intézet igazgatója beszél. De még mindig nem ül oda az íróasztalához.

— Figyelek és tanulok. Még sohasem voltam igazgató, de mindig tánc-

Az igazgatói irodában (Domonkos Sándor felv.)





Próbatermi hangulat a Sylvia című balett színpadán. A címszereplő: Kun Zsuzsa (Féner Tamás felvétele)

közéleti ember is voltam, nemcsak táncosnő. Különböző fórumokon — gyakorlat és előadás között segítettem közöggé tenni a balettművészetet. Több kiváló mesterrel dolgoztam együtt, mint Nádasi Ferenc, Harangozó Gyula, s a nagyszerű szorjót meg nyugati mesterek — sokat tanultam tőlük. De én mindig — abban az igazgatói székben is — tanítóny maradtok. Mindig az egész érdekelt. Az együttes a fontos, az előadás. S a másik oldalra, az Operaházba mégiscsak innét kerülnek ki a táncosok... Becsületesen megvallom, hogy még nem tudom elmondani, mit csinálhatok itt, ebben a szobában. Először meg kell tanulnom az iskola életét — ebből a székéből. Megtanulni a gyerekeket, a pedagógusokat, a munkájukat. Most az órákra járok. Hetenként két osztályt akarok meglátogatni, hogy ne csak a vizsgát lássam, hanem a fejlődést is. Én végére minden gyereket név szerint ismernem kell, ki hogyan dolgozott. Tudom a magyar balett gyengéit és erőseit. Erősek vagyunk expresszivitásban, dinamikában, szép a kézmunka, a legítő stílus. De nem vagyunk

elég precízek. Gyorsan tudunk új stílusokat átvenni, ám a technikánk még elmarad a világszínvonaltól, ami a gyors, apró lépéseket illeti. De most, ezen a poszton, még csak tájékozodom. Remélem, egy év múlva már lesznek elképzeléseim. S hogy ezt mondom, az nem valamiféle ostromkodás, de a tisztelt kifejezése a munka iránt, amelyel eddig a pedagógusok az iskola terheit a vállukon hordozták. Amióta igazgató vagyok, különben valószínűs hangszágyulladásom van, olyan sokat kell beszélnem...

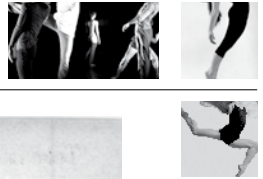
### Cseresnyés kert

Körülnéz az igazgatói szobában. Tekintete emlékező. Szinte az első igazgatói órákban vajon mire emlékezhetik?

— Négyéves korom óta vagyok balettnéző. Kis bérli, operastúdiós növendék. Akkor még nem volt Intézet. Én mégis itt, ebben az épületben tanultam: itt lakott Nádasi Ferenc, s ezen a helyen volt a magániskolája. Ide hozta nekem mindig az ebédet az

anyám, Rákospalotáról. Ott lakunk most is, anyám ott született. Kertes, kis családi ház. Szeretem a rózsáskertetet, a verandát, a kis szőlőt. Ez az én Cseresnyés kertem. Lehet, hogy ott is új telep épül s a házat lebontják. Akkor bedeszkázzák, mint a Cseresnyés kertben. Ez a ház: a menedék. Az életem egy része. Talán korszerűtlen vagyok? Nem igaz. De nekünk táncosoknak nem volt gyerekkorunk. Rögön dolgozni kezdtünk. Ezt a sohasem volt gyerekkort akarjuk később is pótolni. Én például négyéves korom óta hordozok magammal egy régen megkopott, töröttorrú kabalababát. Viszem magammal külföldre is, szállodákba, szülőkhöz, s vele az otthonomat és az összes eddig eltáncolt előadást. Dehát dímk és hagyományok nélkül csak korszerűtlenség lehetséges. Sz ember őrizze meg az emlékeit.

Az igazgatói szobában a beszélgetés véget ér. Kun Zsuzsa átmegy a másik oldalra, ott szemben is van egy otthona: az Operaház. Ahol mindennap gyakorol a balett-teremben, s ahol továbbra is táncol majd a színpadon.



**I**smertős kép: három-négy esztendő aprósággal beállít és édesanyja a legközelebbi balettdudába, s boldogságtól ragyog, amikor a kicsikét felveszik a tanfolyamra. Még ismerősebb: esztendőök műlva a családi fotóalbumban a kis szőke fiú vagy lány — emlékeztetés „felépítési-nek” dokumentumai, és a vendégek természetesen nem győzik dicsegni a gyermek bóját. Ezer mama közül ekkor már 900-nál is több felsóhajt: „Ez azt a tehetőseget nem vették fel a Balett Intézetbe...”

**Az utánpótlás**

Esztendőről esztendőre csökken az Operaház tőzsomzedságában működő Állami Balett Intézetbe pályázó gyerekek — és szülői! — száma. Egy évtizede még három-ezren is ott toporogtak a felvételizők sorában, most már évente 400–500-an „csupán”. Ennyiből választhatnak, ám az Intézet tanáraí így sem panaszokdnak: ebből a 400-ból ugyanis könnyebb kiválasztani azt a negyvenet, akit az első évfolyamra felvehetnek.

Akik „reménytelenek”, általában megfélembbtek is. Az, hogy a felvétel előtt tanulnak-e balettet, vagy sem, természetesen nem mindegy. Általában az intézet mesterei jobban örülnék, ha a nulláról indulhatnának a növendékek, mintsem, ha hozzá nem értő álmesterek kezében „alapoztak” tanítványaik. Így aztán nagyjából minden tizedik pályára íránt áhított kislány vagy kisfiú kerülhet az Állami Balett Intézet növendékei-nek sorába, tíz esztendőse korában. (Kilenc évig tartó megfeszítet munka után ebből a 40 fiatalból átlagosan 10–14-en kapják meg a balettművészi diplomát).

A Népoktatásúg útján, Ady Endre valamikori kedveli kívánháza, a Három hollóban most 200 leendő baletár és baletárna ké-szül a világot jelenlé deszák meghódítására. Mégpedig reggel 8-tól, ugyanúgy, és mégsem úgy, mint a többi magyar diák. (8–11-ig szakmai órákra, kezdők a napot; 11-től 1-ig az Operaházban próbálnak. Egyórás ebédszín és délután — igen, mindig csak délután — 2-től 6-ig akár általános iskolás, akár gimnazista, a szoká-sos, minden diák számára előírt iskolai tananyaggal foglalkoznak. Ekkor azonban még nem feltétle-nül ér véget a nap: este az Ope-raházban, vagy az Erkel Színház-ban, szükség szerint már a való-ságos előadásokban is részt kell venniök.)

A 130 esztendő műlva vissza-tekintő magyar balettművészet történetében viszonylag rövid pe-riódus az Állami Balett Intézet alig több mint 20 esztendőse léte-zése. Az 1950 édesen létesített in-tézet munkáját időközben a tánc-művészei élet változásai jelentő-sen befolyásolták. Az ötvenes évek elején az első szomsz. „felve-vő piac” még az Állami Operaház volt, ahová jól képzett, a klasszikus táncra felkészített növendékeket kellett továbbítani, olyanokat, akik a színházban a szükséges ka-riaktánc, népművészet, és történelmi társastánc területén egyaránt ma-gas művészi igényvel voltak kép-zettek.

A hatvanas évek elejétől az utánpótlással kapcsolatos igények is megváltoztak. Kiemelkedő fel-adattá vált a Pécsi Nemzeti Színház balettagyűjtésének szisztema-tikus kiépítése, amely működése során hangsúlyozottan modernebb munkára vállalkozott. Új rende-lőként” jelentkeztek a hivatásos néptáncgyűjtésiek is: törekvésük

váltak, és ezzel összhangban igényeik is a táncosok íránt, vagyis balettelben alaposabban felke-szített, stílusirány pedig sokrétűben képzett táncosokat vártak. Ennek elnyitására 1971-ben négyéves néptáncelagozatot indítottak, ahol a hivatásos néptáncgyűjtésnek számára képeznek táncművészeket.

A szakemberek véleménye szer-int az igényekhez képest ez min-denképpen kevés. S amikor ezt mondják, arra is gondolnak, hogy a színpadi táncosképzés még mes-sem kezdődött, holott az igények régi keletiek. Nemcsak a Főváro-si Operettszínház, a fővárosi és vidéki színházak társulatán nél-

**Balett**

**Minden tizedik**

Közelebb a színházhoz

Helyünk a táncművészetben



JELENET A CSIPKEROSZKA CIMŰ BALETTBŰL

„Kevés kivételtől eltekintve az a jó tanár, aki jó táncos is volt”

külözök a jól képzett táncosokat — gondoljunk csak a musical mű-faj térhódítására —, hanem a szórakoztató ipar is. Úgy tervezik tehát a Balett Intézetben, hogy két esztendő műlva megindítják a színpadtáncos-képzést is, amely szintén négy évig tart majd. Esztendőként az egyikre is, a másik-ra is 20–20 növendék vesznek fel.

**Távozás Budára**

Hamarosan tehát kinövi régi otthonát az Állami Balett Intézet. A korszerűtlen körülmények kö-zött működő intézmény a tervek szerint a jövőben el is költözik: Budán, a Pusztaszeri úton épül fel az új Állami Balett Intézet. Az új épület adta lehetőségek jobb kihasználására felkészülnek, így például terveik vették a pedagógus-utánpótlás érdekében a táncpedagógus-képzés megindítá-sát is.

Eppen egy esztendőre új igaz-gató került az Intézet élére: Kun Zsuzsa személyében, az Operaház nemzetközileg is jól ismert Kos-uth-díjas szolótáncosa minden bizonnyal az ország nemcsak egyik legfiatalabb direktora, hanem a legtovábbérettöbök közül való. Husz-onegy esztendőse szolótáncosi praxisa nem maradtat nyomtala-nul a magyar balettképzésben. Az elmúlt esztendőben máris válto-zott az élet az Intézet munkájá-ban: kétszer egy héten máris dupla baltóra van. Átcsoportosi-tottak néhány tanítványt is. Csök-kenettkék a történelmi társastán-cok, hét évről hat évre csökken-tették a balett-lagoztatás a nép-táncórákat. (Kun Zsuzsa: „Köze-lebb akarjuk igazítani az iskolát a színházhoz, a mindenkori színházhoz — az Operaházhoz épűgy,

mint a Pécsi Baletthez. Operett-höz — és a jövőben léteendő balettagyűjtészekhez. A gyerekek-nek konkrétanban tanítunk reper-tó darabokat is.”) Megváltoztai-ják a végzősök mindenkori kon-certvizsgáját, amelyet esztendőről esztendőre az Operaházban tartan-ak a mindenkori IX. évfolyamosok táncórák a fűszerepeket, akár önálló balettelben, akár balett-részletben. Előfordulhat azonban, hogy egy VII. évfolyamos jobb, akkor a jövőben ő táncolja a fő-szerpeket, és a végzős szolista ki-sebb feladatot kap, vagy a karban táncol. Ezzel emelni kívánják a koncertek művészi színvonalát, a növendékek is világosabban és igazságosabban érzik képességeik határát. (Kun Zsuzsa: „Énn Éva mesternő —, aki az Operaházban hosszú éveik kiűnő szolista volt — úgy hiszem, biztosíték a „kise-rléti vizsga” megvalósításához.”)

Az Intézet testületé nem önelé-gedett. Meggyőződésük, hogy az oktatás még eléggé vegyes színvonal az igényekhez képest. (Kun Zsuzsa: „Kevés kivételtől eltekint-ve, az a jó tanár, aki jó táncos is volt.”) Paradox helyzet: az igaz-gatónőnek tehát azt kellene ki-vánnia, hogy minél előbb „oregd-jenek” ki a jó táncosok, hajgják ott a színpadot, és így biztos ke-zekben lehessen az utánpótlás. Ezt természetesen nem kívánja, hiszen sokan tudnak egyeztetni a két hivatást. De reméli, hogy az Operaház még aktív táncosai — közöttük Nádas mester világhírű növendékei — hatalmas és egy-re-lore felbecsülhetetlen tartalékok jelentenek majd az intézet mű-vészetpedagógiájában.

Az Intézet munkáját, eredmé-nyeit — főként az új feladatokat — a pedagógus-művészek a továb-biakban az egyetemes fejlődéssel összefüggésben, a nemzetközi tendenciák tükrében is szemügyre

kívánják venni, elsősorban a kül-zelműlt és a jelen tapasztalataiból kiindulva. Ezek a tapasztalatok ár-ról tanúskodnak, hogy a nagyvil-ági táncművészetében, főként a következő irányzatok érvényesül-nek: a klasszikus tánc, a balett a reneszánsztól éli. Egyre szélesebb körben terjed, és mint technikai kultúra egyre fejlettebb, virtuóz-zabb jellegűvé válik.

**Nyitott szemmel**

Eközben a kialakult iskolák — elsősorban a szovjet, az angol-szász, a franciák és a dán — fo-lyamatosan kölcsönöznek a legné-gyemással, egymás jó tulajdonsá-gait „felszívják”, magukba ötvö-zik. Mindez együtt jár a múlt-századi romantikus balettművek ápolásával és a neoklasszikus tendenciák folyamatos népszerűsít-gével. Az amerikai modern dance szerete a világon — de fő-léni Nyugat-Európában — erőtel-jesen fejlőd: szerves és korszerű részét alkotja a táncművészetnek. Növésznek a nemzetközivé való dzsessztánc szerepe a világ tánc-művészetében — önálló ágazatként és a jogsal dívatba jött musical-comedy szerves részeként egy-aránt. Erősödik a különböző ka-riktérű és fejlettségű népi-nemzeti táncultúrák ágyazóvíván aka-dálytalan, világszerte áramlás és önálló színpadi kibontakozása.

Hol tart mindebben a magyar táncművészet, mit és mennyit kíván, illetve tud vállalni a ráeső részből az Állami Balett Intézet? A magyar klasszikus és nemzeti táncművészet és táncpedagógia — ahogy ezt a tanügytestület és szó-listák külföldi vendégszereplése és hozzávaló érkezés külföldi szak-ember véleménye is bizonyítja, számottevő helyet foglal el a vil-ági táncultúrában. A szakem-berek azonban tudják: a táncmű-vészei egyetemes fejlődésének tempója minden ágazatban, ko-reográfiaiában, az előadásművészet-ben és a pedagógiában — felgyor-sult. Meg kell tehát vizsgálni, hogy lépést tart-e ezzel a fel-györvással. Az utóbbi években az tapasztalható, hogy az elért eredmények megőrzése mellett a klasszikus balett technikai-stiláris eredményeiből, a modern tánc és dzsessztánc tradíciójából és újabb vívmányaiából az eddigéni sokkal többet és sokkal gyorsabban kel-ne elcsajátítaniok a magyar mű-vészeknek, ha az elért helyüket a következő években is meg kíván-ják tartani. (Kun Zsuzsa: „A ma-gyar balett nemzetközi híre, edd-igi eredményei közelebbek, hogy nyitott szemmel járjunk.”)

**SZÓKE SANDOR**











Haller Dorisz

## A táncról írásban

A magyar táncművészeti folyóiratok kialakulásának előzménye és bemutatása

### A Magyar Táncszövetség megalakulása és a Táncoló Nép

A második világháborút követően erős szovjetizálódás következett be az országban. A kulturális életet és intézményrendszert a szovjet minta határozta meg, a művészet pártirányítással működött, az alkotói szabadság leminimalizálódott. A mozdulatművészet helyett főként a klasszikus balettra, a társastáncokra és a néptáncra került a hangsúly.

1948-ban Ortutayné Kemény Zsuzsa bejelentette a Magyar Táncszövetség megalakulását. Célja a táncművészettel foglalkozó csoportok és tehetségek támogatása volt, „(...) megteremteni egy olyan táncművelés alapját, mely magasrendű, művészi és egységes.”<sup>1</sup> A szövetség munkájába bekapcsolódott a Néptudományi Intézet is Györfly György igazgatásával, mely a magyar nép táncainak kutatásával foglalkozott. A kutatásokban többek között Ortutay is részt vett a később létrehozott Magyar Tánc Munkaközösség vezetőjeként, ennek tagjai indították a magyar néptánc tudományos gyűjtését filmfelvevőgéppel.

A hazai táncéletről szóló hírek, beszámolók, kritikák közlésének céljából új táncművészeti lapot adott ki a szövetség 1949 áprilisában. A *Táncoló Nép* havonta megjelenő, A/4 méretű képes lap volt, melynek összesen nyolc kiadványa jelent meg, néha összevont számokkal. Jelentősége rövid élete ellenére nagy volt, ebben a lapban közölték többek között a Táncművészeti Iskola megalapítását is. A folyóirat 1950-ben a szövetséggel együtt megszűnt. A Táncszövetség később, 1954-ben újjászerveződött és Magyar Táncművészek Szövetségéként folytatta működését.

Pór Anna (1913–2009) táncművész, művészeti szakíró a *Táncoló Nép* főszerkesztője volt. Párizsi tartózkodása alatt magyar nyelvű lapokat is szerkesztett, majd 1946 után a Vasas Együttes tánckarvezetőjeként és a Táncszövetség főtáncosaként működött. A magyar néptáncmozgalom kiemelkedő alakja 1950-1959 között a Népművészeti Intézet táncosztályának vezetője volt. 1960-tól a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársaként színháztörténeti kutatásokat végzett, valamint az ötvenes évektől haláláig írt különböző színház- és tánc történeti tanulmányokat, kritikákat a *Táncművészet* (kezdetben szerkesztője), *Tánc tudományi Tanulmányok* és *Színház* c. folyóiratokba.<sup>2</sup>

### A Táncművészet folyóirat első korszaka

1950-ben megnyílt az Állami Balett Intézet (ÁBI) az Operaház balettiskolája és az 1949-ben alapított Táncművészeti Iskola összevonásával. Igazgatója, Lőrinc György folytatta a szovjet mintájú képzést Agrippina Vaganova rendszerét alapul véve, mely napjainkban is meghatározó

<sup>1</sup> Gyöngyösi, 1948. 134.

<sup>2</sup> Székely, 1994.



metodika a hazai klasszikus balett képzésben. 1951-ben a táncművészet ügyei Révai József kezébe kerültek, aki elsősorban a népművelést és a szovjet művészet magasztalását tűzte ki alapul. Ebben a szellemben jöhetett létre az új művészeti folyóirat, a *Táncművészet*.

A *Táncművészet* első kiadványa 1951 szeptemberében látott napvilágot. Ennek bevezetése élénk tárja, hogy az újonnan induló lap célja a szocialista kultúra építése, valamint egy olyan lap létrehozása, mely fóruma lehet a magyar táncéletnek, és amely minden táncművészt építő emberhez szól, legyen az táncművész, pedagógus vagy koreográfus.<sup>3</sup> Kiadója az állami Lapkiadó Vállalat, főszerkesztője pedig Ortutay Zsuzsa volt. A szerkesztőbizottság első tagjai Bán Hédi, Harangozó Gyula, Kálmán Etelka, Kenessey Jenő, Kovács Klára, László-Bencsik Sándor, Losonczy Ágnes, Molnár István, Pór Anna, Rábai Miklós, Roboz Ágnes, Szalay Karola, Vashegyi Ernő és Vitányi Iván voltak. 1952-ben a csoport Merényi Zsuzsával bővült, azonban az állandó szerkesztőségen kívül olyan szakmabeliek írásait is publikálta a lap, mint például Szentpál Olga, Nádas Ferenc, Lőrinc György, Pesovár Ernő, Fülöp Viktor, Körtvélyes Géza, Kun Zsuzsa vagy az orosz Igor Mojszejev.

Az 1300-1800 példányszám között mozgó, B/5 méretű újság nekik köszönhetően változatos és széleskörű tartalommal rendelkezett. Belföld és külföld táncéletéről, tánctudományról, tanítási módszerekről, kritikákról, tájékoztatókról, de még Sztálin és Rákosi Mátyás születésnapra is a klasszikus balett és a néptánc maradt.

1953-ban Sztálin halála után, Révai József helyét a kommunista Darvas József vette át a Népművelési Minisztériumban. 1955-ben a *Táncművészet* az 1954 decemberében újjáalakult Magyar Táncművészek Szövetségének folyóirataként jelent meg új külsővel. A szövetség elnökének Nádas Ferencet választották, Ortutay Zsuzsa pedig továbbra is a lap főszerkesztője maradt. A szerkesztőbizottság tagjait immár Eck Imre, Keresztes Imre, Körtvélyes Géza, Martin György, Nádas Ferenc, Sik Ferenc és Vojnich Iván alkották. Az utolsó kiadvány ezzel a szerkesztőséggel 1956 szeptemberében jelent meg, majd az októberi forradalom után megszűnt.

Ortutayné Kemény Zsuzsa (1913–1982) kezdetben Szentpál Olga iskolájában tanult mozdulatművészetet, ahol később tanított is. Miután házasságot kötött a néprajzkutató és művelődéspolitikus Ortutay Gyulával, abbahagyta előadói és pedagógusi működését. Alapítótagja volt az 1948-ban induló Táncszövetségnek, majd a Népművelési Minisztériumban dolgozott. Szakíróként a *Táncművészet* első korszakának (1951-1956) mindvégig felelős szerkesztője, nyugdíjba vonulásáig a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének munkatársa volt.<sup>4</sup>

## A művészeti sajtó élete a forradalom után

Az 1956 októberében kitört forradalom és szabadságharc a szovjet politika dicsőítése ellen lépett fel. A felkelést leverték, az ország vezetése pedig a magyar kommunista Kádár János kezébe került egészen a rendszerváltásig. Ez időszak alatt a művészeti sajtó az államnak köszönhetően még kevesebb szabadsággal rendelkezett, azonban a különböző tánctudományi kutatásoknak köszönhetően sikerült több ma is jelentős, elsősorban tudományos periodika létrejötte. Ezeknek előzménye a Táncművészek Szövetségének forradalom előtt kiadott, egyszeri *Táncművészeti Értesítője*, melyet Vályi Rózi szerkesztett. A kiadvány nem csak a tánc történeti és táncelméleti kérdések, hanem az akkori problémák megválaszolását is feladatának tekintette.<sup>5</sup>

<sup>3</sup> Ortutay, 1951.

<sup>4</sup> Kenyeres, 1967–1994.

<sup>5</sup> Vályi, 1956.



Vályi Rózsi (1907-2003) művészeti és táncművész, az Állami Balett Intézet alapítótanárai közé tartozott, majd a hazai színpadi tánc kutatásában vált kiemelkedővé. *Vályi* publikációi közül – a folyóiratokban megjelent írásai mellett (pl. *Táncművészet*) – legmeghatározóbbak a *Balettek könyve* (1959, 1980), *A táncművészet története* (1969) és a *Balettek könyve* (1980) című művei. Jelenleg a Magyar Táncművészeti Egyetem könyvtára, a Vályi Rózsi Könyvtár viseli nevét (online: [www.mte.eu/konyvtar/](http://www.mte.eu/konyvtar/)).

## Táncstudományi Tanulmányok

Az '56-os *Értesítő* szellemében a Magyar Táncművészek Szövetségének Tudományos Bizottsága új évkönyvet adott ki *Táncstudományi Tanulmányok* néven. Az első 1958-ban megjelent kötet szerkesztője Morvay Péter, a szerkesztőbizottság tagjai Kaposi Edit, Körtvélyes Géza, Lugossy Emma, Pesovár Ernő és Vitányi Iván voltak. Ezt követően 1959-1970 között két évente adták ki, majd az 1975-ös szólókötet után újra két évente jelent meg 1976-tól 2003-ig. Kiadása 1997-től a tudományos tagozatból alakult Magyar Táncstudományi Társaság kezébe került.

Szerkesztői később – kronológiai sorrendben – Dienes Gedeon, Maác László, Kaposi Edit, Pesovár Ernő, Béres András, Szentpál Mária, Fuchs Lívia, Major Rita, Szűdy Eszter és Kővágó Zsuzsa voltak. A szerkesztőbizottság tovább bővült többek között Martin Györggyel, Pethes Ivánnal, Pesovár Ferencsel és Szentpál Olgával. Egy-egy tanulmány szerzője volt például Dienes Valéria és Merényi Zsuzsa is.

A *Táncstudományi Tanulmányok* volt az első olyan periodika, melyben idegen nyelvű összefoglaló jelent meg a tanulmányok végén. A kezdetben francia nyelvű leírást felváltotta az orosz és az angol, majd végül azt is megszüntették. Az évkönyv terjedelme 130–330 oldal között mozgott kötetről függően, mérete pedig 1970-ig A/5, 1977-ig B/5, majd ezután újra A/5 volt egészen a lap 2003-as megszűnéséig. A szerkesztőbizottság 2019-ben közölt felhívása alapján, a folyóirat előreláthatólag 2020 novemberében újraindul.<sup>6</sup>

A periodika eddig több mint negyven éves működésében számos szerkesztő részt vett. Közülük hármat emelek ki ebben az alfejezetben. A alábbiakban azokról a szerkesztőkről olvashatunk, akikhez a legtöbb megjelent kötet fűződik.

Dienes Gedeon (1914–2005) táncművésznek nyolc kötetet köszönhetünk a *Táncstudományi Tanulmányokból* (1959-'70, '75, '78/79). Tagja volt a MTSZ Tudományos Bizottságának, továbbá alapítója és vezetője volt a Nemzetközi Színházi Intézet táncbizottságának. Szerkesztője volt a *Hungarian Dance News* című szaklapnak, 1990-től pedig a Magyar Táncstudományi Társaság tagjaként működött. A főleg mozdulatművészetről és modern táncról szóló kritikáit a *Muzsika*, a *Magyar Hírlap* és a *Táncművészet* c. lapok közölték, ezeken kívül rengeteg külföldi és magyar művet írt, mint például a *Magyar táncművészeti lexikont*.<sup>7</sup>

Maác László (1929–1998) néprajzkutató négy kötetet szerkesztett a *Tanulmányokból* (1967-'70, 1990-'93). Folklorikusat az Állami Népi Együttesnél kezdte, majd a *Táncművészeti Értesítő*, *Táncművészet*, és *Táncművészeti Dokumentumok* szerkesztője volt. Kritikáit a hazai táncművészetről, folklorisztikáról, és a színpadi táncművészetről írta. Cikkei többek között a *Néptáncos*, *Ethnographia*, *Magyar Nemzet*, *Muzsika*, *folkMAGazin* és *Ellenfény* című folyóiratokban, valamint napi- és hetilapokban is megjelentek. 1990-től a Magyar Táncstudományi Társaság vezetőségi tagjai közé tartozott.

<sup>6</sup> Fuchs és mtsai, 2019.

<sup>7</sup> Dienes, 2008.



Kötvágó Zsuzsanna (1944-) – Maáczhoz hasonlóan – négy kötet szerkesztője volt 1996–2003 között. Írásai kezdetben végzettségéből kifolyólag népművelési periodikákban jelentek meg, később pedig a Maácz által szerkesztett *Táncművészetbe* és egyéb kulturális folyóiratokba közölt tánckritikákat (*Új tükrök*, *Tiszatáj*, *Mozgó Világ*). 1986-tól a Magyar Táncművészek Szövetségének tagja és az 1970-es évek elején létrejött Táncarchívum munkatársa volt, valamint a Magyar Tánc tudományi Társaság titkáráként is működött. Napjainkban a Magyar Táncművészeti Egyetem címzetes docenseként oktat tánc történetet.

### **Külföldi Szemle (Szemelvények a külföldi szaksajtóból)**

A Magyar Táncművészek Szövetsége 1957-ben indított tudományos folyóiratot *Külföldi Szemle* néven. Alcíme – Szemelvények a külföldi szaksajtóból – tükrözi a kiadvány tartalmát, mely a nemzetközi sajtóorgánumból – például *Dancing Times*, *Ballet Today*, *Dance News*, *L'Humanité*, *Le Figaro*, *The Guardian* – emelt be cikkeket magyar nyelvre fordítva. Fordítóként közreműködött többek között Major Rita, Urbán Mária és Horváthné Bánky Dóra. A válogatott cikkek témája főként a klasszikus balett volt, de néptáncról, modern- és társastáncról szóló írásokkal is találkozhatunk. Olvashatunk a magyar táncművészet külföldön betöltött szerepéről, visszhangjáról, bemutatókról, módszerekről, művészekről és kritikákról. A szövetség zárt körében terjesztett, körülbelül havonta-kéthavonta megjelenő, A/4 formátumú, fekete-fehér lap néha különszámokkal is rendelkezett, melyek általában egy-egy kiemelt alkotóhoz vagy táncművészeti irányzathoz köthetők.

Szerkesztője kezdetben Koryürek Péter volt, majd 1978-tól Fuchs Livia. 1991–1995 között a lap szünetelt, 1995–1999 között pedig a Magyar Táncművészeti Főiskola kiadásában jelent meg tánc történeti szöveggyűjteményként évi egy-két számmal, főszerkesztője Fuchs Livia maradt. Megszűnésének hátterében az internet elterjedése áll, melyen keresztül a külföld táncéletéről szóló hírek azonnal elérhetőek lettek mindenki számára, így az ezzel foglalkozó szaklap lényegében szükségtelenné vált.

Koryürek Péter (eredeti nevén: Hasan Argon Koryürek, 1923–1978) Magyarországon született, török származású író, újságíró, fordító és tolmács volt, Enis Behi Koryürek török író fia. A *Külföldi szemlét* 1957-től haláláig szerkesztette, emellett több török művet is lefordított magyar nyelvre.

Fuchs Livia (1947-) tánc történetész a Magyar Táncművészek Szövetségének az 1980-as évektől tagja, majd később titkára, valamint a Magyar Színházi Intézet Táncarchívumának vezetője volt. Kezdetben az Állami Balett Intézetben, napjainkban a Magyar Táncművészeti Egyetem docenseként oktat tánc történetet. A *Külföldi Szemle* szerkesztése mellett munkatársa volt a *Tánc tudományi Tanulmányok* és *Táncművészet* című folyóiratoknak, továbbá számos kulturális lap közölte cikkeit (*Új tükrök*, *Film-Színház-Muzsika*, *Kritika*). Fuchs publikációi közül talán legjelentősebb az egyetem tankönyveként is használt *Száz év tánc* (2007) és a Dienes Gedeonnal szerkesztett *A színpadi tánc története Magyarországon* (1989) című művei.

### **A Néptáncos és Muzsika című lapok jelentősége**

A *Külföldi Szemle* és a *Tánc tudományi Tanulmányok* mellett szükség volt olyan újságok megjelenésére, amelyek nem csak zárt körben terjesztett tudományos periodikák voltak, hanem elérték a hétköznapi embereket, a tánc iránt érdeklődőket. Fontos megemlítenem az 1958–1989 között működő *Szocialista Művészetért* c. periodikát is, hiszen a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének havilapja főként táncművészetről szóló írásokat közölt.



Az 1951-ben alakult Népművészeti Intézet kezdetben a szovjet ideológia szerinti kulturális tömegmozgalom művészeti irányítását tűzte ki céljául, majd 1956-tól Népművelési Intézetként célja a népművelés minden ágára kiterjedő szakmai központ létrehozása volt. Ennek táncosztálya – melynek vezetője Pór Anna, majd 1960-tól Keszler Mária volt – a néptáncsoportok munkáját segítette, valamint az Intézet szakfolyóiratai mellett új táncos közéleti lapot indított. A *Néptáncos* 1957-ben látott napvilágot a Népművelési Intézet Táncosztályának időszakos értesítőjeként. A Kaposi Edit által szerkesztett A/4 méretű folyóirat beszámolókat, híreket, tudósításokat közölt a néptáncművészetről évi 2-3 számban. Az újságnak összesen tizenhat kiadványa jelent meg, majd 1962-ben megszűnt.

Dr. Kaposi Edit (1923–2006) táncművészeti szakíró 1949-1950-ben a Magyar Táncszövetség tagja, majd 1979-ig a Népművelési Intézet Táncosztályának tudományos munkatársa volt (Székely, 1994). Tanulmányai külföldi és magyar folyóiratokban is megjelentek. Szerkesztője volt a *Táncstudományi Tanulmányok*, *Néptáncos*, *Táncművészeti Értesítő*, *Hungarian Dance News* és a *Táncművészeti Dokumentumok* c. lapoknak. Alkotásai közül kiemelném *A társastáncok története* (Kaposi, 1980), valamint a *Magyar népi táncok és népszokások* című műveit.<sup>8</sup>

A *Néptáncos* mellett hamar megjelent egy másik művészeti folyóirat is, a Lapkiadó Vállalat által kiadott *Muzsika*. Az 1958-ban induló képes havi zenei folyóirat – melynek szerkesztője kezdetben Dr. Asztalos Sándor volt, ma Feuer Mária – a zenei életéről számol be és közöl kritikákat a mai napig, azonban tánc történeti szempontból is jelentős forrást jelent számunkra.

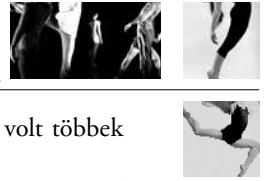
1960-tól jelentek meg az első cikkek a táncélet aktuális eseményeiről (elemzések, kritikák, beszámolók), majd 1964–1976 között Körtvélyes Géza vezetésével önálló táncrovatot működtetett a lap. Szerkesztői folyamatosan változtak, Körtvélyes mellett legtöbbször Csizmadia György, Vitányi Iván, Dienes Gedeon, és Kaposi Edit nevével találkozhatunk. A cikkek témája főként a balett és a néptánc volt, a *Muzsikában* olvashattunk például először a *Ballettek könyve* ismertetőjéről is. Bár a táncrovat megszűnt a *Táncművészet* újraindulásakor, az újság tovább élt és jelenleg is elérhető online felületen ([www.muzsika.net](http://www.muzsika.net))

Dr. Körtvélyes Géza (1926-2011) tánc történetész, zene- és tánckritikus 1950–1955 között volt a Népművészeti Intézet csoportvezetője, 1955-1985 között pedig a Magyar Táncművészek Szövetségének titkára. Tánc történetet és esztétikát tanított a Színművészeti Akadémián, az Állami Balett Intézetben és később a Magyar Táncművészeti Főiskolán. Szerkesztője volt a *Muzsikának*, kritikáit emellett a *Magyar Nemzet*, *Népszabadság*, *Táncművészeti Értesítő*, *Táncstudományi Tanulmányok* és *Táncművészet* című lapok közölték. Publikációi külföldön is megjelentek, továbbá több olyan jelentős művet köthetünk a nevéhez, mint például *Koegler Balett lexikonjának* átdolgozását (1977) és a *Művészet, tánc, táncművészet* (Körtvélyes, 1999) című könyvét. Munkásságát Erkel-díjjal, MTSZ-életműdíjjal és Széchenyi díjjal ismerték el.

## Táncművészeti Értesítő

A Magyar Táncművészek Szövetsége pár évvel a *Külföldi Szemle* elindítása után új folyóiratot adott ki 1963-ban *Táncművészeti Értesítő* néven, mely névazonossága ellenére nem kapcsolódik az 1956-os Értesítőhöz. Ez a periodika a *Néptáncossal* ellentétben már szélesebb körben írt a táncművészetről, nem csak egy táncstílusra fókuszálva. Ugyanúgy találkozhatunk amatőr és profi együttesekről szóló beszámolókkal, mint belföld és külföld táncéletéről szóló cikkekkal, kritikákkal, tanulmányokkal. Szerkesztője kezdetben Kaposi Edit volt, majd hozzá csatlakozott

<sup>8</sup> Kaposi-Maác, 1958.



1968-ban Maác László, aki 1971-től önállóan vezette a lapot. A cikkek szerzője volt többek között Körtvélyes Géza, Pesovár Ernő és Béres András.

A szövetség időszakos értesítője színes borítóval, fekete-fehér belívvel, kezdetben A/4, majd B/5 mérettel rendelkezett. Évente átlagosan 3-4, az utolsó évében egy száma jelent meg, háromévenként pedig különszámmal rendelkezett, mely a szövetségi közgyűlések vitáit és jegyzőkönyvét is tartalmazta. A lap a *Muzsikához* hasonlóan az új *Táncművészet* megjelenése miatt szűnt meg 1976-ban.

## A Táncművészet újjászületése

1976-ban fontos esemény következett a táncművészeti folyóiratok életében. Az 1956-ban megszűnt *Táncművészet* újra életre kelt a kulturális kormányzatnak és a Lapkiadó Vállalatnak köszönhetően, ezzel pedig elkezdődött a folyóirat második korszaka Maác László vezetésével Körtvélyes Géza a Magyar Táncművészek Szövetségének akkori főtítkára így fogalmazott köszöntőjében: „(...) a *Táncművészetet* mindannyian a magyar táncművelés széles körű fórumának tekintjük, amely a szocialista Magyarország közművelődését, művészetpolitikáját, az egész magyar táncélet fejlődését szolgálja. Ne várja tehát sorainkban senki sem azt, hogy a lap csak a balettről, vagy csak a néptáncművészetéről, csak a hivatásosokról vagy csak az amatőrökről, csak a szakmához vagy csak az érdeklődőkhöz szóljon.”<sup>9</sup>

A fekete-fehér, A/5 méretű lap – melynek évszámozását is előlről kezdték – eleinte kéthavonta, majd 1978-tól havonta jelent meg. A nyilvános terjesztésnek köszönhetően az olvasók egyre szélesebb körben ismerkedhettek meg a hazai és külföldi táncélet eseményeivel a beszámolók, kritikák, tudósítások által, továbbá a sorban következő szám tartalmáról is tájékozódhattak. Maác munkatársként Stefanek Arankát és Fuchs Líviát jegyezte, de a szerkesztőségben többek között jelen volt még Körtvélyes Géza, Kaposi Edit, Pesovár Ernő, Dienes Gedeon, Kővágó Zsuzsa, Seregi László, Bokor Roland, Königer Miklós, Major Rita, Péter Márta, Szúdy Eszter, Martin György, Novák Ferenc és Kaán Zsuzsa. Ilyen szakírói generációt tudhatott magamögött Maác, amikor 1990-ben nyugdíjba vonult és befejezte a lap szerkesztését.

A folyóirat harmadik korszaka Kaán Zsuzsa nevéhez köthető, aki 1991-ben vette át a *Táncművészet* vezetését. Ajánlásában<sup>10</sup> a következőt írja: „(...) arra törekszünk, hogy a *TÁNCMŰVÉSZET* minél rövidebb idő alatt minél olvasottabb kulturális folyóirat legyen, amely megkísérli, hogy megteremti a tudományos igényű szaklap és a bulvárlap szintézisét.” – ezt a szellemiséget próbálta megtartani az újság életének egyre nehezező körülményei között. A politikai rendszerváltás következtében megszűnt az állami kiadó háttér, így a folyóirat 1992-től alapítványi kézbe került. Kiadója kezdetben az Arany János Lap- és Könyvkiadó, 1993-tól a Vályi Rózi által létrehozott Táncművészet Alapítvány, 1998-tól pedig a Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány volt, melyet Kaán Zsuzsa alapított. Mindez gazdaságilag bizonytalan, válságos helyzetet teremtett, így több szerkesztő is elhagyta a lapot.

A folyóirat védnökei Seregi László és Markó Iván voltak, a szerkesztőbizottság tagjait Esztergályos Cecília, Harangozó Gyula, Keveházi Gábor, Kun Zsuzsa, Nádasy Mirtill, Sallai András, Szakály György és Zsuráfszky Zoltán alkotta. A korábbiak közül többször írt a folyóiratba például Pór Anna, Dienes Gedeon, Kaposi Edit, Major Rita, Kővágó Zsuzsa, Péter Márta és Szúdy Eszter. Fordítóként közreműködött Melis Hanna és Horváthné Bánki Dóra, az angol nyelvű összefoglalók Kálmán Tamásnak köszönhetőek.

<sup>9</sup> Körtvélyes, 1976. 1.

<sup>10</sup> Kaán, 1991. 3.



A szerkesztőségen túl az újság külseje is megváltozott, az A/4 méretű borító és a belvő egy része is színes lett. A havi rendszeres megjelenés helyett egyre több összevont szám került kiadásra és ezek száma is évről évre csökkent. Mindez kihatott az olvasóközönségre, akik nem voltak hozzászokva a késéssel érkező, utólagos tudósításokhoz, ráadásul több olyan táncművészettel foglalkozó folyóirat is megjelent a századfordulón, melyek kihívást jelentettek az olvasók megtartásának szempontjából. A szponzorálók mellett az egyetlen állami pénzforrás a Nemzeti Kulturális Alap Táncművészeti Kollégiuma volt, mely megvonta a támogatását 2009-ben, így a lap nem tudott tovább működni. Az utolsó szám 2010 márciusában látott napvilágot, majd ideiglenes megszűnt.

Kaán Zsuzsa (1946–2011) kritikus, tánc-történész, 1969–1989 között az Állami Balett Intézet tánc-történet tanára és a Domino Színház koreográfusa volt, később saját táncszínházat alapított Trionfo Táncszínház néven. 1972–1989 között a Magyar Táncszövetség Tudományos tagozatának, 1976-tól a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Aranytoll-díjas tagja volt. Tanulmányait, kritikáit számos napi, hetilap és szakmai kiadvány jelentette meg (például *Tánc-tudományi Tanulmányok*, *Muzsika*), továbbá két meghatározó jelentőségű monográfiát írt Seregi Lászlóról<sup>11</sup> és Kun Zsuzsáról.<sup>12</sup> A *Táncművészet* főszerkesztőjeként létrehozta az operaházi Táncpaletta gálát (Magyar Sztárgála az Operában), valamint a Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítványt (TRIONFO Stúdió), melynek segítségével megalapította a folyóirat EuróPAS Magyar Táncdíját, az *Élet és Mozdulat* című kulturális lapot (főszerkesztője) és a *Táncművészet* ingyenes mellékleteként megjelent *Táncvarázs* című verseny- és divattánc magazint (2007-től). Jelentősége továbbá, hogy a tánc-történetet érettségi, majd államvizsga tárgyáá fejlesztette a Táncművészeti Főiskolán (ma Magyar Táncművészeti Egyetem) és létrehozta a Koreográfiai Stúdiót, mellyel megalapozta a mai koreográfus tanszakot. Munkáját Köztársasági Arany Érdemkeresztel (1998) és a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével (2005) ismerték el.

## Hungarian Dance News

A *Táncművészet* mellett hamarosan megjelent egy új folyóirat, a *Hungarian Dance News*. Ennek előzménye az 1969-ben indult *Hungarian Music News* volt, melyet a Budapesti Zenei Versenyek Irodája (Budapest Office of Music Competitions) adott ki, főszerkesztője pedig Pándi Marianne zenetörténész volt. A magazin 1974-től táncos melléklettel rendelkezett *Dance News* néven, mely 1978-tól önálló kiadványként jelent meg – így jött létre a *Hungarian Dance News*. A Budapesti Interkoncert Fesztiváliroda (Budapest Interkoncert Festivalbureau) által kiadott periodika kezdetben A/3, 1985-től B/5, utolsó évében pedig A/5 mérettel rendelkezett. Az angol nyelvű, többnyire magyar táncos cikkeket lefordító magazin évi hat számmal indult, majd ez folyamatosan csökkent évi három (1985–'87), majd évi egy számra. Főszerkesztője 1974-től Kaposi Edit volt, aki mellé 1980-tól Dienes Gedeon társult eleinte fordítóként, majd szerkesztőként egészen a lap 1989-es megszűnéséig.

## Táncművészeti Dokumentumok

A Magyar Táncművészek Szövetsége 1976-ban újabb tudományos folyóiratot hozott létre a szövetség számára a *Tánc-tudományi Tanulmányok* és a *Külföldi Szemle* mellé. A *Táncművészeti Értesítő* utódkiadványa – a *Táncművészeti Dokumentumok* – főleg balett és néptánc témájú ta-

<sup>11</sup> Kaán, 2005.

<sup>12</sup> Kaán, 2010.



nulmányokat közölt, de tartalmazott életrajzokat és visszaemlékezéseket is, mint például Maácz László *Találkozások a tánccal* c. önéletrajzi írását.<sup>13</sup> 1976–1990 között összesen 15 évkönyvet adott ki a szövetség, mérete végig A/4 volt. A legtöbb kötet Kaposi Edit, Maácz László és Péter Márta nevéhez köthető, továbbá egy-egy kötet szerkesztője volt Szentpál Mária, Kővágó Zsuzsa és Béres Ferenc. Mivel fentebb már estt szó Maácz Lászlóról és Kaposi Editről, ezért itt csak Péter Mártát emelem ki mint főbb szerkesztőt.

Péter Márta (1952–) szakíró kezdetben a Duna Művészegyüttes szólótáncosa, majd 1979-től a *Táncművészet* szerkesztőbizottságának tagja volt. A *Táncművészeti Dokumentumok* 1986–1990 között szerkesztette, ezt követően fővárosi és vidéki iskolákban helyezkedett el táncpedagógusként. Talán egyik legjelentősebb önálló műve az angol nyelven is kiadott *Frenak*,<sup>14</sup> melyben Frenák Pál koreográfusról ír. Kritikái, tudósításai ma többek között a *Tánckritika.hu* online szaklapban jelennek meg.

A 20. század végén bekövetkező rendszerváltás a művészeti szaklapok életére is hatással volt. A *Táncművészet* és a *Muzsika* táncrovata mellett teret kaphattak az új, más szemléletet képviselő táncművészeti lapok is. Ebben a fejezetben három olyan folyóiratot mutatok be, melyek a századforduló előtt jelentek meg és máig meghatározó jelentőséggel bírnak a táncos szaksajtóban.

## A folyóiratok felvirágzása

### *Folkmagazin*

A legújabb táncművészeti folyóirat, a *folkMAGazin* létrejötté az 1990-ben megalakult a Tánc-házi Kamara utódjához, a Táncház Egyesülethez fűződik, mely ma Timár Sándor vezetésével a táncházmozgalom és a hozzá kapcsolódó művészeti ágak társadalmi szervezete. Kiadója 1994-től a Táncház Alapítvány, melynek gondnoka Nagy Zoltán. Támogatói a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya, a Népművészeti Egyesület, a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, a Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány és a Nemzeti Kulturális Alap. A magazinnál Bankó András így írt az első számban: „(...) *nem kifejezetten MAGyáros e szóösszetétel, de MAGunk sorsa felől közelít, s ilyen értelmezésben korántsem MAGtalan, mert a jövőt tudja szolgálni. Ez a három, a külhonit hazaiavá tevő betű, a „MAG” döntött; így és ezért született meg ez a folkMAGazin (...)*”.<sup>15</sup>

Az A/4 méretű népművészeti folyóirat néptánccal, népzenevel, és népi kézművességgel kapcsolatos cikkeket, híreket, beszámolókat tartalmaz. 1994-től évente három, 1999-től évi négy szám jelent meg, 2004-től napjainkig évi hat szám lát napvilágot, melyet 2005-től évi egy különszám kísér. Borítója évről évre egyre színesebbé vált, 2011-től modernebb kül-sóvel rendelkezik. A magazin weboldalán megtekinthető a korábbi számok archívuma ([www.folkmagazin.hu](http://www.folkmagazin.hu)), továbbá a Facebookon is elérhető a folyóirat ([www.facebook.com/folkMAGazin-358025617643519/](https://www.facebook.com/folkMAGazin-358025617643519/)).

Főszerkesztője, Nagy Zoltán (1954-) tíz évig volt tagja a Téka zenekarnak, 1988-tól pedig a Kolompos Együttes tagja. Őt 2000-ben K. Tóth László (1955–2012) váltotta, aki 2011-ig vezette a magazint. Jelenleg Grozdits Károly (1973-) a lap szerkesztője, aki 2010-től „Hahó”-ként állandó munkatársa a *Librarius.hu* kulturális online folyóiratnak is.

<sup>13</sup> Maácz, 1981.

<sup>14</sup> Péter, 2009.

<sup>15</sup> Bankó, 1994. 4.



1994-ben a lap fő munkatársa Bankó András, a szerkesztőbizottság tagjai Berán István, Beszprémy Katalin, Héra Éva, Horváth Károly, Igyártó Gabriella, Nagy Zoltán József, ifj. Tímár Sándor, Vasváry Annamária voltak. Később csatlakozott a szerkesztőséghez Koczpek Irén, Nagy Tímea, Tóth Kornélia, Ötvös Györgyi, Bakonyi Erika, Havasréti Pál, ifj. Vitányi Iván, P. Vas János, Sándor Ildikó, Tóth Andrea, Kőrösi Katalin, Eredics Júlia és Juhász Kiss Sándor. Jelenleg Bede Judit, Gósi Anett, Juhász Katalin, Kóka Rozália és Széki Soós János szerkeszti.

### *Zene-zene-tánc*

A *Folkmagazin* megjelenésével egyidőben indult el a *Zene-zene-tánc* c. folyóirat. A *Táncművészet* ún. ellenpólusaként létrejött magazin beszámolókat, híreket, kritikákat és tanulmányokat közölt nagyobb részben a táncművészetről, kisebb részben pedig a zeneművészetről. Kiadója 1994-től a lap megszűnéséig (2012) a Magyar Muzsikus Fórum (korábban Magyar Zenei Kamara) volt. Hozzá csatlakozott 1997-ben a Magyar Táncművészek Szövetsége, 1999–2009 között pedig a Noverre Táncművészeti Alapítvány, mely jelenleg a Magyar Táncművészeti Egyetemet és hallgatóit segíti, elnöke Macher Szilárd.

A többnyire A/4 méretű újság kiadását rendszertelenség jellemezte, általában évi 4–6 szám jelent meg, az utolsó évében egy. Főszerkesztője 1996-ig Devich Márton, majd felelős szerkesztője Kristó Nagy István volt (1998-ig), őt követően Tóthpál József vezette a lapot 2012-ig. A táncrovatot Fodor Antal (1996-tól), majd Hegedűs Sándor (2008-tól) szerkesztette.

Dr. Fodor Antal (1941–) kiváló művész több évtizedig elnökségi tagja volt a Magyar Táncművészek Szövetségének és a Magyar Koreográfusok Társaságának. Táncos pályafutása mellett kezdetben a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára, majd a Magyar Állami Operaház koreográfusa és igazgatója volt. Alapító igazgatója a Magyar Táncművészeti Egyetem Koreográfus- és Táncpedagógus-képző Intézetének, ahol haláláig, 2020-ig professor emeritusként, egyetemi tanárként tevékenykedett. 1996–2008 között szerkesztette a *Zene-zene-táncot*, önálló művei közül legújabb *A koreográfia művészetének elmélete és gyakorlata*.<sup>16</sup> Munkásságát Erkel Ferenc-díjjal (1979) és a Magyar Köztársaság Lovagkeresztjével (2002) ismerték el.

Hegedűs Sándor (1951-) filozófus, tánc történész nevéhez számtalan tánckritikai cikk, tanulmány fűződik. 2009–2012-ig volt a *Zene-zene-tánc* rovatvezetője, ma az *Ellenfény* állandó munkatársa. Együttműködött többek között az Orkesztika Alapítvánnyal és a PR-Evolution Dance Company-vel (dramaturg, tanácsadó volt). 2012-ben elnyerte a Magyar Táncművészek Szövetségének „A táncművészetért” díját. A Magyar Táncművészeti Egyetem adjunktusa, óraadó tánc történet tanára és a Kortárs Táncművészetért Alapítvány kuratóriumi tagja.

### *Ellenfény*

1996-ban egy eddigiektől eltérő, új szemléletű folyóirat kezdte útját, az *Ellenfény*. A kortárs tánc- és színházművészettel foglalkozó újság tematikusan ír közzínházokról, alternatív együttesekről és különböző műfajú táncszínházokról egyaránt. Kiadója kezdetben az Új Színház Alapítvány (2007-ig), majd az Ellenfényért Bt. volt (2010-ig), 2011-től az Ellenfény Alapítvány működteti.

Az A/4 méretű kiadvány terjesztése pénzügyi gondok miatt rendszertelen (évi 1–10 szám), de volt már egy-egy időszak, amikor több éven át azonos mennyiségű jelent meg (például 2007–2011 között évi tizenkettő). Az újság archívuma online megtekinthető ([www.ellenfeny.hu](http://www.ellenfeny.hu)), valamint hivatalos Facebook-oldallal is rendelkezik ([www.facebook.com/ellenfeny/](http://www.facebook.com/ellenfeny/)).

<sup>16</sup> Fodor, 2018.



Állandó szerkesztői Hegedűs Sándor, Lőrinc Katalin, Megyeri Léna, Ölbei Lívია, Sándor Zita, Szemerédi Fanni és Gálla Nóra. Alapítója, Sándor L. István (1958-) tanár, színházi szakíró jelenleg is az *Ellenfény* főszerkesztője. Írásait többek között a *Critikai Lapok*, *Muzsika*, *Kritika* és *Holnap* című folyóiratok közölték. Munkatársa volt az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézetnek, valamint több gyerekszínházi fesztivál zsűritagjaként is közreműködött. Fontos kötetei a *Gyerekszínházak Magyarországon* és a *Magyar Gyerekszínházi Műhelyek*.<sup>17</sup>

## Irodalomjegyzék

- (A szerző a szakdolgozat elkészítéséhez felhasználta témavezetője, Bolvári-Takács Gábor publikációit, különösen: *Folyamatok és fordulatok a művészetpolitikában, 1948–1956*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011; „Táncművészetünk lapjai”. In: *Táncművészet*, XLII. évf. 2014. 1. sz.; A „Táncművészet folyóirat múltja és jövője”. In: *Zempléni Múzsza*, XVI. évf. 2016. 4. sz.; „Magyar táncos szaksajtó” a 20. és 21. században. In: *Táncművészet*, XLVII. évf. 2019. 4. sz.)
- Bankó, András (1994): „Háztáji beköszöntő”. In: *Folkmagazin*. (1. sz.), 4.
- Dienes, Gedeon (2008): *Magyar Táncművészeti Lexikon*. Budapest: Planétás Kiadó - Magyar Tánctudományi Társaság.
- Fodor, Antal (2018): *A koreográfia művészetének elmélete és gyakorlata*. Budapest: Magyar Kultúra.
- Fuchs, Lívია (2007): *Száz év tánc. Bevezetés a táncművészet XX. századi történetébe*. Budapest: L'Harmattan.
- Gyöngyösi, Sándor (1948): „Megalakult a Magyar Táncszövetség – Ortutay Gyuláné előadása”. In: *Magyar Országos Tudósító*. (25. sz.), 134–135.
- Kaán, Zsuzsa (1991): „A szerkesztő ajánlja”. In: *Táncművészet*. (1. sz.), 3.
- Kaposi, Edit; Maácz, László (1958): *Magyar népi táncok és népszokások*. Budapest: Bibliotheca.
- Kenyeres, Ágnes (1967): *Magyar életrajzi lexikon*. Budapest: Akadémiai.
- Körtvélyes, Géza (1976): „Köszöntő és igények”. In: *Táncművészet*. (1. sz.), 1.
- Maácz, László (1981): „Találkozások a táncsal I.”. In: *Táncművészeti Dokumentumok*. 134–185.
- Ortutay, Zsuzsa (1951): „A táncművészet feladatai”. In: *Táncművészet*. (1), 1–4.
- Péter, Márta (2009): *Frenak*. Budapest: Kortárs Táncért és Jelelő Színházért Alapítvány.
- Sándor L., István (2006, szerk.): *Gyerekszínházak Magyarországon*. Budapest: ASSITEJ Magyar Központ.
- Sándor L., István (2008): *Magyar gyermekszínházi műhelyek*. Budapest: ASSITEJ Magyar Központ.
- Székely, György és mtsai (1994): *Magyar Színházművészeti Lexikon*. Budapest: Akadémiai.
- Vályi, Rózi (1956): *Táncművészeti értesítő*. Budapest: Magyar Táncművészek Szövetsége.

## Elektronikus források

Fuchs Lívია – Fügedi János – Gara Márk – Péter Petra (2019): A Tánctudományi Tanulmányok szerkesztőinek felhívása. *mte.eu* 2019. október 15. URL: <https://bit.ly/3an8f2j>

<sup>17</sup> Sándor, 2006., Sándor, 2008



## BESZÁMOLÓ

a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja  
ötödik kutatási évének eredményeiről (2019–2020)

A kutatócsoport tagjai *A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai 2.* című, K 115676 nyilvántartási számú, öt éves futamidejű (2015–2020) kutatási pályázat keretében 2019. szeptember 1. és 2020. augusztus 31. között az alábbi feladatokat végezték el:

### I. A kutatócsoport tagjai által elvégzett feladatok

*Bolvári-Takács Gábor* vezető kutató témája a színpadi táncművész-képzés magyarországi intézményesülése a 20. század második felében. Az általa kutatott általános művészetpolitikai, valamint művészeti felsőoktatás történeti és színháztörténeti folyamatokról szóló monográfiája 2020-ban a Gondolat Kiadónál megjelent: *A művészetpolitika mechanizmusai. Interpretációk és források a Kádár-korszak értelmezéséhez* címmel. Továbbá megírta *A Magyar Táncművészeti Egyetem első hetven éve (1950–2020) c. intézménytörténeti* kötet általa vállalt fejezeteit és irányítja a kötet szerkesztését. A kötethez előzetesen kutatta az Állami Balett Intézet levéltári iratanyagának vonatkozó fondjait. Részt vett és előadott több tudományos konferencián, sorozatszerkesztőként kiadványokat gondozott és számos szakmai publikációja megjelent, egyebek mellett a IV. forráskötetben. Kezdeményező szerepet vállalt és házigazdaként segített a Magyar Tánctudományi Társaság működésének újraindításában.

*Kovács Ilona* kutató témája a zene- és tánctanítás összefüggéseinek vizsgálata az Állami Balett Intézet oktatásában, valamint Dohnányi Ernő művészete, különös tekintettel kompozíciói és a táncművészet kapcsolatára. Folytatta az Állami Balett Intézetben folyó zeneoktatással kapcsolatos irattári anyagok gyűjtését. Publikációi jelentek meg mindkét kutatási témában, konferenciákon vett részt hallgatóként és előadóként, és újabb kéziratokat előkészített kiadásra, pl. a Tánctudományi Tanulmányok folyóiratban. Befejezte a készülő egyetemtörténeti kötet zeneoktatási fejezetének megírását. Elindította habilitációs eljárását a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen.

*Macher Szilárd* kutató témája a táncoktatás pedagógiai és szakmódszertani összefüggései hazai és nemzetközi vonatkozásainak kutatása. Ennek keretében a Táncművészet c. folyóiratban szakmai cikkeket publikált. Befejezte a készülő egyetemtörténeti kötet több fejezetének megírását, ehhez kapcsolódva levéltári és szakirodalmi kutatásokat végzett. Különösen jelentős ezek közül a balettmesterek életrajzainak megírása: Ángyási Erzsébet, Behumi Ferenc, Boros Erzsébet, Dózsa Imre, Dvorszky Erzsébet, Éhn Éva, Forgách József, Gál Jenő, Havas Ferenc, Hortobágyi Gyöngyvér, Kalmár Attila, Kékesi Mária, Koren Tamás, Kulcsár Noémi, Lőrinc György, Lőrinc Katalin, Macher Lajos, Macher Lajosné, Menyhárt Jacqueline, Nádas Ferenc, Reich Margit, Sebestyén Csaba, Szakály György, Szőnyi Nóra, Végső Miklós. A kötet szerkesztőbizottságának tagjaként koordinációs munkát végzett. Emellett külföldi konferencián járt.



**Fuchs Lívia** szenior kutató a PIM OSZMI Táncarchívuma egyes leltározatlan és feltáratlan hagyatékainak feldolgozását végzi. Az elmúlt évben rendezte és a feldolgozás után a kutatók számára hozzáférhetővé tette a Lőrinc György hagyatékban azt a részét, amely a Táncarchívumban található. Hasonló módszertannal feldolgozta a Magyar Táncművészeti Egyetem birtokában található Lőrinc György – Merényi Zsuzsa hagyatéki gyűjteményből a grandiózus levelezést és erről analitikus leltárt készített. Lépéseket tett Eck Imre teljes hagyatékának megszerzése ügyében, ám a koronavírus által kialakult helyzet miatt a hagyatékok teljes átnézése és átadása elmaradt. A korábbi években feldolgozott hagyatéki leltárokból a IV. forráskötetben és a Tánc-tudományi Közleményekben publikált.

**Gara Márk** szenior kutató vállalása a munkaterv szerint az Oláh Gusztávra vonatkozó adatok feltárása volt. Ennek keretében befejeződött az OSZK Színház-történeti Tára Oláh-hagyatékának teljes áttekintése; valamint az MTVA Archívuma Oláhra vonatkozó anyagainak feltárása. Az Oláh Gusztáv-monográfia részeként önálló fejezet készült el Oláh Gusztáv és a szabadteri színpadok címmel, valamint Oláh az operarendező témában. Jelenleg a balettszenikái fejezet két világháború közötti részén dolgozik. Ezt követően már csak az operaszzenikái rész, az összegzés van hátra. Doktori képzésben abszolutóriumot szerzett a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Részt vett és előadott több konferencián, továbbá publikált a IV. forráskötetben. Elkészítette Róna Viktorról szóló tanulmányát a PIM OSZMI Róna Viktor kiállítási katalógusa számára.

**Péter Petra** kutató témája a nyolcvanas években újjáéledő moderntánc irányzatok vonatkozásainak kutatása, Fuchs Lívia szakmai vezetésével. Ennek keretében folytatta a Budapest Tánciskola Archívumának kialakítását, a fotók rendezését és adatbázis építést végezte el kb. 2500 fotóról, amelyek döntő többsége a Kreatív Mozgás Stúdió nyolcvanas évekbeli szakmai programjairól készült. A Budapest Tánciskola előadásairól adatbázist készített, amely az alapítástól, 1991-től máig tartalmazza a Budapest Tánciskola, a Budapest Táncművészeti Szakközépiskola és a Budapest Kortárástánc Főiskola nyilvános előadásait. További forrásokat tett közzé a IV. forráskötetben. Az év során konferencia előadást tartott.

**Major Rita** szenior kutató témája a magyar színpadi tánc-történet forrásai a korabeli tudósítások, kritikák, esztétikai jellegű viták, értekezések tükrében. Folytatta az erdélyi magyar sajtó táncos cikkeinek kutatását. Megtörtént a Kolozsvári Színházi Közlöny (1860) és a Kolozsvári Közlöny (1856–1873, 1882–1886) anyagainak rendszerezése. A korábban feltárt cikkekből a IV. forráskötetben publikált. Románián kívül tanulmányúton járt Franciaországban és Olaszországban. Szervezőként és előadóként részt vett és előadott több hazai és külföldi tudományos konferencián és szakmai rendezvényen. Lefordította Maurice Béjart: La Vie de qui? Mémoires c. művének 2. kötetét, amelyhez Én-arc, szövegkonstruálás egy koreográfus irodalmi önéletrajzaiban címmel bevezető tanulmányt írt. Folytatta doktori tanulmányait a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, ahol a Francia Kapcsolat kutatócsoport tagja.

**Tóvay Nagy Péter** (Nagy Péter Miklós) szenior kutató témája a színpadi táncművészet és a hazai egyházi kultúra: a táncról folyó morális vita. Ebben az évben tovább folytatta a tánc morális megítélésének vizsgálatát XVII. századi források alapján. Ennek keretében Pathai Baracsi János (1623–1729) református prédikátor életútjának rekonstruálására tett kísérletet („Sokszor egy kis felleg nagy esőt szokott vetni.” Pathai Baracsi János táncbíráló művei), majd táncbíráló prédikációjának (Tánc felboncolása, 1683) magyarázatokkal ellátott kiadását rendezte sajtó alá. Másfelől a tánc megítéléséről folyó morális vita egyik XX. századi dokumentumát (Táncoljunk? 1928) publikálta, illetve szerzőjének életrajzát terjedelmes tanulmányban összegezte (Az „atlétta termetű” páter – Vukov János S. J. 1887–1933). Emellett további tánc-történeti források és bibliográfia sajtó alá rendezését és publikálását végezte a Tánc-tudományi Közleményekben és szerkesztette a IV. forráskötetet.



### **A kutatók közös munkái:**

*Tóvay Nagy Péter* főszerkesztői, *Bolvári-Takács Gábor*, *Macher Szilárd* és *Major Rita* lektori és szerkesztői közreműködésével folyamatosan megjelent a Tánctudományi Közlemények c. szakfolyóirat (2019/2. és 2020/1. számok).

*Bolvári-Takács Gábor*, *Fuchs Lívia*, *Major Rita*, *Péter Petra*, *Tóvay Nagy Péter* közreműködött a Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. c. kötet összeállításában.

A kutatócsoport szinte valamennyi tagja részt vesz A Magyar Táncművészeti Egyetem első hetven éve (1950-2020) címmel készülő intézménytörténeti kötet létrehozásában. A kéziratok 2020. május 31-ig beérkeztek. A kötet szerkesztő bizottságának tagja *Bolvári-Takács Gábor* és *Macher Szilárd*. Az egyik képszerkesztő *Macher Szilárd*, az egyik lektor *Fuchs Lívia*. A kötet szerzői között van *Bolvári-Takács Gábor* (Az intézmény jogállásának és képzési szerkezetének fejlődése; Az intézmény belső szervezetének és munkarendjének alakulása; Az intézmény elhelyezése és mai épületei; A tánctudomány szolgálatában; Az intézmény és a hazai táncgyűttesek; Az intézmény vezetői; Az oktatók névsora); *Macher Szilárd* (A balettművész képzés tananyaga és módszertana; Pedagógus portrék: mesterek; Növendékek, diákok, hallgatók; Az intézmény és a hazai táncgyűttesek; Nemzetközi kapcsolatok); *Gara Márk* (Pedagógus portrék: mesterek; Növendékek, diákok, hallgatók); *Kovács Ilona* (A zeneoktatás helye és szerepe); *Major Rita* (Pedagógus portrék: mesterek); *Tóvay Nagy Péter* (Tájékoztató bibliográfia).

## **II. A kutatócsoport tagjainak bel- és külföldi előadásai és szakmai programjai**

**2019. szeptember 2–3-án** került sor a Doktori Műhelyek Konferenciájára a Színház- és Film-művészeti Egyetemen. A kutatócsoport tagjai közül előadást tartott *Gara Márk* Repertóri-umkészítés a digitális korban címmel.

**2019. november 6-án** a Magyar Comenius Társaság Comenius és a tudás c. tudományos konferenciáján, Sárospatakon, *Bolvári-Takács Gábor* 19. századi neveléstörténeti témájú előadást tartott.

**2019. november 15–16-án** került sor a Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc-tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen c. rendezvényre, amelyen plenáris üléseken és 17 szekcióban összesen 71 előadás hangzott el. A kutatócsoport tagjai közül konferencia Tudományos Programbizottságának tagja volt *Bolvári-Takács Gábor* és *Macher Szilárd*; a Szervező Bizottságnak *Major Rita*. Megnyitó beszédet mondott *Bolvári-Takács Gábor*. Plenáris ülésen elnöki feladatot látott el *Bolvári-Takács Gábor* és *Major Rita*, szekcióelnöki feladatot *Macher Szilárd*, *Major Rita* és *Tóvay Nagy Péter*. Szekció előadást tartott: *Bolvári-Takács Gábor*, *Gara Márk*, *Kovács Ilona*, *Major Rita*, *Péter Petra* és *Tóvay Nagy Péter* (előadásaik címét lásd a publikációk között, az absztraktkötet adatainál).

**2019. december 6–7-én** *Péter Petra* szakmai tanulmányutat tett Bécsben, a Theater Museum-ban, ahol kurátori vezetés keretében megtekintette az Andrea Amort által rendezett Alls tanzt. Kosmos Wiener Tanzmoderne című kiállítást. Az archív dokumentumok és történe-tek bemutatása kapcsán a kurátor, a száz éves moderntánc hagyomány feldolgozása során, a korabeli dokumentumok mellett olyan kortárs jelenségeket, előadásokat, oktatási programokat, alkotókat, művészeti akciókat is bemutatott, amelyek – esztétikai, szomatikus, társadalmi sajátosságok miatt – kapcsolódnak a modern tánc szellemi örökségéhez.

**2020. február 2–9.** között *Macher Szilárd*, a Magyar Táncművészeti Egyetem képviselőjeként, részt tett Montreux-ben a 48. Prix de Lausanne Nemzetközi Balettverseny keretében meg-



rendezett Partneriskolák Szimpóziúmán, amelyen a téma a verseny jövője, a partneriskolák véleménye és a szabálymódosítások elfogadása volt.

**2020. február 19-én** a Magyar Tánctudományi Társaság tisztújító közgyűlést tartott a Magyar Táncművészeti Egyetemen. A közgyűlés levezető elnöke *Bolvári-Takács Gábor* volt. A kutatócsoport tagjai közül elnökségi taggá választották *Tóvay Nagy Pétert*.

**2020. február 28-án** a Magyar Comenius Társaság sárospataki tisztújító közgyűlésén *Bolvári-Takács Gábort* a Társaság elnökévé választották.

**2020. márciustól augusztusig** a tervezett szakmai programok (konferenciák, tanulmányutak stb.) a járványügyi veszélyhelyzet miatt meghiúsultak.

### III. A kutatás keretében megjelent publikációk

#### A) önálló kiadványok

Bolvári-Takács Gábor: *Budapest: Magyar Táncművészeti Egyetem*. TKME, Budapest, 2019. 16 o. ISBN 978-963-554-603-9. Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára, 859. szám. ISSN 0139-245X

Bolvári-Takács Gábor: *A művészetpolitika mechanizmusai. Interpretációk és források a Kádár-korszak értelmezéséhez*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2020. 278 o. ISBN 978-963-693-856-7

Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): *VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts*. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 80 o. ISBN 978-615-5852-07-7. Tudományos Programbizottság: Bolvári-Takács Gábor, Macher Szilárd, Tóvay Nagy Péter et al.

Földy Ferenc et al. (szerk.): *Comenius és a tehetség*. Írták: Bolvári-Takács Gábor et al. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 200 o. Bibliotheca Comeniana XXI. ISSN 0237-6024

Kövágó Zsuzsa – Bólya Anna Mária (szerk.): *Magyar néptánc történeti szövegyűjtemény*. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 190 o. ISBN 978-615-5852-21-3. Magyar Táncművészeti Egyetem tankönyv- és jegyzetsorozata. ISSN 2676-8011 Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

Lanszki Anita (szerk.): *Bevezetés a táncsal kapcsolatos kutatások módszertanába*. Írták: Bolvári-Takács Gábor, Tóvay Nagy Péter et al. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 186 o. ISBN 978-615-5852-22-0. Magyar Táncművészeti Egyetem tankönyv- és jegyzetsorozata. ISSN 2676-8011 Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

Lanszki Anita (szerk.): *Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16.* MTE, Budapest, 2020. 240 o. ISBN 978-615-5852-18-3. Táncművészet és tudomány XII. ISSN 2060-7091 Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV.* Válogatta és közléteszi: Bolvári-Takács Gábor, Fuchs Livia, Major Rita, Péter Petra, Tóvay Nagy Péter. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 168 o. ISBN 978-615-5852-19-0. Táncművészet és tudomány XIII. ISSN 2060-7091 Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

Tóvay Nagy Péter (főszerk.): *Tánctudományi Közlemények*, XI. évf. 2019. 2. szám, 102 o. ISSN 2060-7148

Tóvay Nagy Péter (főszerk.): *Tánctudományi Közlemények*, XII. évf. 2020. 1. szám, 102 o. ISSN 2060-7148

**B) tanulmányok, cikkek**

- Bolvári-Takács Gábor: *A mai magyar tánckutatás intézményrendszere* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 1. szám, 55–60. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *A nyilvános táncoktatás szabályozása Trianon előtt és után (1896–1925)* = Néző•Pont, XV. évf. 100. kötet, 2020. június 4. 192–205. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951)*. In: Lanszki Anita (szerk.): *Tánc és kulturális örökség*. VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 49–54. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951) / Data on the History of the Foundation of the Hungarian State Folk Ensemble (1950–1951)*. In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: *Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage*. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 16. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja negyedik kutatási évének eredményeiről (2018–2019)* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 95–101. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Előszó*. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV*. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 7. o. ISBN 978-615-5852-19-0
- Bolvári-Takács Gábor: *Iratok az Állami Népi Együttes történetéhez (1950–1953)*. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV*. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 72–121. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Magyar táncos szakajtó a 20. és 21. században* = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 38–40. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Színházművészek és filmművészek pártkongresszusi felszólalásai (1946–1988)* = Zempléni Múzsza, XX. évf. 2. szám, 2020. nyár, 27–48. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Tánc és média* (könyvajánlók) = Táncművészet, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 42. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Tánc és média* (könyvajánlók) = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 42. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Tánc és média* (könyvajánlók) = Táncművészet, XLVIII. évf. 1. szám, 2020. tavasz, 42. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Tánc és média* (könyvajánlók) = Táncművészet, XLVIII. évf. 2. szám, 2020. nyár, 42. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Tánc történeti kutatócsoport a Magyar Táncművészeti Egyetemen*. In: Földy Ferenc et al. (szerk.): *Comenius és a tehetség*. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 196. o. Bibliotheca Comeniana XXI. ISSN 0237-6024
- Bolvári-Takács Gábor: *Tehetségmentés 1950-ben: az Állami Balett Intézet indulásának pedagógiai körülményei*. In: Földy Ferenc et al. (szerk.): *Comenius és a tehetség*. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 109–114. o.
- Bolvári-Takács Gábor: *Vetés és számvetés. Rektori megnyitó*. In: Lanszki Anita (szerk.): *Tánc és kulturális örökség*. VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 13. o.



- Fuchs Livia: *Dokumentumok a magyar tánc tudományi kutatás kezdeteiről*. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 122–137. o.*
- Fuchs Livia (közvetlen): *Imre Zoltán hagyatéka a Táncarchívumban*. = *Tánc tudományi Közlemények*, XI. évf. 2019. 2. szám, 40–52. o.
- Fuchs Livia (közvetlen): *Tiszay Andor hagyatéka a PIM Országos Színház történelmi Múzeum és Intézet Táncarchívumában*. = *Tánc tudományi Közlemények*, XII. évf. 2020. 1. szám, 31–54. o.
- Gara Márk: *A primaballerina assoluta is távozott – Alicia Alonso halálára*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 20–21. o.
- Gara Márk: *Közös örökségünk-e A diótörő(1950)? / Is The Nutcracker (1950) Our True Heritage?* In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 29. o.
- Gara Márk: *Közös örökségünk-e A diótörő(1950)?* In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 110–113. o.
- Gara Márk: *Megadni a tánc és az ünnep közös varázsát*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 14–15. o.
- Gara Márk: *Patócs Kató is elment*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 7. o.
- Kovács Ilona: *„Dirigálnom Salzburgban nem volt szabad!” Dohnányi Ernő hangversenyei Ausztriában (1944–47)* In: *Zenatudományi Dolgozatok 2017–2018. (Konferenciakötet a 70 éves Tallián Tibor tiszteletére)*. MTA Zenatudományi Intézet, Budapest, 2020. 375–394. o.
- Kovács Ilona: *„Idióta történet. Nem érdekel.” – Claude Debussy „játékai” Jeux című tánc költeményében. / „The Subject of Jeux” is Idiotic. Not Interested” – Claude Debussy’s „Games” in His Dance Poem „Jeux”* In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 42. o.
- Macher Szilárd: *Akkor fogok ragyogni, ha önmagam vagyok! – Interjú Schumicky Endrével*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 12–14. o.
- Macher Szilárd: *Göteborgs Operans Danskompani – Ahol vibráló a táncélet*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 15. o.
- Macher Szilárd: *Jazzkorszaki képrázat Ljubljana színpadán – A Nagy Gatsby Simon István főszereplésével*. = *Táncművészet*, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 24–26. o.
- Major Rita: *A világtárs művésze. Utazás és kulturális örökség Maurice Béjart művészetében / The Art of Globe-rotting. Travel and Cultural Heritage in the Art of Maurice Béjart*. In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 35. o.
- Major Rita: *Emlékezet és identitás – 40 éves a Győri Balett*. In: Palójtay Kinga (szerk.): *Győri Balett 40. MMA Kiadó, Budapest, 2019. 9–86. o. ISBN 978-615-5869-60-0*
- Major Rita: *Érdekességek az első kolozsvári színházi folyóiratból*. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 67–71. o.*



- Major Rita: „Tánclépések” Isadora Duncan és a képzőművészet Olaszországban a 19. század és az avantgárd között. Beszámoló a Firenzében rendezett kiállításról. = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 90–91. o.
- Péter Petra: *Az első magyar független kortáránc előadás Philther-módszer szerinti elemzése: Angelus Iván: Tükrök (1982)* In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség, VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 177–182. o.
- Péter Petra: *Az első magyarországi kortáránc előadás elemzése a Philther segítségével – Angelus Iván: Tükrök (1982) / The Analysis of the First Hungarian Contemporary Dance Performance with the Philther Method.* In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 60. o.
- Péter Petra: *Források a Budapest Tánciskola Archivumából.* In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 154–166. o.
- Péter Petra: *Három beszélgetés a Kreatív Mozgás Stúdióról Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel.* In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 138–153. o.
- Tóvay Nagy Péter: *Az „atléta termetű” páter – Vukov János S. J. (1887–1933)* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 4–8. o.
- Tóvay Nagy Péter: *Magyar Csupajáték – Újságkivágatok a Paulini Béla hagyatékban. I. rész.* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 31–39. o.
- Tóvay Nagy Péter: *Magyar Csupajáték – Újságkivágatok a Paulini Béla hagyatékban. II. rész.* = Tánctudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 4–30. o.
- Tóvay Nagy Péter: *Merényi Zsuzsa műveinek válogatott bibliográfiája.* = Tánctudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 83–86. o.
- Tóvay Nagy Péter: *„Mint Salomé a nagy Luininak vásznán. Salomé alakja a képzőművészetben / Salomé’s Myth in Baroque and Modern Paintings.* In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 54. o.
- Tóvay Nagy Péter: *„Sokszor egy kis felleg nagy esőt szokott vetni.” Pathai Baracsi János táncbíró művei.* In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 9–18. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetésszi): *Jubileumra készülve... Válogatás hét évtized fotóanyagából.* = Tánctudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 87–99. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetésszi): *Körtvélyes Géza: Emlékbeszéd Muharay Elemér síremlék avatásán.* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 53–54. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetésszi): *Pathai Baracsi János: Tánc fel-boncsolása (1683).* In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 19–66. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetésszi): *Vukov János: Táncoljunk? (1928)* = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 9–30. o.

(összeállította: Bolvári-Takács Gábor)



# A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai 2.

Zárójelentés a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH (OTKA) K115676 számú pályázatának 2015. szeptember 1. és 2020. november 30. közötti kutatási eredményeiről

## I. A kutatócsoport tagjai

**Vezető kutató:** Dr. habil. *Bolvári-Takács Gábor* PhD egyetemi tanár. **Senior kutatók:** *Fuchs Livia* címzetes egyetemi docens, *Gara Márk* egyetemi tanársegéd, doktorjelölt; *Major Rita* főiskolai tanár, doktorjelölt; *Nagy Péter Miklós* (Tóvay Nagy Péter) PhD egyetemi docens. **Kutatók:** Dr. habil. *Kovács Ilona* PhD egyetemi docens; *Macher Szilárd* DLA egyetemi tanár; *Péter Petra* doktorjelölt.

## II. A kutatás összesített eredményei

A kutatás keretében készült publikációk száma: 37 önálló kiadvány (ebből 2 előkészületben); valamint 163 tanulmány és cikk; összesen 200 publikáció. Az egyes szerzők egyéni publikációs listájának összesített adata (a többszerzős, illetve több szerkesztős művek miatt): 275 publikáció. A kutatók rendszeresen közreműködtek lektorként egymás munkáinak sajtó alá rendezésében.

A kutatócsoport tagjai egyéni bel- és külföldi előadásainak és szakmai programjainak száma összesen: 107. A kutatócsoport tagjai közül a kutatás ideje alatt egy fő (*Macher Szilárd*) egyetemi tanári kinevezést kapott; egy fő (*Kovács Ilona*) habilitált; egy fő (*Macher Szilárd*) doktori (DLA) fokozatot szerzett; három fő (*Gara Márk*, *Major Rita*, *Péter Petra*) doktori (PhD) eljárásban vesz részt, ahol az abszolutóriumot teljesítették. A kutatócsoport tagjai részt vesznek a Magyar Táncművészeti Egyetem Tudományos Tanácsa, a Magyar Tudományos Akadémia Tánc tudományi Munkabizottsága, illetve a Magyar Tánc tudományi Társaság munkájában.

A kutatócsoport közreműködésével (tudományos programbizottsági és szervező bizottsági tagságok, plenáris és szekcióelnöki tisztségek) került sor 2015-ban a *Tánc és társadalom* című V., 2017-ben a *Táncművészet és intellektualitás* című VI., 2019-ben a *Tánc és kulturális örökség* című VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferenciára a Magyar Táncművészeti Egyetemen. A három konferencián plenáris üléseken, szimpóziumokon és szekciókban összesen több mint 150 előadás hangzott el. Ezek absztrakt-, illetve konferenciakötetei a kutatás keretében láttak napvilágot, a három konferenciakötet összes terjedelme mintegy 750 oldal.

A kutatócsoport tagjainak forrásközléseiből a pályázat ideje alatt és keretében jelent meg a *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez* című kiadvány III. (2018) és IV. (2020) kötete, összesen mintegy 450 oldal terjedelemben. Tóvay Nagy Péter főszerkesztői, Bolvári-Takács Gábor, Macher Szilárd és Major Rita lektori és szerkesztői közreműködésével jelenik meg a *Tánc tudományi Közlemények* c. szakfolyóirat, 2015 és 2020 között a VII–XII. évfolyamok, összesen 12 lapszámmal, mintegy 1200 oldal terjedelemben. A kutatócsoport szinte valamennyi



tagja részt vesz *A Magyar Táncművészeti Egyetem első hetven éve (1950–2020)* címmel 2021-ben megjelenő nagyszabású intézménytörténeti kötet kéziratának elkészítésében.

### III. A kutatócsoport tagjainak egyéni kutatási eredményei

*Bolvári-Takács Gábor* vezető kutató témája volt a színpadi táncművész-képzés magyarországi intézményesülése a 20. század második felében. Ennek keretében az Állami Balett Intézet nyomtatott forrásainak feldolgozását és levéltári iratanyagának áttekintését végezte el. Sikeresen kezdeményezte az ÁBI történeti értékű iratanyagának szaklevéltárrá minősítését; a digitalizálás megindult, az 1953–1963 közötti iratok a világhálón elérhetők. Közreadta a *Tánctudományi kutatások a Magyar Táncművészeti Főiskolán 1990–2015* című kötetet, amelyben áttekintette az intézményben folyó, széles értelemben vett tánctudományi kutatások szervezeti kereteit, intézményi fórumait és publikációs eredményeit. Összeállította a *Táncos tanévek. Szemelvénygyűjtemény a Magyar Táncművészeti Egyetem történetéhez (1950–2017)* című kötetet, amelynek szövegterjedelme 1,5 millió n, s mintegy 250 forrást tesz közzé. Az általa kutatott általános művészetpolitikai, valamint művészeti felsőoktatás-történeti és színháztörténeti folyamatokról szóló monográfiája 2020-ban a Gondolat Kiadónál 280 oldal terjedelemben megjelent *A művészetpolitika mechanizmusai. Interpretációk és források a Kádár-korszak értelmezéséhez* címmel. A kutatás időtartama alatt keletkezett bírálatait és recenzióit a *Művek és megoldások. Kritikai írások, 2015–2020* című kötetében adta közre, 240 oldal terjedelemben. Számos dokumentumot és tanulmányt publikált, illetve előadást tartott. Patrizia Veroli Milloss Aurélról szóló nagyszabású, életrajzi monográfiája megjelenés előtt álló magyar fordításának egyik szerkesztője. Elkészítette *A Magyar Táncművészeti Egyetem első hetven éve (1950–2020)* c. kötet koncepcióját, amelyet főszerkesztőként koordinál. Ellátta az MTA Táncstudományi Munkabizottságának titkári, illetve elnökhelyettesi feladatait. Kezdeményező szerepet vállalt a Magyar Táncstudományi Társaság működésének újraindításában. Tudományos munkásságát a Magyar Táncművészek Szövetsége 2018-ban Táncstudományért-díjjal ismerte el.

*Fuchs Livia* szenior kutató a PIM Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívuma egyes leltározatlan és feltáratlan hagyatékainak feldolgozását végezte. Ennek során feltárta és részletes, analitikus leltárba vette az alábbi nyilvántartási számú iratanyagokat: 2. Förstner Magda, 14. Milloss Aurél, 42. Tiszay Andor, 43. Nádas Ferenc és Nádas Marcella, 55. Turnay Alice, 60. Imre Zoltán, 61. Eck Imre, 68. Lőrinc György. Hasonló módszertannal feldolgozta a Magyar Táncművészeti Egyetem Levéltárában található Lőrinc György – Merényi Zsuzsa hagyatéki gyűjtemény levelezés-anyagát. Publikálta az előző OTKA-kutatás során feldolgozott Hirschberg Erzsébet és Szentpál Olga hagyatéki nyilvántartást, valamint az Imre Zoltán-, Milloss Aurél- és Tiszay Andor-leltárakat. Közzétett más forrásokat, mint pl. az olaszországi Cini Alapítványtól megkapott Milloss-levelezést, illetve a magyar tánckutatás 1950-es évekbeli dokumentumait. Amszterdamban elvégezte Hézsó István táncművész páratlan értékű könyv- és irathagyatékának válogatását. Az anyag egy része (aprónyomtatványok, sajtóanyag, vizuális dokumentumok) a Táncarchívumba, másik része (könyvállomány) a Magyar Táncművészeti Egyetem Vályi Rózi Könyvtárába került. Szakmai tanácsadóként közreműködött a Budapest Tánciskola Archívumának összeállításában (<http://archivum.tanc.org.hu>). Kutatói és táncművészeti munkásságát a Magyar Táncművészeti Egyetem Szenátusa 2019-ben címzetes egyetemi docens kitüntetéssel ismerte el.

*Gara Márk* szenior kutató fő irányként Oláh Gusztáv operaházi scenikus-főrendező életművét kutatta, a Színház- és Filmművészeti Egyetemen 2016-ban megkezdett doktori tanulmá-



nyainak disszertációs témájaként is. Ennek keretében feltárta a *Szabad Nép* operaházzal foglalkozó cikkeit 1945-től 1956-ig; Münchenben, Oláh Gusztáv halálának helyszínén a Deutsches Theatermuseumban az Oláh 1956-os *Hovancsina*-tervezéséhez kapcsolódó fotó- és recenzió anyagot; Oláh Gusztávra vonatkozó adatokat az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában; az MTA Kézirattárban Zsindelyné Tüdős Klára könyv-kéziratát; az OSZK Színháztörténeti Tára Oláh-hagyatékát; az OSZK Kézirattár Oláh-dokumentumait és Németh Antal Oláhra vonatkozó írásait; a PIM OSZMI Könyvtár anyagát; a Budapesti Műszaki Egyetemen és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen Oláh tanulmányi iratait; az MTVA Archívuma Oláhra vonatkozó anyagait. Kutatott továbbá a salzburgi Mozarteumban, a Salzburger Festspielhaus archívumában, a Wiener Theatermuseumban, a New York MET archívumában és a Stockholmi Királyi Opera archívumában. Mindezek eredményeként elkészült az 1945 és 1956 közötti Oláh Gusztáv repertórium, továbbá több fejezet az Oláh Gusztáv életrajzi monográfiából. A PIM OSZMI Táncarchívumában elvégezte a Róna Viktor-hagyaték előválogatását, majd megírta Róna Viktorról szóló terjedelmes tanulmányát a 2020. évi Róna Viktor kiállítási katalógus számára.

**Major Rita** szenior kutató egyik témája a magyar színpadi tánc történet forrásainak vizsgálata volt, a korabeli tudósítások, kritikák, esztétikai jellegű viták, értekezések tükrében. Ennek részeként rendezte az előző OTKA-kutatás során gyűjtött 18. századi sajtóanyagot. Feldolgozta *A Hét* (1890–1924), a *Színházi Hét* (1910–1913), a *Kolozsvári Színházi Közlöny* (1860) és a *Kolozsvári Közlöny* (1856–1873, 1882–1886) folyóiratok táncvonalozású cikkeit. Ezekből több forrást publikált. Kutatásának másik része folyamatban levő doktori tanulmányaihoz kapcsolódott a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, ahol a Francia Kapcsolat kutatócsoport tagja. Ennek keretében lefordította Maurice Béjart: *La Vie de qui? Mémoires* c. művének 2. kötetét, amelyhez *Én-arc, szövegkonstruálás egy koreográfus irodalmi önéletrajzaiban* címmel bevezető tanulmányt írt. A kutatás további irányát a tánc és a szépirodalom témakörének elemzése jelentette, amelynek eredménye *A Nyugat és a tánc* c. szöveggyűjtemény. A hazai színpadi tánc történet témájában tanulmányt írt a hetven éve alakult első Táncszövetségről, valamint a 40 éves a Győri Balettről. Szervezőként és előadóként részt vett, magyar és francia nyelven előadott több hazai és külföldi (Franciaország, Olaszország, Románia) tudományos konferencián és szakmai rendezvényen. Az országos érettségi tételkészítő bizottság elnökeként részt vett a közép fokú művészeti oktatási intézmények számára készített *Táncos ismeretek* érettségi tárgy kidolgozásában. A *Tánc tudományi Közlemények* c. szakfolyóirat szerkesztőségének tagja. Patrizia Veroli Millos Aurélról szóló nagyszabású, életrajzi monográfiája megjelenés előtt álló magyar fordításának egyik szerkesztője.

**Nagy Péter Miklós** (Tóvay Nagy Péter) szenior kutató témája a színpadi táncművészet és a hazai egyházi kultúra: a táncról folyó morális vita volt. Ennek keretében alapvető fontosságú egyház-, vallás- és tánc történeti forrásokat rendezett sajtó alá, jegyzetekkel ellátott teljes szöveggel, több esetben részletes szerzői életrajzzal kiegészítve: M. Simeon Zuccollo: *A tánc örülete* (1549); Jean Boiseul: *Értekezés a táncok ellen* (1606); Pathai Baracsi János: *Tánc felboncolása* (1683); Szentpéteri István: *Tánc pestise* (1697); Jean-Joseph Nyssen: *A tánc* (1882); Vukov János: *Táncoljunk?* (1928); továbbá 20. századi katolikus körlevelek táncra vonatkozó rendelkezései. A kutatás további irányát a tánc és a szépirodalom témakörének elemzése jelentette, ennek keretében egyebek mellett *A Nyugat és a tánc* szöveggyűjtemény összeállítása, valamint Dávid király és Salome alakja és táncja morális megítélésének vizsgálata. A kutatás harmadik irányát hazai tánc történeti források közzététele alkotta, mint Körtvélyes Gézának a Bartók Rádió Új zenei újságban elhangzott tánc kritikái; a Magyar Táncművészeti Egyetem sajtó- és fotódokumentumai; Merényi Zsuzsa műveinek válogatott bibliográfiája. Előadott konferenciákon. A *Tánc tudományi*



*Közlemények* c. szakfolyóirat főszerkesztője, a *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez* c. kiadványsorozat I-IV. köteteinek szerkesztője. Az újjáalakult Magyar Tánc tudományi Társaság elnökségi tagja.

*Kovács Ilona* kutató egyik témája az Állami Balett Intézet táncoktatásának zeneoktatási összefüggései volt. Ennek keretében megtörtént az ÁBI 1958–1970 közötti tanterveinek átnézése és feldolgozása. Interjút készített Roboz Ágnessel és Mák Magdával, az ÁBI alapítói tanáraival az ÁBI-ban folyó zeneoktatásról. A feltárt eredményeket konferencia előadásokban és publikációkban hasznosította. Megírta a Magyar Táncművészeti Egyetemenről készülő intézménytörténeti kötet zeneoktatási fejezetét. Másik kutatási témája Dohnányi Ernő művészete, különös tekintettel kompozíciói és a táncművészet kapcsolatára. E témakör legfontosabb eredménye a Dohnányi Ernőről szóló kötetének megjelenése (*Dohnányi Ernő új perspektívában*). Az OSZK-ban kutatta Dohnányi Ernő – Galafrés Elsa: *A szent fáklya* című tánclegendáját. Elindította és 2020-ban sikeresen befejezte habilitációs eljárását a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen.

*Macher Szilárd* kutató vállalása a táncoktatás pedagógiai és szakmódszertani összefüggései hazai és nemzetközi vonatkozásainak kutatása volt. Ennek keretében konferencia előadásokat, illetve nyilvános demonstrációs órát tartott, pódiumbeszélgetést vezetett. A *Táncművészet* c. folyóiratban több szakmai cikket publikált és interjút készített. A *Tánc tudományi Közlemények* c. szakfolyóirat szerkesztőségének tagja. 2015-ben DLA fokozatot szerzett a Színház- és Film-művészeti Egyetemen, 2018-ban egyetemi tanári kinevezést kapott. A készülő, részben általa szerkesztett egyetem történeti kötet több fejezetének megírásához végzett levéltári és szakirodalmi kutatásokat, különösen jelentős a balett mesterek életrajzainak megírása: Ángyási Erzsébet, Behumi Ferenc, Boros Erzsébet, Dózsa Imre, Dvorszky Erzsébet, Éhn Éva, Forgách József, Gál Jenő, Havas Ferenc, Hortobágyi Gyöngyvér, Kalmár Attila, Kékesi Mária, Koren Tamás, Kulcsár Noémi, Lőrinc György, Lőrinc Katalin, Macher Lajos, Macher Lajosné, Menyhárt Jacqueline, Nádasi Ferenc, Reich Margit, Sebestyén Csaba, Szakály György, Szőnyi Nóra, Vég-ső Miklós.

*Péter Petra* kutató a táncművész képzés magyarországi intézményesülési folyamatának kutatása terén a 80-as években induló kortárstáncjal kapcsolatos források feltárását végezte el. Ennek keretében összeállította a Budapest Tánciskola Archivumát, a 80-as évek dokumentumainak feldolgozásával. Ez nagyságrendileg 600 nyomtatvány, 140 cikk, 170 óra mozgókép átnézését és rendszerezését jelentette. A magyarországi kortárstánc képzés korai intézményesülési folyamatának jogi és szakmai dokumentumait a <http://archivum.tanc.org.hu> oldalon mutatta be, ezekből számos dokumentumot publikált. Befejezte az Új Előadóművészeti Alapítvány archívumának rendezését. A dokumentumok között található a Kreatív Mozgás Stúdió, a Kortárs Táncszínházi Egyesület, a Budapest Tánciskola, a Budapest Táncművészeti Szakközépiskola és a Budapest Kortárstánc Főiskola működésével kapcsolatos dokumentumok, amelyekből szintén publikált. Adatbázist készített kb. 2500 fotóról, valamint a Budapest Tánciskola előadásairól, 1991-től napjainkig. A korszak kultúrtörténeti kontextusának megértéséhez forrásértékű beszélgetést rögzített Angelus Ivánnal és Fuchs Líviával, terjedelme kb. 500 ezer n. Részt vett külföldi tanulmányutakon és több konferencia előadást tartott.

#### IV. A kutatócsoport tagjainak előadásai és szakmai programjai

2015. november 13–14-én került sor a Tánc és társadalom. V. Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Főiskolán című rendezvényre, amelyet a Magyar Táncművészeti Fő-



iskola Elméleti Tanszéke, valamint Pedagógiai és Pszichológiai Tanszéke az MTA Tánc tudományi Munkabizottságával és a MTF NKFIH-kutatócsoporttal együttműködve rendezett. A konferencián plenáris üléseken és nyolc szekcióban 38 előadás hangzott el. A tudományos programbizottságnak, valamint szervező bizottságnak tagja volt *Bolvári-Takács Gábor* és *Major Rita*. A kutatócsoport tagjai közül plenáris előadó volt *Gara Márk*: Miként értelmezhető a „nemzeti” fogalma a balett műfajában? címmel. Szekcióelnöki feladatot látott el *Bolvári-Takács Gábor*, *Major Rita* és *Tóvay Nagy Péter*. Szekció előadást tartott: *Bolvári-Takács Gábor*: A balettek ára, avagy mibe került 1950-ben a Diótörő és a Párizs lángjai bemutatása?; *Kovács Ilona*: A legfontosabb társ művészet oktatásának módszertana az Állami Balett Intézetben 1958 és 1970 között; *Tóvay Nagy Péter*: Luther és a tánc.

**2015. december 21-én** került sor *Macher Szilárd* A balett formanyelvének változásai a XX–XXI. században – szintézisteremtés a színpadon és a balettek oktatásában című doktori (DLA) értekezésének nyilvános vitájára a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Az eljárásban *Bolvári-Takács Gábor* opponensként vett részt.

**2016. április 22-én** *Bolvári-Takács Gábor* részt vett és felszólalt a Tánckutató Doktoranduszok I. Országos Konferenciája címmel az MTA-DE Néprajzi Kutatócsoport és a Magyar Etnokoreológiai Társaság által rendezett programon, a Debreceni Egyetem BTK Néprajz Tanszékén.

**2016. április 23-án** került sor a Magyar Táncművészeti Főiskola Elméleti Tanszékének Shakespeare és a Tánc-Mű/Film/Zene c. műhelykonferenciájára, *Major Rita* szervezésében és elnökletével. A programban *Kovács Ilona* Változatok Puck-portrékra William Shakespeare Szentivánéji álom című vígjátékának nyomán zenében és táncban; *Tóvay Nagy Péter* Variációk egy témára: Szentivánéji álom. A koreográfia és az irodalmi mű kapcsolata; *Major Rita* Shakespeare dzsesszben... avagy hogyan találkozott egy angol, egy francia és egy amerikai 1960-ban Brüsszelben címmel tartott előadást.

**2016. június 10–11-én** *Bolvári-Takács Gábor* részt vett és felszólalt a Néptánc a médiában. A Magyar Etnokoreológiai Társaság konferenciája a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban c. programon, Szentendrén.

**2016. augusztus 22–27. között** *Péter Petra* részt vett és Györgyfalvy Katalin: Bújócska, 1983. címmel előadást tartott a VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson, Pécsen.

**2016. szeptember 30-án** a kutatócsoport tagjai a Magyar Táncművészeti Főiskolán nyilvános szimpózium keretében ismertették az első kutatási évben elért eredményeiket.

**2016. október 14–15-én** *Kovács Ilona* részt vett és „Dirigálnom Salzburgban nem volt szabad!” Dohnányi Ernő hangversenyei Ausztriában (1944–47) címmel előadást tartott a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság A zenetörténetírás kritikájától a zenekritikáirás művészetéig címmel a 70 éves Tallián Tibor tiszteletére rendezett XIII. tudományos konferenciáján, az MTA BTK Zenetudományi Intézetében.

**2016. november 17-én** *Bolvári-Takács Gábor* Tehetség és módszer. Az Állami Balett Intézet első átfogó önreflexiója, 1961. címmel előadást tartott a XVI. Országos Neveléstudományi Konferencián, Szegeden.

**2017. január 30-án** *Gara Márk* Az első szovjet-típusú magyar balett címmel előadást tartott a Színház- és Filmművészeti Egyetem műhelykonferenciáján.

**2017. március 17-én** emlékülést és kiállítást megnyitót rendeztek Lőrinc György, az Állami Balett Intézet alapító igazgatója születésének 100. évfordulója alkalmából a Magyar Táncművészeti Egyetemen. A kiállítás kurátorai között volt *Bolvári-Takács Gábor*, *Macher Szilárd* és *Major Rita*.



2017. június 9-én *Gara Márk* Kultúránk bástyája avagy a Magyar Állami Operaház a Szabad Népből címmel előadást tartott A művészet mint kutatás című konferencián a Színház- és Filmművészeti Egyetemen.

2017. június 19-én *Gara Márk* Vashegyi Ernő: Bihari nótája 1954 címmel, *Péter Petra* Angelus Iván: Tükrök, 1982. címmel előadást tartott az MTA Színház- és Filmtudományi Állandó Bizottsága és a Theatron Műhely Alapítvány által szervezett Philology+Theatre= PHILTHER című konferencián, az MTA BTK Kutatóházban.

2017. június 22–28. között *Fuchs Livia* tanulmányúton vett részt Velencében, ahol a Cini Alapítványnál kezelt Milloss Aurél hagyatéka magyar vonatkozású dokumentumait kutatta.

2017. június 23-án Táncművészeti és táncpedagógiai kutatási program a Magyar Táncművészeti Egyetemen címmel önálló szimpóziumra került sor A világ új képe a művészetben és a tudományban. Fókuszban: a vizuális kultúra pedagógiája címmel megrendezett 1. Művészetpedagógiai Konferencián, az ELTE Természettudományi Karán. A szimpózium elnöke *Bolvári-Takács Gábor*, opponense *Tóvay Nagy Péter* volt. *Bolvári-Takács Gábor* előadásának címe: Tánc-tudományi kutatások a Magyar Táncművészeti Egyetemen.

2017. szeptember 28-án *Bolvári-Takács Gábor* részt vett és felszólalt a Kultúra és politika 1956–1989 című tudományos konferencián a Politikatörténeti Intézetben.

2017. szeptember 29-én került sor a Magyar Táncművészeti Egyetem Elméleti Tanszékének Edgar Degas (1834–1917) c. műhelykonferenciájára, *Major Rita* szervezésében és elnöklésével. A programban *Gara Márk* Amit Degas és kortársai képeiből tudhatunk a szcenikáról; *Tóvay Nagy Péter* A Salome-mítosz mintázatai a képzőművészetben; *Major Rita* Táncosnők színpadon és képen. A balerina-imázs alakváltozásai Degas korában címmel tartott előadást. Emellett további öt – közte három hallgatói – előadás hangzott el.

2017. november 9–11-én *Major Rita* részt vett Nápolyban a Danza e ballo a Napoli: un dialogo con l'Europa 1806–1861 c. tudományos konferencián, amelyről beszámolót publikált.

2017. november 17–18-án került sor a Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánc-tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen c. rendezvényre, amelyen plenáris üléseken, szimpóziumokon és 12 szekcióban összesen több mint ötven előadás hangzott el. A Tudományos Programbizottság tagja volt *Bolvári-Takács Gábor*, *Macher Szilárd* és *Major Rita*; a Szervező Bizottságnak *Bolvári-Takács Gábor* és *Major Rita*. A kutatócsoport tagjai közül plenáris ülésen elnöki feladatot látott el *Bolvári-Takács Gábor*, szekcióelnöki feladatot *Bolvári-Takács Gábor*, *Macher Szilárd* és *Tóvay Nagy Péter*. Szekció előadást tartott: *Bolvári-Takács Gábor*: Adatok az Állami Balett Intézet főiskolai rangra emelésének történetéhez; *Gara Márk*: A táncelőadás-rekonstrukció lehetőségei; *Kovács Ilona*: Zene és tánc Dohnányi Ernő-Galafrés Elsa A szent fátyla című tánclegendájában; *Macher Szilárd*: Értelem és érzelem - intellektualitás, tehetség, ösztönök (a színpadi) szerepformálásokban; *Major Rita*: A képzelet valósággá válása. Tánc és szöveg Théophile Gautier munkásságában; *Tóvay Nagy Péter*: Salome figurájának metamorfózisai: eszköz, áldozat vagy csábító? A konferencia keretében rendezett könyvbemutatókon közreműködött *Bolvári-Takács Gábor* (Táncos tanévek), valamint *Major Rita* és *Tóvay Nagy Péter* (A „Nyugat” és a tánc)

2017. november 18-án a kutatócsoport tagjai a Táncművészet és intellektualitás című VI. Nemzetközi Tánc-tudományi Konferencián nyilvános szimpózium keretében ismertették az első és második kutatási évben elért eredményeiket.

2018. január 26-án *Bolvári-Takács Gábor* volt a házigazdája az Eck Imre és a Pécsi Balett c. szakmai beszélgetésnek a Műcsarnokban, amelynek résztvevői Eck Júlia és Uhrík Dóra voltak.

2018. február 5-én *Gara Márk* Szcenikai megújulás az Operában 1910–30 között címmel előadást tartott a Színház- és Filmművészeti Egyetem műhelykonferenciáján.



**2018. március 13–14-én** *Major Rita* látogatás tett Kolozsvárott, a Babes-Bolyai Tudományegyetem Magyar Tanszékén, ahol az erdélyi magyar sajtó táncos cikkeinek kutatási lehetőségeit tekintette át.

**2018. április 26-án** *Bolvári-Takács Gábor* mutatta be Lőrinc Katalin A test mint szöveg c. könyvét az Országos Széchényi Könyvtárban.

**2018. május 11-én** *Gara Márk* Az Operaház balettjének megújulása a két világháború között személyi, műfaji és scenikai szempontok szerint címmel előadást tartott a Színház- és Filmművészeti Egyetem műhelykonferenciáján, az ÚNKP konferencia keretében.

**2018. május 17–18-án** *Major Rita* részt vett és előadást tartott a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Voyages et spiritualité dans les cultures classiques et néolatines címmel megrendezett nemzetközi konferenciáján, az ACRIL (Artes CRItica Linguistica) és a Francia Kapcsolat kutatócsoport szervezésében. A francia nyelven előadott előadás címe: J'étais aussi un compagnon errant... – L'impact spirituel des voyages sur l'œuvre de Maurice Béjart.

**2018. július 5–8-án** *Péter Petra* On subversive space strategies used by Hungarian contemporary dance creators in late socialism címmel előadást tartott a Contra: Dance & Conflict c. konferencián, a Máltai Egyetemen.

**2018. szeptember 1-jével** *Macher Szilárd* egyetemi tanári kinevezést kapott.

**2018. november 7-én** *Bolvári-Takács Gábor* részt vett és Tehetségmentés 1950-ben: az Állami Balett Intézet indulásának pedagógiai körülményei címmel előadást tartott a Magyar Comenius Társaság Comenius és a tehetségmentés c. tudományos konferenciáján, Sárospatakon.

**2018. november 10-én** a NKFIH-kutatás keretében került sor a Tánckutató Doktoranduszok III. Országos Konferenciájára a Magyar Táncművészeti Egyetemen, amelyen plenáris ülésen tíz előadás hangzott el. A konferencia házigazdája volt és köszöntőt mondott *Bolvári-Takács Gábor*. A kutatócsoport tagjai közül előadást tartott: *Gara Márk*: Rajzfilmből táncdarab; *Péter Petra*: A nyolcvanas évek öröksége a magyarországi kortárstánc szcénában.

**2018. november 13-án** *Bolvári-Takács Gábor* felkért közreműködője volt A mozdulatművészet múltja, jelene és jövője mint élő magyar moderntánc hagyomány c. szakmai kerekasztal beszélgetésnek a Műcsarnokban.

**2018. december 1-jén** a NKFIH-kutatás keretében került sor a Koreográfus Évfordulók szimpózium sorozat első rendezvényére, Millos Aurél, Szabó Iván és Nádasi Ferenc munkásságáról a Magyar Táncművészeti Egyetemen. A konferencia Szervező Bizottságnak tagja volt, valamint és a programban Patrizia Veroli francia nyelvű előadását fordította és a munkásságáról referátumot tartott *Major Rita*. A kutatócsoport tagjai közül köszöntőt mondott *Bolvári-Takács Gábor*. Nádasi Ferenc módszertanának illusztrálásra nyilvános demonstrációs órát állított össze, konferált és vezetett *Macher Szilárd*.

**2018. december 3-án** került sor az MTA Színház- és Filmtudományi Állandó Bizottsága és a Theatron Műhely Alapítvány Újjáépítés és államosítás c. tudományos konferenciájára, az MTA székházában. A konferencián három plenáris ülésszakon 22 előadás hangzott el. A kutatócsoport tagjai közül előadást tartott: *Bolvári-Takács Gábor*: Az Állami Népi Együttes létrehozásának politikai körülményei, 1950–1951; *Gara Márk*: A görölkötől Másenyka álmáig (1949).

**2019. február 4-én** *Gara Márk* A Színház- és Filmművészeti Stúdió története címmel előadást tartott a Színház- és Filmművészeti Egyetem műhelykonferenciáján.

**2019. március 13-án** *Kovács Ilona* közreműködött az általa írt Dohnányi Ernő új perspektívában c. tanulmánykötet könyvbemutatóján az Írók Boltjában.

**2019. március 19–22.** között *Major Rita* látogatás tett Kolozsvárott a Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” könyvtárban, ahol a Kolozsvári Közlöny 1856–1886 közötti évfolyamaiból végzett adatgyűjtést.



2019. március 20-án *Major Rita* A Nyugat és a tánc, egy sajtó kutatás tanulságai címmel előadás tartott a Kolozsvári Akadémiai Bizottság, az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Hungarológiai tanulmányok doktori iskola keretében szervezett Irodalmi és színházi kontaktológia sorozatban.

2019. március 27–30. között volt látható a *Péter Petra* által a Budapest Kortárs Tánc Főiskola dokumentumaiból válogatott kiállítási anyag a MU Színházban.

2019. március 29-én *Major Rita* részt vett és La vie de qui ? Texte et chorégraphie dans les autobiographies de Maurice Béjart címmel francia nyelven előadást tartott a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen rendezett Romanista Doktoranduszok Nemzetközi Konferenciáján (RODOSZ/5).

2019. április 5-én *Macher Szilárd* nyilvános pódiumbeszélgetést vezetett Magyar Anitával, a milánói Scala korábbi primabalerinájával, a Magyar Állami Operaház szólótáncosával a Magyar Táncművészeti Egyetemen.

2019. május 7-én a *Péter Petra* által a Budapest Kortárs Tánc Főiskola dokumentumaiból válogatott kiállítási anyagot a Trafóban mutatták be.

2019. június 12-én *Macher Szilárd* mondott a mester életútját, pedagógiai munkásságát méltató búcsúbeszédet Koren Tamás balettmester, professor emeritus temetésén.

2019. június 21-én *Major Rita* A balerina imázs változásai napjainkig címmel előadás tartott Győrben, a XV. Magyar Táncfesztivál szakmai programjaként.

2019. július 2–13. között *Major Rita* részt vett a Cadizi Egyetemen a Lea! (Lire en Europe aujourd'hui) Kutatócsoport „Lire et écrire le transfrontalier aujourd'hui, dans la fiction romanesque et ailleurs” c. intenzív nemzetközi programján, és július 10-én, francia nyelven előadást tartott Danse multidimensionnelle: Création et l'apprentissage sans frontières dans l'oeuvre de Maurice Béjart címmel.

2019. szeptember 2–3-án került sor a Doktori Műhelyek Konferenciájára a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. A kutatócsoport tagjai közül előadást tartott *Gara Márk* Repertóriumkészítés a digitális korban címmel.

2019. november 6-án a Magyar Comenius Társaság Comenius és a tudás c. tudományos konferenciáján, Sárospatakon, *Bolvári-Takács Gábor* 19. századi neveléstörténeti témájú előadást tartott.

2019. november 15–16-án került sor a Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc-tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen c. rendezvényre, amelyen plenáris üléseken és 17 szekcióban összesen 71 előadás hangzott el. A kutatócsoport tagjai közül konferencia Tudományos Programbizottságának tagja volt *Bolvári-Takács Gábor* és *Macher Szilárd*; a Szervező Bizottságnak *Major Rita*. Megnyitó beszédet mondott *Bolvári-Takács Gábor*. Plenáris ülésen elnöki feladatot látott el *Bolvári-Takács Gábor* és *Major Rita*, szekcióelnöki feladatot *Macher Szilárd*, *Major Rita* és *Tóvay Nagy Péter*. Szekció előadást tartott *Bolvári-Takács Gábor* Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951); *Gara Márk* Közös örökségünk-e A diótörő (1950)?; *Kovács Ilona* „Idióta történet. Nem érdekel.” – Claude Debussy „játékai” Jeux című táncalköteményében; *Major Rita* A világgjárás művészete. Utazás és kulturális örökség Maurice Béjart művészetében; *Péter Petra* Az első magyarországi kortárs tánc előadás elemzése a Philther segítségével – Angelus Iván: Tükrök (1982); *Tóvay Nagy Péter* „Mint Salomé a nagy Luininak vásznán” Salome alakja a képzőművészetben címmel.

2019. december 6–7-én *Péter Petra* szakmai tanulmányutat tett Bécsben, a Theater Museumban, ahol kurátori vezetés keretében megtekintette az Andrea Amort által rendezett Alls tanzt. Kosmos Wiener Tanzmoderne című kiállítást.



2020. február 2–9. között *Macher Szilárd*, a Magyar Táncművészeti Egyetem képviselőjeként, részt tett Montreux-ben a 48. Prix de Lausanne Nemzetközi Balettverseny keretében megrendezett Partneriskolák Szimpóziumán, amelyen a téma a verseny jövője, a partneriskolák véleménye és a szabálmódosítások elfogadása volt.

2020. február 19-én a Magyar Tánctudományi Társaság tisztújító közgyűlést tartott a Magyar Táncművészeti Egyetemen. A közgyűlés levezető elnöke *Bolvári-Takács Gábor* volt. A kutatócsoport tagjai közül elnökségi taggá választották *Tóvay Nagy Pétert*.

2020. február 28-án a Magyar Comenius Társaság sárospataki tisztújító közgyűlésén *Bolvári-Takács Gábort* a Társaság elnökévé választották.

2020. márciustól a tervezett szakmai programok (konferenciák, tanulmányutak stb.) a járványügyi veszélyhelyzet miatt meghiúsultak.

2020. október 2-án *Kovács Ilona* Változatok Puck-portrékra William Shakespeare Szentivánéji álom című vígjátékának nyomán zenében és táncban címmel megtartotta tudományos habilitációs előadását és bemutató tanítását a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen s ezzel a habilitációs eljárást sikeresen befejezte.

## V. A kutatás keretében megjelent publikációk

### A) Önálló kiadványok

Bolvári-Takács Gábor: A művészetpolitika mechanizmusai. Interpretációk és források a Kádárkorszak értelmezéséhez. Gondolat Kiadó, Budapest, 2020. 278 o. ISBN 978-963-693-856-7

Bolvári-Takács Gábor: Budapest: Magyar Táncművészeti Egyetem. TKME, Budapest, 2019. 16 o. ISBN 978-963-554-603-9. Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára, 859. szám. ISSN 0139-245X

Bolvári-Takács Gábor: Művek és megoldások. Kritikai írások, 2015–2020. Zempléni Múzsza Alapítvány, Sárospatak, 2020. 244 o. ISBN 978-615-00-8385-8

Bolvári-Takács Gábor: Táncos tanévek. Szemelvénygyűjtemény a Magyar Táncművészeti Egyetem történetéhez 1950–2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2017. 520 o. ISBN 978-615-80297-7-3

Bolvári-Takács Gábor: Tánctudományi kutatások a Magyar Táncművészeti Főiskolán 1990–2015. (Keretek, fórumok, eredmények). Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 200 o. ISBN 978-615-80297-4-2

Bolvári-Takács Gábor – Lőrinc Katalin – Lőrinc László – Macher Szilárd – Major Rita (összeállította): Lőrinc György életműve. Képek, dokumentumok. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2017. 64 o. ISBN 978-615-5852-01-5. A magyar táncművészet nagyjai 7. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 1217-9159

Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Tánc és társadalom. V. Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Főiskolán 2015. november 13–14. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 236 o. ISBN 978-615-80297-5-9. Táncművészet és tudomány IX. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2060-7091

Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. Táncművészet és tudomány X. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2060-7091



- Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0.
- Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2019. 80 o. ISBN 978-615-5852-07-7. Tudományos Programbizottság: Bolvári-Takács Gábor, Macher Szilárd, Tóvay Nagy Péter et al.
- Földy Ferenc et al. (szerk.): Comenius és a tehetség. Írták: Bolvári-Takács Gábor et al. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 200 o. Bibliotheca Comeniana XXI. ISSN 0237-6024
- Gyarmati Zsófia – Macher Szilárd: „A tánc csillagai lettek...” Az Állami Balett Intézet első végzős évfolyama. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2015. 132 o. ISBN 978-615-80297-1-1. A magyar táncművészet nagyjai 5. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 1217-9159
- Jálics Kinga: Férfitánc. Portré Zsuráfszky Zoltánról. Honvéd Együttes, Budapest, 2016. 140 o. ISBN 978-963-12-5954-4. A magyar táncművészet nagyjai 6. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 1217-9159
- Kovács Ilona: Dohnányi Ernő új perspektívában. Gramofon Könyvek, Budapest, 2019. 400 o. ISBN 978-615-80474-9-4
- Kővágó Zsuzsa – Bólya Anna Mária (szerk.): Magyar néptánc történeti szöveggyűjtemény. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2020. 190 o. ISBN 978-615-5852-21-3. Magyar Táncművészeti Egylet tankönyv- és jegyzetsorozata. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2676-8011
- Kővágó Zsuzsa – Kővágó Sarolta: A magyar amatőr néptáncmozgalom története a kezdetektől 1948-ig. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 112 o. ISBN 978-615-80297-2-8. A Magyar Táncművészeti Főiskola tankönyv- és jegyzetsorozata. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 1219-9109
- Lanszki Anita (szerk.): Bevezetés a táncsal kapcsolatos kutatások módszertanába. Írták: Bolvári-Takács Gábor, Tóvay Nagy Péter et al. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2020. 186 o. ISBN 978-615-5852-22-0. Magyar Táncművészeti Egylet tankönyv- és jegyzetsorozata. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2676-8011
- Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyletmen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 240 o. ISBN 978-615-5852-18-3. Táncművészet és tudomány XII. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2060-7091
- Major Rita – Tóvay Nagy Péter (szerk.): A „Nyugat” és a tánc. Szöveggyűjtemény a folyóirat tánc témájú cikkeiből (1908–1941). Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2017. 176 o. ISBN 978-615-80297-6-6. A Magyar Táncművészeti Egylet tankönyv- és jegyzetsorozata. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 1219-9109
- Pál-Kovács Dóra – Szőnyi Vivien – Varga Sándor (szerk.): Néptánc a médiában. Konferenciakötet. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2019. 98 o. ISBN 978-615-5852-03-9. Etnokoreológiai Füzetek 1. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor és Varga Sándor. ISSN 2676-8399



- Péter Petra (szakmai vezető és az ismertető szövegeket írta): Budapest Tánciskola Archivuma. Új Előadóművészeti Alapítvány, Budapest, 2019 = <http://archivum.tanc.org.hu>
- Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Válogatta és közzéteszi: Bolvári-Takács Gábor, Fuchs Lívია, Gara Márk, Kovács Ilona, Major Rita, Péter Petra, Tóvay Nagy Péter. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 272 o. ISBN 978-615-5852-00-8. Táncművészet és tudomány XI. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2060-7091
- Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Válogatta és közzéteszi: Bolvári-Takács Gábor, Fuchs Lívია, Major Rita, Péter Petra, Tóvay Nagy Péter. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 168 o. ISBN 978-615-5852-19-0. Táncművészet és tudomány XIII. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor. ISSN 2060-7091
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 1. szám, 102. o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 102. o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 1. szám, 102 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 98 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 98. o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám, 102. o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 1. szám, 102 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 102 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 1. szám, 106 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 102 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 102 o. ISSN 2060-7148
- Tóvay Nagy Péter (főszerk.): Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 2. szám, 100 o. ISSN 2060-7148

## ***B) Tanulmányok, cikkek***

- Bolvári-Takács Gábor: A balettek ára, avagy mibe került 1950-ben a Diótörő és a Párizs lángjai bemutatása? In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Tánc és társadalom. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 54–63. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai 2. – Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetemen működő NKFIH (OTKA) kutatócsoport első és második kutatási évéről (2015–2017). In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 248–255. o.



- Bolvári-Takács Gábor: A Magyar Táncművészeti Egyetem jogállásának alakulása a 21. században (1998–2017) = *Jogtudományi Közlöny*, LXXIII. évf. 3. szám, 2018. március, 165–169. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A Magyar Táncművészeti Egyetem mint közösség. = *Táncművészet*, XLVI. évf. 3. szám, 2018. ősz, 27. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A Magyar Táncművészeti Főiskola képzési szerkezetének fejlődése (2006–2017) = *Táncstudományi Közlemények*, IX. évf. 2017. 2. szám, 19–24. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A Magyar Táncművészeti Főiskola oktatási rendszerének fejlődése a bolognai rendszer bevezetésétől az egyetemmel alakulásig (2006–2017) = *Új Pedagógiai Szemle*, 68. évf. 2018. 1–2. szám, 59–65. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A mai magyar tánc kutatás intézményrendszere = *Táncstudományi Közlemények*, XI. évf. 2019. 1. szám, 55–60. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A nyilvános táncoktatás szabályozása Trianon előtt és után (1896–1925) = *Néző•Pont*, XV. évf. 100. kötet, 2020. június 4. 192–205. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A Táncművészet folyóirat múltja és jövője = *Zempléni Múzsza*, XVI. évf. 4. szám, 2016. tél, 90–92. o.
- Bolvári-Takács Gábor: A történelemábrázolás művészete. Koltay Gábor: Itt élned, halnod kell (1985, 2016) = *Zempléni Múzsza*, XVI. évf. 3. szám, 2016. ősz, 81–95. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Aczél György művészetpolitikájának fogalomkészlete. = *Zempléni Múzsza*, XIX. évf. 1. szám, 2019. tavasz, 39–60. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951). In: Lanszki Anita (szerk.): *Tánc és kulturális örökség*. VII. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 49–54. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Adatok a Magyar Állami Népi Együttes alapításának történetéhez (1950–1951) / Data on the History of the Foundation of the Hungarian State Folk Ensemble (1950–1951). In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 16. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Adatok az Állami Balett Intézet főiskolai rangra emelésének történetéhez. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): *Táncművészet és intellektualitás*. VI. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 56–60. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Adatok az Állami Balett Intézet főiskolai rangra emelésének történetéhez / Data on the History of Reaching Academic Level at the State Ballet Institute. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 15. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Balettek és bankók. A diótörő és a Párizs lángjai premier-költségei, 1950. = *Kritika*, XLVI. évf. 3–4. szám, 2016. március–április, 20–23. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Balettművészek filmszerepei (Bordy Bella, Kováts Nóra, Róna Viktor és Handel Edit egy-egy prózai alakítása) = *Táncstudományi Közlemények*, VIII. évf. 2016. 1. szám, 62–66. o.



- Bolvári-Takács Gábor: Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja második kutatási évének eredményeiről = Tánctudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 93–97. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja harmadik kutatási évének eredményeiről (2017–2018) = Tánctudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 92–98. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Beszámoló a Magyar Táncművészeti Egyetem NKFIH-kutatócsoportja negyedik kutatási évének eredményeiről (2018–2019) = Tánctudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 95–101. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Beszámoló a Magyar Táncművészeti Főiskola NKFIH-kutatócsoportja első kutatási évének eredményeiről = Tánctudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám, 98–101. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Előszó. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 7. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Bolvári-Takács Gábor: Előszó. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 7. o. ISBN 978-615-5852-19-0
- Bolvári-Takács Gábor: Iratok az Állami Népi Együttes történetéhez (1950–1953). In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 72–121. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Magyar Táncművészeti Egyetem OTKA-kutatócsoport. A magyar színpadi táncművészet történetének forrásai – szimpózium / The Sources of the History of Hungarian Stage Dance – symposium. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 57. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Magyar táncos szakajtó a 20. és 21. században = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 38–40. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Megkettőzött valóság. Bizalmas jelentések és nyilvános beszámolók az Operaház balettegyüttesének külföldi vendégjátékairól, 1959. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 158–169. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Bolvári-Takács Gábor: Megnyitó beszéd a Magyar Táncművészeti Egyetem VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferenciáján. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 11–12. o.
- Bolvári-Takács Gábor: „Szilenciumomat hatályon kívül helyezni szíveskedjék” Darvas Iván levele Aczél Györgyhez, 1961. = Kritika, XLV. évf. 9–10. szám, 2015. szeptember–október, 14–16. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Színházművészek és filmművészek pártkongresszusi felszólalásai (1946–1988) = Zempléni Múzsza, XX. évf. 2. szám, 2020. nyár, 27–48. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Tánc mögött az ember = Táncművészet, XLVI. évf. 1. szám, 2018. tavasz, 41. o.



- Bolvári-Takács Gábor: Táncművészet – egy folyóirat történetének fordulópontjai = Tánctudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 81–82. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Tánc történeti kutatócsoport a Magyar Táncművészeti Egyetemen. In: Földy Ferenc et al. (szerk.): Comenius és a tehetség. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 196. o. Bibliotheca Comeniana XXI. ISSN 0237-6024
- Bolvári-Takács Gábor: Tánc tudományi kutatások a Magyar Táncművészeti Egyetemen (absztrakt). In: Kárpáti Andrea (szerk.): A világ új képe a művészetben és a tudományban. Fókuszban: a vizuális kultúra pedagógiája. Konferenciakötet. ELTE TTK, Budapest, 2017. 182–183. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Tehetség és módszer. Az Állami Balett Intézet első átfogó önreflexiója, 1961 (absztrakt). In: Zsolnai Anikó – Kasik László (szerk.): A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése. Program, absztraktkötet. MTA Pedagógiai Tud. Biz. – SZTE Neveléstudományi Intézet, Budapest–Szeged, 2016. 253. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Tehetségmentés 1950-ben: az Állami Balett Intézet indulásának pedagógiai körülményei. In: Földy Ferenc et al. (szerk.): Comenius és a tehetség. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2019. 109–114. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Újabb OTKA-kutatás a Magyar Táncművészeti Főiskolán (2015–2019) = Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 91–96. o.
- Bolvári-Takács Gábor: Vetés és számvetés. Rektori megnyitó. In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 13. o.
- Bolvári-Takács Gábor (közveteszi): Körtvélyes Géza táncművészeti vizsgálóadás-kritikái a Magyar Rádióban, 1990–1995. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 170–176. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Bolvári-Takács Gábor (összeállította): Lőrinc György: Magyar iskola – nemzetközi színvonal. Gondolatok a táncművészképzésről = Zempléni Múza, XVII. évf. 2. szám, 2017. nyár, 20–26. o.
- Bolvári-Takács Gábor – Varga Sándor: Sorozatszerkesztői előszó. In: Pál-Kovács Dóra – Szőnyi Vivien – Varga Sándor (szerk.): Néptánc a médiában. Konferenciakötet. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 98 o. ISBN 978-615-5852-03-9
- Fuchs Livia: Dokumentumok a magyar tánc tudományi kutatás kezdeteiről. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 122–137. o.
- Fuchs Livia: Egy elfeledett emigráns = Élet és Irodalom, LX. évf. 27. szám, 2016. júl. 8.
- Fuchs Livia: Hajszáleréken át. Új tánc technikák beszivárgása a nyolcvanas évek Magyarországra = Színház, 50. évf. 12. szám, 2017. december, 34–36. o.
- Fuchs Livia: Hirschberg Erzsébet hagyatéka az OSZMI Táncarchívumában = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám 10–39. o.
- Fuchs Livia: Születésnap beszélgetés Kun Zsuzsával (1994) = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 1. szám, 95–101. o.
- Fuchs Livia (közveteszi): Imre Zoltán hagyatéka a Táncarchívumban. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 40–52. o.
- Fuchs Livia (közveteszi): Szentpál Olga hagyatéka a Táncarchívumban. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 1. szám, 15–56. o.
- Fuchs Livia (közveteszi): Tiszay Andor hagyatéka a PIM Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívumában. = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 31–54. o.



- Fuchs Lívía (közzéteszi): Törédek Milloss Aurél hagyatékából. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 128–157. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Fuchs Lívía – Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Bogár Richárd: Napló (befejező rész) = Tánctudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 1. szám, 55–60. o.
- Fügedi János – Fuchs Lívía: Doctrines and Laban Kinetography in a Hungarian Modern Dance School in the 1930s = Journal of Movement Arts Literacy, Vol. 3. 2016. No. 1. Article 3. (<http://digitalcommons.lmu.edu/jmal/vol3/iss1/3>)
- Gara Márk: A primaballerina assoluta is távozott – Alicia Alonso halálára. = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 20–21. o.
- Gara Márk: A táncelőadás-rekonstrukció lehetőségei / Chances of a Dance performance Reconstruction. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 19. o.
- Gara Márk: A táncelőadás-rekonstrukció lehetőségei. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 88–95. o.
- Gara Márk: Az első szovjet-típusú magyar balett. A magyar balett 1945 és 1956 között. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 192–206. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Gara Márk: Balettkörkép – balettkörkép = Táncművészet, XLIII. évf. 3. szám, 2015. őszi, 18–20. o.
- Gara Márk: Cesare vagy Cézár? – Smeraldi mester hazai működése = Tánctudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 1. szám, 4–10. o.
- Gara Márk: Hans Van Manen 85 = Táncművészet, XLV. évf. 3. szám, 2017. őszi, 6–7. o.
- Gara Márk: Így ünnepel a Royal Ballet = Táncművészet, XLV. évf. 3. szám, 2017. őszi, 14–15. o.
- Gara Márk: Jön-e velem nagyság shimmyt jární? Tanulmány az operett és a tánc szimbiózisáról = Táncművészet, XLVI. évf. 1. szám, 2018. tavasz, 33–35. o.
- Gara Márk: Kapcsolatok az Orosz Balett és két magyar képzőművész munkássága között = Tánctudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 36–43. o.
- Gara Márk: Közös örökségünk-e A diótörő(1950)? / Is The Nutcracker (1950) Our True Heritage? In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 29. o.
- Gara Márk: Közös örökségünk-e A diótörő(1950)? In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 110–113. o.
- Gara Márk: Kultúránk bástyája avagy a Magyar Állami Operaház a Szabad Nép című napilapban 1945–1956. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 177–191. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Gara Márk: Megadni a tánc és az ünnep közös varázsát. = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 14–15. o.



- Gara Márk: Miként értelmezhető a „nemzeti” fogalma a balett műfajában? In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): *Tánc és társadalom. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 90–93. o.*
- Gara Márk: Mit tudhatunk meg a Degas és kortársai képei által a korabeli szcenikából? = *Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 65–68. o.*
- Gara Márk: Patócs Kató is element. = *Táncművészet, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 7. o.*
- Gara Márk: Szoknyaszerepek: férfiak spiccen = *Táncművészet, XLIV. évf. 1. szám, 2016. tavasz, 14–15. o.*
- Gara Márk: Vashegyi Ernő: Bihari nótája, 1954 = <http://www.philther.hu/link/play/bihari-notaja/>
- Kovács Ilona: A Dohnányi- és a Kodály-évfordulók tiszteletére: Vissza a múltba – a Kodály-tanítvány Weiner László Dohnányi-kritikái 1934-ből = *Zenekar, 2017. 6. szám, 32–36. o.* [http://zene-kar.hu/wp-content/uploads/2017/12/zenekar6\\_web.pdf](http://zene-kar.hu/wp-content/uploads/2017/12/zenekar6_web.pdf)
- Kovács Ilona: A legfontosabb társzművészet oktatásának módszertana az Állami Balett Intézetben 1958 és 1970 között. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): *Tánc és társadalom. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 129–142. o.*
- Kovács Ilona: „...a nyomorult zongorázást felcserélném tisztességesebb pályával” – Az első világháború hatása Dohnányi Ernő művészi pályájára. In: Kusz Veronika – Ránki András (szerk.): *Dohnányi-tanulmányok 2017. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zene tudományi Intézet, Budapest, 2017. 59–72. o.* [http://real.mtak.hu/79263/2/Dohnanyi\\_2\\_korrektura.pdf](http://real.mtak.hu/79263/2/Dohnanyi_2_korrektura.pdf)
- Kovács Ilona: A zeneoktatás módszertana az Állami Balett Intézetben 1958 és 1970 között = *Parlando, 2017. 3- szám* ([http://www.parlando.hu/2017/2017-3/Kovacs\\_Ilona-Balett.pdf](http://www.parlando.hu/2017/2017-3/Kovacs_Ilona-Balett.pdf))
- Kovács Ilona: „Dirigálnom Salzburgban nem volt szabad!” Dohnányi Ernő hangversenyei Ausztriában (1944–47) In: *Zenatudományi Dolgozatok 2017–2018. (Konferenciakötet a 70 éves Tallián Tibor tiszteletére). MTA Zenatudományi Intézet, Budapest, 2020. 375–394. o.*
- Kovács Ilona: *Finishing Touch – Dohnányi Ernő Válogatott egy gyermekdalra (op. 25) című művének faksimile kiadása = Zenekar, XXV. évf. 2018. 6. szám, 53–57. o.*
- Kovács Ilona: „Idióta történet. Nem érdekel.” – Claude Debussy „játékai” *Jeux* című tánckölteményében. / „The Subject of 'Jeux' is Idiotic. Not Interested” – Claude Debussy's „Games” in His Dance Poem „Jeux” In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 42. o.
- Kovács Ilona: Műelemzés a vázlatok segítségével: Dohnányi Ernő B-dúr vonószextettjének 3. tétele. In: Kusz Veronika – Ránki András (szerk.): *Dohnányi-tanulmányok 2015. MTA BTK Zenatudományi Intézet, Budapest, 2016. 7–22. o.* (elérhető: [http://zti.hu/files/mza/docs/dohnanyi\\_tanulmanyok\\_2015.pdf](http://zti.hu/files/mza/docs/dohnanyi_tanulmanyok_2015.pdf); valamint: [http://www.parlando.hu/2017/2017-2/DOHNANYI\\_TANULMANYOK.htm](http://www.parlando.hu/2017/2017-2/DOHNANYI_TANULMANYOK.htm))
- Kovács Ilona: „Szabálytalan” pas de deux – Beszélgetés zenéről és táncról Roboz Ágnessel és Mák Magdával. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 255–271. o.* ISBN 978-615-5852-00-8
- Kovács Ilona: Utolsó simítások: Dohnányi Ernő Válogatott egy gyermekdalra (op. 25) című művének faksimile kiadása = *Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 56–64. o.*



- Kovács Ilona: Változatok Puck-portrékra William Shakespeare Szentivánéji álom című vígjátékának nyomán zenében és táncban = Tánctudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 1. szám, 25–36. o.
- Kovács Ilona: Zene és tánc Dohnányi Ernő – Galafrés Elsa A szent fáklya című tánclegendájában / Music and Dance in the Holy Torch Dance Legend by Ernst von Dohnányi – Elsa Galafrés. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 27. o.
- Kovács Ilona: Zene és tánc szimbiózisa Dohnányi Ernő – Galafrés Elsa A szent fáklya című tánclegendájában. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 133–147. o.
- Macher Szilárd (összeállította): Beszámoló a Pekingi Balettversenyéről. = Tánctudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 89–91. o.
- Macher Szilárd: A pénz vagy az ország sohasem volt tényező a választásomnál – Interjú Darai Tamással = Táncművészet, XLVII. évf. 2. szám, 2019. nyár, 16–18. o.
- Macher Szilárd: Aki minden egyes színpadi jelenlétét fontosnak tartotta – Emlékezés Hevesi Imrére: egy eddig meg nem jelent interjú (2005) = Táncművészet, XLVI. évf. 4. szám, 2018. tél, 30–31. o.
- Macher Szilárd: Akkor fogok ragyogni, ha önmagam vagyok! – Interjú Schumicky Endrével. = Táncművészet, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 12–14. o.
- Macher Szilárd: Bécsben sok lehetőségem adódik – Beszélgetés Török Zsolttal = Táncművészet, XLVI. évf. 4. szám, 2018. tél, 24–25. o.
- Macher Szilárd: Dresden Frankfurt Dance Company – A vibrálóan virtuóz társulat = Táncművészet, XLVII. évf. 2. szám, 2019. nyár, 18–19. o.
- Macher Szilárd: Egy tiszta lélek erkölcsi győzelme – London: hagyomány és költőiség új köntösben = Táncművészet, XLVI. évf. 3. szám, 2018. ősz, 18–19. o.
- Macher Szilárd: Eltáncolni az eltáncolhatatlant. A Glembay ház Zágrábban magyarokkal = Táncművészet, XLVI. évf. 1. szám, 2018. tavasz, 14–15. o.
- Macher Szilárd: Értelem és érzelem – Intellektualitás, tehetség, ösztönök a művésszé válásban és a művészlétben. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Táncművészet és intellektualitás. VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen 2017. november 17–18. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 260 o. ISBN 978-615-80297-9-7. 200–209. o.
- Macher Szilárd: Értelem és érzelem – intellektualitás, tehetség, ösztönök (a színpadi) szerepformálásokban / Sense and Sensibility – Role of the Intellect, Talent and Instincts in the process of Playing Roles. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 37. o.
- Macher Szilárd: GöteborgsOperans Danskompani – Ahol vibráló a táncélet. = Táncművészet, XLVII. évf. 3. szám, 2019. ősz, 15. o.



- Macher Szilárd: Gyémántok és kavicsok = Táncművészet, XLVI. évf. 2. szám, 2018. nyár, 18–20. o.
- Macher Szilárd: Halál Velencében – Újabb világpremier Zágrábban = Táncművészet, XLVI. évf. 3. szám, 2018. ősz, 20–21. o.
- Macher Szilárd: Harlem retro = Táncművészet, XLV. évf. 4. szám, 2017. tél, 12–13. o.
- Macher Szilárd: Jazzkorszaki káprázat Ljubljana színpadán – A Nagy Gatsby Simon István főszereplésével. = Táncművészet, XLVII. évf. 4. szám, 2019. tél, 24–26. o.
- Macher Szilárd: Manon a Teatro alla Scalában = Táncművészet, XLVII. évf. 1. szám, 2019. tavasz, 26–27. o.
- Macher Szilárd: Metropolis – Egy retrospektív utópia balettben = Táncművészet, XLVII. évf. 1. szám, 2019. tavasz, 29–30. o.
- Macher Szilárd: Szuperhősök Amerikából = Táncművészet, XLVI. évf. 1. szám, 2018. tavasz, 12–13. o.
- Macher Szilárd: Úgy kellett minket kirúgni a színházból – Beszélgetés Magyar Anitával = Táncművészet, XLVII. évf. 1. szám, 2019. tavasz, 28. o.
- Macher Szilárd: Világmarkák Bécsben – MacMillan/McGregor/Ashton = Táncművészet, XLVI. évf. 4. szám, 2018. tél, 22–23. o.
- Macher Szilárd: Zágrábban a családi hangulatot és a szerelmet is megtaláltam – Beszélgetés Pálinkó Kornéllal = Táncművészet, XLVII. évf. 1. szám, 2019. tavasz, 31–32. o.
- Magyar László András – Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Benedictus Aretius: Jámbor és tudós tanulmány a táncról (1581) (I–XIV. fejezet) = Táncstudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 1. szám, 4–35. o.
- Magyar László András – Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Benedictus Aretius: Jámbor és tudós tanulmány a táncról (1581) (XV–XX. fejezet) = Táncstudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 16–35. o.
- Magyar László András – Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Johann von Münster: Istenes tanulmány az istentelen táncról (3–5. fejezet) = Táncstudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 4–16. o.
- Major Rita: A képzelet valósággá válása. Tánc és szöveg Théophile Gautier munkásságában / Imagination Becomes Reality. Dance and Text in Théophile Gautier's Oeuvre. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 38. o.
- Major Rita: A világtánc művészete. Utazás és kulturális örökség Maurice Béjart művészetében / The Art of Globe-rotting. Travel and Cultural Heritage in the Art of Maurice Béjart. In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Táncstudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 35. o.
- Major Rita: Emlékezet és identitás – 40 éves a Győri Balett. In: Palójtay Kinga (szerk.): Győri Balett 40. MMA Kiadó, Budapest, 2019. 9–86. o. ISBN 978-615-5869-60-0
- Major Rita: Én-arc a tükörben. Szövegkonstruálás egy koreográfus önéletrajzaiban = Táncstudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 2. szám



- Major Rita: Érdekesek az első kolozsvári színházi folyóiratból. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színházi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 67–71. o.
- Major Rita: Multikulturalitás és formatan = Táncművészet, XLIV. évf. 2. szám, 2016. nyár, 20–21. o.
- Major Rita: Salvador Dali és a tánc = Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 44–53. o.
- Major Rita: Szövetség a táncért. 70 éves a Magyar Táncművészek Szövetsége. = Táncművészet, XLVI. évf. 3. szám, 2018. ősz, 10–12. o.
- Major Rita: „Tánc lépések” Isadora Duncan és a képzőművészet Olaszországban a 19. század és az avantgárd között. Beszámoló a Firenzében rendezett kiállításról. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 90–91. o.
- Major Rita: Tánc történeti konferencia Nápolyban 2017. november 9–11. Úti beszámoló = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 98–101. o.
- Major Rita (közzéteszi): Magyar sajtó források táncsal kapcsolatos cikkei a 18. századból. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színházi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 110–127. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Major Rita – Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): David Vaughan: Frederick Ashton és balettjei (9. és 15. fejezetek) = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám 83–94. o.
- Péter Petra (közzéteszi): Források a Budapest Kortárs Tánc Főiskola Archívumából. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színházi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 207–253. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Péter Petra: A nyolcvanas évek öröksége a mai magyarországi kortárs tánc szcénában. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 1. szám, 15–30. o.
- Péter Petra: Az első magyar független kortárs tánc előadás Philther-módszer szerinti elemzése: Angelus Iván: Tükrök (1982) In: Lanszki Anita (szerk.): Tánc és kulturális örökség. VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen. 2019. november 15–16. MTE, Budapest, 2020. 177–182. o.
- Péter Petra: Az első magyarországi kortárs tánc előadás elemzése a Philther segítségével – Angelus Iván: Tükrök (1982) / The Analysis of the First Hungarian Contemporary Dance Performance with the Philther Method. In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2019. 60. o.
- Péter Petra: Források a Budapest Tánciskola Archívumából. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színházi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 154–166. o.
- Péter Petra: Három beszélgetés a Kreatív Mozgás Stúdióról Angelus Ivánnal és Kálmán Ferencsel. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színházi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 138–153. o.
- Péter Petra: On subversive space strategies used by Hungarian contemporary dance creators in late socialism. University of Malta, Valletta Campus, 2018. = [https://www.academia.edu/37235221/On\\_subversive\\_space\\_strategies\\_used\\_by\\_Hungarian\\_contemporary\\_dance\\_creators\\_in\\_late\\_socialism](https://www.academia.edu/37235221/On_subversive_space_strategies_used_by_Hungarian_contemporary_dance_creators_in_late_socialism)



- Tóvay Nagy Péter: A Salome figurájának metamorfózisai: eszköz, áldozat vagy csábító? / The Metamorphoses of Salomé's Figure: an Instrument, a Victim or a Seducer? In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): VI. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Táncművészet és intellektualitás. 2017. november 17–18. Program és absztraktok / VI. International Conference on Dance Science: Dance Art and the Intellect. Programme and Abstracts. November 17–18., 2017. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2018. 60 o. ISBN 978-615-80297-8-0. 48. o.
- Tóvay Nagy Péter: Az „atléta termetű” páter – Vukov János S. J. (1887–1933) = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 4–8. o.
- Tóvay Nagy Péter: Luther és a tánc. In: Bolvári-Takács Gábor – Németh András – Perger Gábor (szerk.): Tánc és társadalom. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2016. 197–215. o.
- Tóvay Nagy Péter: Magyar Csupajáték – Újságkivágatok a Paulini Béla hagyatékban. I. rész. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 31–39. o.
- Tóvay Nagy Péter: Magyar Csupajáték – Újságkivágatok a Paulini Béla hagyatékban. II. rész. = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 4–30. o.
- Tóvay Nagy Péter: Magyar Csupajáték – Újságkivágatok a Paulini Béla hagyatékban. III. rész. = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 2. szám
- Tóvay Nagy Péter: Merényi Zsuzsa műveinek válogatott bibliográfiája. = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 83–86. o.
- Tóvay Nagy Péter: „Mint Salomé a nagy Luininak vásznán. Salomé alakja a képzőművészetben / Salomé's Myth in Baroque and Modern Paintings. In: Egey Emese – Lanszki Anita (szerk.): VII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia: Tánc és kulturális örökség / VII. International Conference on Dance Science: Dance and Cultural Heritage. 2019. november 15–16. / November 15–16., 2019. Program és absztraktok / Programme and abstracts. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2019. 54. o.
- Tóvay Nagy Péter: Salome figurájának metamorfózisai: eszköz, áldozat vagy csábító? I. rész. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 26–55. o.
- Tóvay Nagy Péter: „Sokszor egy kis felleg nagy esőt szokott vetni.” Pathai Baracsi János táncbíráló művei. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2020. 9–18. o.
- Tóvay Nagy Péter: Szalay Karola képei a Táncarchívumban = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 39–44. o.
- Tóvay Nagy Péter: Szentivánéji álom: variációk egy témára. A koreográfiák és az irodalmi mű kapcsolata = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 1. szám, 51–89. o.
- Tóvay Nagy Péter: Szentpéteri István táncbíráló prédikációja. In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egylet, Budapest, 2018. 9–26. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Tóvay Nagy Péter (közvetlen): Emlékezés Hézső Istvánra. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 1. szám, 92–94. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetlen): Jubileumra készülve... Válogatás hét évtized fotóanyagából. = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 1. szám, 87–99. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetlen): Jubileumra készülve... Válogatás hét évtized fotóanyagából. II. rész = Tánc tudományi Közlemények, XII. évf. 2020. 2. szám
- Tóvay Nagy Péter (közvetlen): Körtvélyes Géza: Emlékbeszéd Muharaj Elemér síremlék avatásán. = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 53–54. o.
- Tóvay Nagy Péter (közvetlen): Körtvélyes Géza: Köszöntő beszéd a Pécsi Balett 25 éves jubileuma alkalmából. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 17–18. o.



- Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Körtvélyes Géza: Táncpanoráma. Válogatás az Új zenei újság tánckritikáiból I. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 1. szám, 57–83. o.
- Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Körtvélyes Géza: Táncpanoráma. Válogatás az Új zenei újság tánckritikáiból II. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 9–16. o.
- Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Pathai Baracsi János: Tánc fel-bonczolása (1683). In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez IV. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2020. 19–66. o.
- Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Válogatás a katolikus püspöki körlevelek táncról szóló rendelkezéseiből. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 2. szám, 4–8. o.
- Tóvay Nagy Péter (közzéteszi): Vukov János: Táncoljunk? (1928) = Tánc tudományi Közlemények, XI. évf. 2019. 2. szám, 9–30. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Alessandro Arcangeli: Dávid vagy Salome? Az európai táncról folyó vita a kora újkorban. Fordította: Bozsódi Borbála. = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 68–80. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): David Vaughan: Frederick Ashton és balettjei (11. fejezet). Fordította: Benyő Hedvig. = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 25–33. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean Boiseul: Értekezés a táncok ellen (1606) (I–II. fejezet). Fordította: T. Ládonyi Emese. = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám, 4–13. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean Boiseul: Értekezés a táncok ellen (1606) (II–XI. fejezet). Fordította: T. Ládonyi Emese. = Tánc tudományi Közlemények, X. évf. 2018. 1. szám, 4–14. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean-Joseph Nyssen: A tánc (1882) (2–3. fejezet) = Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 1. szám, 36–54. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean-Joseph Nyssen: A tánc (1882) (3–4. fejezet) = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 26–38. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean-Joseph Nyssen: A tánc (1882) (4. fejezet, befejezés) = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám 4–9. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Jean-Joseph Nyssen: A tánc (1882) (5. fejezet). Fordította: Lupkovics Adrienn. = Tánc tudományi Közlemények, IX. évf. 2017. 2. szám 14–18. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): M. Simeon Zuccollo: A tánc örülete. (1549) (I–VI. fejezet) = Tánc tudományi Közlemények, VII. évf. 2015. 2. szám, 4–15. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): M. Simeon Zuccollo: A tánc örülete (1549) (VII–XII. fejezet) = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 17–25. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Pierre Riché: Világi és vallási táncok a kora középkorban = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 1. szám, 45–54. o.
- Tóvay Nagy Péter (sajtó alá rendezte): Szentpéteri István: A tánc pestise (1697). In: Tóvay Nagy Péter (szerk.): Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest, 2018. 27–109. o. ISBN 978-615-5852-00-8
- Tóvay Nagy Péter – T. Ládonyi Emese (sajtó alá rendezte): Anne Wéry: A felnégyelt tánc a késő középkortól a klasszikus korig: szokás, esztétika és hiedelem az újlatin Európában = Tánc tudományi Közlemények, VIII. évf. 2016. 2. szám 40–58. o.

Budapest, 2020. december 10.

Dr. Bolvári-Takács Gábor s.k.  
vezető kutató, egyetemi tanár



### **A kézirat**

A szerkesztőség tánc tudományi témájú tanulmányokat fogad el közlésre. A szerkesztőség fenntartja a jogot arra, hogy a kéziratot átdolgozás céljából visszaadja a szerzőnek. A tanulmányok átolvasását a szerkesztőség tagjai végzik, de esetenként külső személyt is felkérhetnek a kézirat formai és tartalmi vizsgálatára.

A korrektúra során használt jelekkel kapcsolatosan a következő leírást tartjuk mérvadónak: Gyurgyák János: Szerzők és szerkesztők kézikönyve. Budapest, Osiris, 2005. 287-299.

A kézirat szövegét elektronikus formában kérjük eljuttatni a szerkesztőséghez a következő címre: [ttktnp@gmail.com](mailto:ttktnp@gmail.com)

Néhány általános megjegyzés a kézírra vonatkozóan:

### **Hivatkozások**

A Tánc tudományi Közlemények hivatkozási rendszerének kiindulópontját a — nemzetközi szabvánnyal egyező — Magyar Szabvány (MSZ ISO 690:1991) képezi. A folyóiratban a Harvard hivatkozási rendszer egyik típusát (Harvard reference format 7) követjük. Mivel a hivatkozási stílust a Zotero programmal állítjuk elő, ezért szerzőinknek nem kell a kéziratban hivatkozási rendszert alkalmazni. A szerkesztőségünknek megküldött szerzői kéziratnak azonban vannak minimális követelményei:

- a szakmunkákra mindig eredeti nyelven hivatkozzanak, ellenkező esetben jelöljék meg a munka fordítóját is.
- a szöveg ne tartalmazzon félkövér, dőlt stb. karaktereket
- minden hivatkozást és megjegyzést lábjegyzetben kérünk feltüntetni.
- tanulmánykötetben vagy folyóiratban megjelent tanulmány / cikk esetén a teljes (től-ig) oldalszámot fel kell tüntetni
- a bibliográfiát célszerű források (azon belül: levéltári források, interjúk, nyomtatott források, elektronikus hivatkozások stb.) és szakirodalom részre osztani.
- a kézirat szövegét elektronikus formában (doc vagy odt kiterjesztésű fájlban) juttassák el a szerkesztőséghez a következő címre: [ttktnp@gmail.com](mailto:ttktnp@gmail.com).

A levéltári hivatkozások tekintetében az alábbi példák irányadóak:

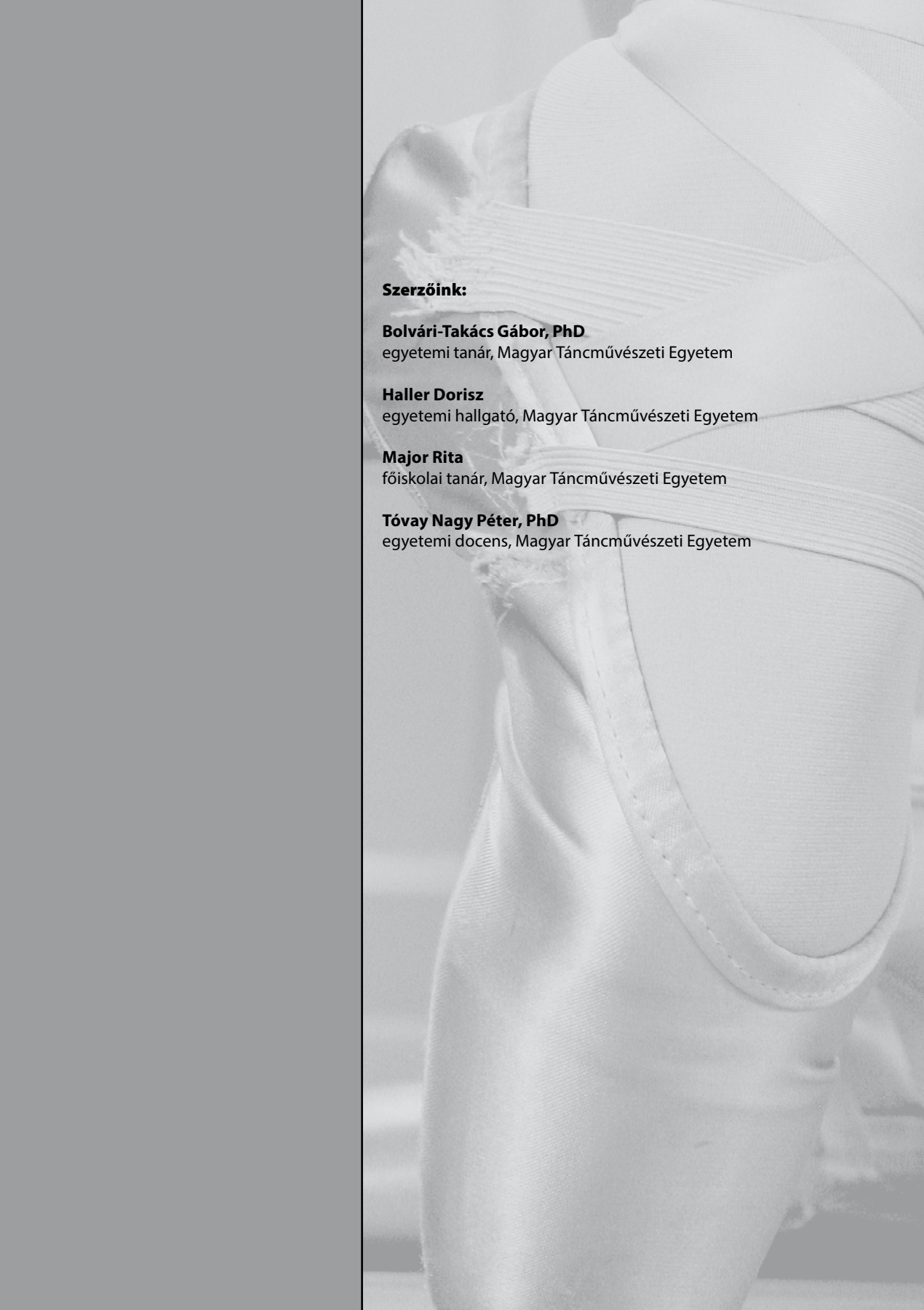
A hivatkozásoknál szükséges a fond címét is megadni. Tehát nem elegendő például a jegyzetben a MOL E 142 jelölés használata, hanem fel kell oldani az irat-csoportrövidítését is: Magyar Országos Levéltár E 142 Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Acta Publica. Többszöri hivatkozásnál az első előfordulás alkalmával zárójelben = jellel megadott rövidítést alkalmazzuk. Például: Magyar Országos Levéltár (= MOL) Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. E 142 Acta Publica (= E 142 Acta Publica.), tehát MOL E 142 Acta Publica.

A levéltár nevének rövidítése, a szekció betűje és a fond száma után nem teszünk sem vesszőt, sem pontot. A levéltári jelölésekkel kapcsolatosan általánosan a következő kiadványt ajánljuk: Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. Általános rész I. 2. Budapest, Osiris, 2003.

A bibliográfiában a levéltári források a következő módon kerüljenek feltüntetésre:

A forrás címe, [levél esetén: X levele Y-nak (keltezés helye, időpontja.)] Levéltári jelzet.

A Tánc tudományi Közlemények szerkesztősége a fentebb közölt jegyzetelési szabályok betartását kéri a szerzőktől. Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!



**Szerzőink:**

**Bolvári-Takács Gábor, PhD**

egyetemi tanár, Magyar Táncművészeti Egyetem

**Haller Dorisz**

egyetemi hallgató, Magyar Táncművészeti Egyetem

**Major Rita**

főiskolai tanár, Magyar Táncművészeti Egyetem

**Tóvay Nagy Péter, PhD**

egyetemi docens, Magyar Táncművészeti Egyetem



**TÁNC TUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK**

---